

X. ÉVFOLYAM 2. SZÁM

ZENEKAR

2003. ÁPRILIS

- Első lépés az ötven százalékos béremeléshez
- Kettős jubileum a Rádiózenekarnál
- Új marketing módszerek

ZENEI KÖZÉLETÜNK

Az első lépés az ötven százalékos béremeléshez.

4 A 2003-as esztendőben összesen 990 millió forintos támogatást kapnak az önkormányzati zenekarok és énekkarok. Ez az összeg közel kétszerese a tavalyinak, és ennek köszönhetően a művészek jelentősen nagyobb jövedelemhez juthatnak. Dr. Gyimesi László óriási eredménynek tartja ezt a növekedést, s úgy véli, mindez az első lépés ahhoz, hogy javuljon a magyar szimfonikus zenekarok helyzete. A szakszervezeti vezető bízik abban is, ez a támogatási összeg évről-évre emelkedni fog, s egyre nagyobb lesz az a hivatásos zenekari kör is, amely ezekből a juttatásokból részesülhet. *(Réfi Zsuzsa)*

Kettős jubileumot ünnepel a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara

5 Hatalmas sikert aratott a Rádiózenekar március végi, ünnepi hangversenye, amellyel az együttes fennállásának hatvanadik évfordulóját és vezetőjük, Vásáry Tamás hetvenedik születésnapját köszöntötték. Vásáry Tamás szerint a legfontosabb az, hogy a zenekar radikálisan nagyobb jövedelmet kapjon, hiszen ez segít abban is, hogy még jobb művészi produkciók szülessenek. A muzsikuskok biztosabb egzisztenciával jobban, elmélyültebben tudnak játszani. *(Réfi Zsuzsa)*

A Rádiózenekar németországi útjáról

7 Ismét hatalmas sikersorozattal tért haza idej turné-sorozatának egyik állomásáról a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara. A helyszínekről, a szólistákról és a kapott kritikákról számol be Héthy Apor, az együttes ügyvezetője.

Egy évtized pokoljárással és csodákkal

8 Jubileumi esztendőt ünnepelhet idén a Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar, hiszen épp egy évtizede, hogy hivatásos együttesé vált. A gyökerek azonban több mint három évtizeddel korábbra nyúlnak vissza, hiszen az együttes elődjét, a Budafoki Ifjúsági Zenekart még 1970-ben alapította a helyi zeneiskola igazgatója, Nemes László. Az amatorként szép sikereket arató csapat tagjai a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola hallgatói, illetve fiatal művészek, zenetanárok lettek. *(Réfi Zsuzsa)*

Új karmestert választott a Műegyetemi Zenekar

10 Hivatásos zenekarok folyóiratában ritkán szólunk műkedvelő együttesekről, a Műegyetemi Zenekar azonban mégis kivétel. Az 1896-ban alapított zenekar ugyanis nagyon fontos szerepet tölt be a zenei életben. Mérnökök, egyetemi hallgatók mellett nagyon sokan szereztek itt első zenekari tapasztalataikat a későbbi hivatásos zenészek közül, és számtalan híres karmester érezte megtisztelő feladatának a Műegyetemi Zenekar dirigálását. Mi sem bizonyítja ezt jobban, minthogy az együttes által meghirdetett karmesteri pályázatra tizenötven jelentkeztek. *(Réfi Zsuzsa)*

KRITIKA

12 A MÁV Szimfonikus Zenekar a február 18-án elhangzott hangversenyén Gál Tamás vezényletével három huszonéves szólistát kísért, február 23-án pedig Händel: Júdás Makkabeus című oratóriumát szólaltatta meg.
A Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar március 9-én tartotta ünnepi, jubileumi hangversenyét a Zeneakadémia Nagytermében. *(Fittler Katalin)*

MŰHELY

Új marketing-módszerek

15 Sokan már nem szeretik hallani a zenekarok kríziséről szóló nyilatkozatokat, de az erről szóló publikációk egyértelmű nyelven beszélnek: a koncertlátogatók száma átlagban csökken és a publikum egyre idősebb lesz! Az ebből kivezető utat marketingnek hívják. Vajon a marketing univerzális gyógyszer? A marketing a gondolkodás az ügyfél fejében. Ez ugyan nem tudományos definíció, de rátalál a lényegre. *(Winfried Schlömer)*

Rézangyal

20 A cikk a rézfúvós-társadalom sikereibe, gondjaiba ad érzékletes bepillantást *(Szabó Vilmos)*

ZENETÖRTÉNET

Magyar vonósok Amerikában

21 „Soha ne gondold, hogy egy bevándorló hű amerikai állampolgárrá válik, kivéve, hogyha megőrzi szülőföldje iránti szeretetét”. Abraham Lincoln gondolatával indul a februári számunkban elkezdett cikk folytatása *(Rakos Miklós)*

EGÉSZSÉG

A kéz is öregszik

27 A zenész kéz életkortól függő változásai és azok kezelése (első rész)
Dr. Nikolaus Ell a Baden-Baden-i DRK-Klinika kézsebészeti osztályának vezető főorvosa. Tizenkét éve foglalkozik hangsúlyosan a „zenészkéz” témával. Számos publikációja és előadása mellett ezen speciális terület iránti érdeklődéséhez saját muzsikálása is hozzátartozik. *(Nikolaus Ell)*

HANGVERSENY NAPTÁR

32 |

REJTVÉNY

35 |

MUSICAL LIFE

The first step to the fifty per cent pay raise

4 Orchestras and choruses financed by municipalities will receive a total subsidy of HUF 900 million in the year of 2003. This amount is almost double the sum allocated last year. As a result, artists may receive significantly increased salaries. Dr. László Gyimesi finds the increase a remarkable development and believes it to be the first step to a considerable improvement of the financial standing of orchestras in Hungary. The trade union leader also trusts this subsidy amount will grow year by year as will the range of professional orchestras which will be entitled to benefit from the finances granted. *(Zsuzsa Réfi)*

The Symphonic Orchestra of the Hungarian Radio celebrates a double anniversary

5 The jubilee concert held by the Radio Symphonic Orchestra at the end of March was a tremendous success: the ensemble celebrated their sixtieth anniversary together as well as the head of the orchestra, Tamás Vásáry's seventieth birthday. Tamás Vásáry thinks the most important thing for the orchestra at the moment is to be granted radically higher income, because this is also the guarantee of even better achievement in music. Artists with a more stable financial background are capable of better, more focussed performances. *(Zsuzsa Réfi)*

On the Radio Orchestra's visit to Germany

7 The Symphonic Orchestra of the Hungarian Radio has again enjoyed a series of celebrations at a stop they made abroad during their international tour made this year. Orchestra leader Apór Héthy gives an account of the concerts, sites, soloists and reviews.

A decades' tortures and miracles

8 The Ernő Dohnányi Symphonic Orchestra of Budafok celebrates an anniversary this year: they were founded as a professional ensemble just a decade ago. The beginning, however, can be traced back to more than three decades ago: the predecessor of the orchestra, the Budafok Orchestra of Young Musicians was founded by László Nemes, director of the local music school as early as in 1970. Undergraduates of the Ferenc Liszt Music College as well as young artists and music teachers became members of the non-professional ensemble, gaining considerable success. *(Zsuzsa Réfi)*

The Orchestra of the Technical University has picked a new conductor

10 Non-professional ensembles are not mentioned in a periodical of professional orchestras very often. The Orchestra of the Technical University, however, is an exception. The orchestra, founded in 1896, plays a significant role in musical life in Hungary. Besides technical engineers and university undergraduates, many of those who later became professional musicians, had their first experience as orchestra players in this ensemble and several highly acclaimed conductors have found it an honour to conduct the Orchestra of the Technical University. A telling proof: fifteen applications were received for the tender issued with the purpose of finding a new conductor, put up by the orchestra. *(Zsuzsa Réfi)*

REVIEWS

12 On its concert held on February 18, the Symphonic Orchestra of the Hungarian Railway Company (MÁV), directed by Tamás Gál, accompanied three solo artists in their twenties, on February 32 they played Judas Maccabeus by Handel. The Ernő Dohnányi Symphonic Orchestra of Budafok gave an anniversary concert in the Grand Auditorium of the Academy of Music on March 9. *(Katalin Fittler)*

WORKSHOP

New marketing-methods

15 Many people hate to hear ominous prophecies on the crisis of orchestras, but reports appearing in publication include rather straightforward statements: the average number of concert goers decline and the audience is getting older and older. The way out of this situation is marketing. Is marketing a panacea? Marketing is nothing but entering the mind of your client and thinking with his brain. This might not be a very scientific definition, but hits the point. *(Winfried Schlömer)*

How the winds blow

20 The article offers gives a lively glimpse into the successes and problems of wind artists. *(Vilmos Szabó)*

MUSICAL HISTORY

Hungarian string artists in the States

21 "Do not ever think an immigrant turns into a loyal American citizen unless they preserve an inherent love for their native land". The second part of the article the beginning of which was published in the February number starts with Abraham Lincoln's thought. *(Miklós Rakos)*

HEALTH

Hands grow old, too

27 *Age specific changes of the hands of musicians and how to treat them (Part I)*
Dr. Nikolaus Ell is Senior Surgeon of the Hand Surgery Department of the DRK Clinic in Baden-Baden. He has paid heightened attention to the special problems of "musicians' hands" for twelve years. He has published numerous articles, given several lectures on the topic, but there is another aspect that contributes to his personal interest in the field: he is a musician, too. *(Nikolaus Ell)*

CROSSWORDS

32 |

CONCERT CALENDAR

35 |

„Az első lépés az ötven százalékos béremeléshez”

Jelentősen nőtt az önkormányzati zenekarok és énekkarok támogatása

A 2003-as esztendőben összesen 990 millió forintos támogatást kapnak az önkormányzati zenekarok és énekkarok. Ez az összeg közel kétszerese a tavalyinak, és ennek köszönhetően a művészek jelentősen nagyobb jövedelemhez juthatnak. Dr. Gyimesi László óriási eredménynek tartja ezt a növekedést, s úgy véli, mindez az első lépés ahhoz, hogy javuljon a magyar szimfonikus zenekarok helyzete. A szakszervezeti vezető bízik abban is, hogy ez a támogatási összeg évről-évre emelkedni fog, s egyre nagyobb lesz az a hivatásos zenekari kör is, amely ezekből a juttatásokból részesülhet.

A hivatásos önkormányzati zenekarok és énekkarok fenntartására adható támogatásokról február végén adott ki – a Pénzügyminisztériummal egyeztetett – tájékoztatót a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma. A központi költségvetésből az együttesek idén 865 millió forintot kapnak. Ebből a juttatásból azok a hivatásos együttesek részesülnek, amelyeknek az alaptevékenysége komolyzenei művek előadása, s amelyek megfelelő szakmai végzettséggel rendelkező tagjait tartós jogviszonyban, állandó létszámban foglalkoztatják.

Ezt az összeget olyan célok megvalósítására vehetik igénybe, amelyek elősegítik a hivatásos zenekarok és énekkarok művészi színvonalának emelését, és egyúttal javítják azok tevékenységének feltételeit is. Különösen ilyen célnak minősül az olyan zenei események megvalósítása, amelyekkel zenei értékeket hoznak létre, ápolják a hagyományokat vagy az ifjúság zenei nevelését szolgálják. De ide tartozik a belföldi és külföldi vendégszereplések szervezése, valamint az ezekhez a produkciókhoz kapcsolódó tevékenységek elismerése is. A 865 millió mellett a központi költségvetés még 125 millió forintos támogatási keretet biztosít, amelyet az együttesek az önkormányzati támogatások arányában vehetnek igénybe.

dr. Gyimesi László, a Művészeti Szakszervezetek Szövetségének elnöke, a Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezetének a főtitkára a következőket mondta az önkormányzati támogatások elosztásáról:

– Óriási jelentőségűnek érzem, hogy a tavalyihoz képest több mint duplájára nőtt a hivatásos zenekarok és énekkarok önkormányzati támogatása. Ez ugyanis az első, nagy ívű lépés az átlagosan 50 százalékos béremelést követően, s ezzel az intézkedésével úgy vélem, a kormány valóban javított a magyar szimfonikus zenekarok helyzetén. Szerintem innen már nincs visszalépés, ennek a támogatási rendszernek évről-évre egyre nagyobbnak, minimum infláció-követőnek kell lennie. Azért is vagyok különösen büszke arra, hogy az önkormányzati támogatás ilyen mértékben emelkedett, mert 1990-ben mi, a zenész szakszervezet, kezdeményeztük a Parlamentben ezt a támogatási formát. Annak idején, 1991-ben 80 millió forintról indultunk, s ez az összeg mára már több mint megtízszereződött.

Ha pedig végignézzük és összehasonlítjuk a 2003-as táblázatot a tavalyival, könnyen megállapíthatjuk, hogy sok ze-

A TÁMOGATÁS ELOSZTÁSA

Debrecen Megyei Jogú Városi Önkormányzat

Debreceni Filharmonikus Zenekar	97 000 000
Debreceni Kodály Kórus	50 000 000

Szeged Megyei Jogú Városi Önkormányzat

Szegedi Szimfonikus Zenekar	97 000 000
-----------------------------	------------

Miskolc Megyei Jogú Városi Önkormányzat

Miskolci Szimfonikus Zenekar	97 000 000
------------------------------	------------

Győr Megyei Jogú Városi Önkormányzat

Győri Filharmonikus Zenekar	97 000 000
-----------------------------	------------

Pécs Megyei Jogú Városi Önkormányzat

Pécsi Szimfonikus Zenekar	97 000 000
---------------------------	------------

Vas Megyei Önkormányzat

Szombathelyi Szimfonikus Zenekar	97 000 000
----------------------------------	------------

Szolnoki Zeneművészeti Központ

(Szolnoki Szimfonikusok Szolnoki Liszt Ferenc Kamarazenekar)	46 000 000
---	------------

Budapest Főváros Önkormányzata

Budapesti Fesztiválzenekar Alapítvány	10 000 000
---------------------------------------	------------

Budapest Főváros XXII. ker. Önkormányzata

Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar	67 000 000
-----------------------------------	------------

Pest Megyei Önkormányzat

Pest Megyei Szimfonikus Zenekar	4 000 000
---------------------------------	-----------

Budapest Főváros IV. ker. Önkormányzata

MÁV Szimfonikus Zenekar Alapítvány	96 000 000
------------------------------------	------------

Budapest Főváros IX. ker. Önkormányzata

MATÁV Szimfonikus Zenekari Alapítvány	10 000 000
---------------------------------------	------------

nekar esetében is közel a duplájára nőtt az igényelhető pénz. S nem is ez a végleges összeg, hiszen az önkormányzati támogatás arányában még a 125 millió forintból is kapnak némi pénzt az együttesek. Egyébként ezzel is szeretnénk arra ösztönözni az önkormányzatokat, hogy még nagyobb arányban segítsék művészeti társulataikat.

Az eredmények közé tartozik az is, hogy ebben az évben olyan zenekarok is bekerültek a támogatottak körébe, akik korábban nem, vagy csak jelképes támogatás erejéig tartoztak ide (MÁV illetve MATÁV Zenekar), hiszen mindkét együttes közszolgálati szerződést kötött egy-egy önkormányzattal.

Ha végignézzük a támogatási összegeket, elég nagy különbségekre bukkanhatunk, de ennek az az oka, hogy a nagy vidéki zenekarok esetében valóban az önkormányzatra hárul a fenntartás összes gondja, míg néhány más együttes esetében ez a pénz szinte jelképes, csupán némi többlettámogatást jelent, ahonnan bevételhez jut a zenekar. Ez a pénz egyébként nem arra szolgál, hogy ebből finanszírozzák a közalkalmazotti béremelést, hanem ezáltal lehet némi többlet jövedelemhez juttatni a zenészeket.

Van persze olyan együttes, amelynek ez a támogatási rendszer sem nyújt megfelelő segítséget. A Rádiózenekar például a Magyar Rádió művészeti együtteseinek közé tartozik, ezért nem közzelíthető meg kívülről, különálló módon (ahogy az Operaház zenekara sem). Ráadásul a Magyar Rádió részvénytársaságként működik, s egy ilyen szervezeti egységnek a legnehezebb támogatást juttatni a központi költségvetésből. Azt azért mégis eredménynek érzem, hogy a Parlament – teljesen függetlenül az önkormányzati együttesek támogatásától – 500-ról 660 millióra emelte a Rádió művészeti együttesek központi költségvetési támogatását. Persze tudom, ez nem oldotta meg az együttesek alapvető gondjait, mégis némi előrelépést jelent, hiszen az 500 milliós összeg már több éve változatlan volt. Mostantól abban bízhatunk, hogy ez a 660 millió is évről-évre növekedni fog. A mostani, 160 milliós emelés legalább 20-30 százalékos fizetés-emelést tesz lehetővé a művészek számára. A jövőben pedig meg kell vizsgálni azt is, hogy hogyan lehet a Rádiózenekarnak más bevételi forrásokra is szert tennie.

El kell mondanom, hogy a tavalyi, a kulturális tárcával folytatott bértárgyalások során (amikor sikerült elérnünk, hogy olyan nem közalkalmazottakként működő muzsikuskok a fejkvóta alapján, mint a BM, vagy a Dohnányi tagjai, havi 50-51 ezer forint fizetésemeléshez jussanak), a Rádió és a MÁV Zenekar művészeinek az érdekeit is a lehető leghatékonyabban igyekeztünk képviselni. Amiatt ért bennünket némi szemrehányás, hogy miért nem foglalkoztunk a MATÁV Szimfonikus Zenekarral. Mi igyekeztünk ezt az együttest is bevonni a kedvezményezett körébe, de a kormányzat részéről is érthető, hogy az egyik legnagyobb adófizetőjét, egy nagyon komoly nyereséggel bíró nagyvállalatot, a MATÁV-ot, mint a zenekar fenntartóját nem kívánja külön költségvetési támogatásban részesíteni. A MÁV Zenekar esetében azért sikerült kiharcolni egy nagyobb összeget, mert bár nagyvállalatról van szó, de a MÁV veszteséges cég, amely számos területen állami segítségre szorul, s nagyon becsülendő az is, hogy ilyen körülmények között működtet, fenntart egy nagyzenekart.

Mindenesetre bízom abban, hogy a jövő évben nemcsak az önkormányzati együttesek támogatási összegét sikerül növelnünk, hanem elérjük azt is, hogy a kedvezményezett köre az itt említett zenekarokra kiterjedjen.

R. Zs.

„Zeneszeretettel a muzsika lényegét adjuk vissza”

Kettős jubileumot ünnepel a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara

Hatalmas sikert aratott a Rádiózenekar március végi, ünnepi hangversenye, amellyel az együttes fennállásának hatvanadik évfordulóját és vezetőjük, Vásáry Tamás hetvenedik születésnapját köszöntötték. A Magyar Rádió Szimfonikus Zenekarát 1943-ban Dohnányi Ernő kezdeményezésére alapította az intézmény. Az együttes fennállása alatt számos bel- és külföldi hangversennyel, valamint a szimfonikus és oratorikus repertoár teljes vertikumának rádiófelvételeivel, LP-k és CD-k rögzítésével vívta ki jelenlegi rangját a világ zenekarainak élmezőnyében. A vezető kritikusok egybehangzóan méltatják kiegyenlített hangzását, hajlékonyságát, töretlen ívű művészi fejlődését és azt a mecénási tevékenységet, amelyet a kortárs zene különösen a XX. századi magyar alkotások – népszerűsítésével és rögzítésével végez. A Rádiózenekar története során Rajter Lajos, Dohnányi Ernő, Ferencsik János, Polgár Tibor, Somogyi László, Lehel György és Ligeti András állt az együttes élén, 1993 óta pedig a világhírű karmester és zongoraművész, Vásáry Tamás a zenekar főzeneigazgatója. A nagy múltú együttes, amely a napokban a Rádió nívódíját is átvehette, az utóbbi időben egyre súlyosabb anyagi gondokkal küzd. A jubileumra érkezett némi minisztériumi gyorssegély, Vásáry Tamás pedig, aki újabb három esztendőn keresztül irányítja majd a Rádiózenekart, létrehozott egy alapítványt, s a következő időszak egyik legfőbb feladatának éppen azt tartja, hogy elérje, muzsikusai méltó fizetést kapjanak.

– Különleges élmény lehet egy ilyen kettős jubileum, s ha az ember egy nála éppen tíz évvel fiatalabb együttest vezényel...

Valóban rendhagyó volt a zeneakadémiai koncertünk, s méltó a kettős évfordulóhoz. S helyénvaló az is, ha a karmester idősebb az együttesénél. Számomra ugyanis a dirigens és a zenekar viszonya leginkább a férfi-nő kapcsolathoz hasonlít, ahol az együttes a befogadó, a karmester pedig a kezdeményező. Érdekes ez a hat és hét évtized, hiszen ha összeadjuk, 130-at kapunk, a 13 tízszeresét, s ennek a számnak mindig nagy szerepe volt az életemben.

– Ebből a hatvan és hetven évből pedig jelentős időt, tizenegy esztendőt tesz ki a közös múlt, hiszen ön 1992-ben vezényelte először a Rádiózenekart...

Úgy vélem, nemcsak az én életemnek, hanem az együttes történetének is nagyon jelentős időszaka ez a tizenegy év, hiszen ez alatt születtek meg azok a felvételeink, amelyek maradandóvá teszik a zenekar munkáját, megőrik koncertjeinket. Eddig huszonkét CD-nk jelent meg, Beethoven, Schubert, Schumann, Brahms összes szimfóniái, egy lemezen Csajkovszkij V. szimfóniája (amelyet követi majd a többi), Brahms versenyművei, 2 Dohnányi-lemez, ebből az egyik, amelyen Szabadi Vilmos két hegedűversenyt játszik, s Cannes-ban MIDEM díjban részesült. Nem tudom, hogy a jövőben lesz-e módunk ezt folytatni, de remélem újabb és újabb lemezeink látnak majd napvilágot. Az elmúlt évtized kiemelkedő sikerének tartom azt is, hogy nőtt a ha-

(Fotó: Szalay)

zai elismertségünk, s egyre többen váltottak és váltanak jegyet a koncertjeinkre. Ma talán a mi együttesünk rendelkezik a legnagyobb törzsközönsséggel. A bérleteink ugyanis már plakátjaink megjelenése előtt elkelnek, s kevés zenekar mondhatja el magáról, hogy főpróbái is táblás házakat vonzanak. Az első Beethoven-sorozatunk akkora érdeklődést keltett, hogy pillanatok alatt elkapkodták a bérleteket, s rengeteg érdeklődőnek nem jutott belépő. Ekkor támadt az az ötletem, hogy tegyük nyilvánossá a főpróbáinkat, s lehessen ezekre is jegyet váltani. Azóta mindig eljuttassuk a koncert teljes műsorát, majd az aprólékosabb munka következik, s van, aki éppen emiatt vált jegyet a főpróbára. Ráadásul nemcsak a koncertet, hanem a főpróbát is felveszik, s így a két hangzó anyagból már valóban remek lemezeket lehet összeállítani. A harmadik dolog, amelyet a közös munkánk eredményének érzek, hogy egyre több rangos külföldi felkérést kapunk. Csupán az idei szezonban két olasz turnén vettünk részt (szeptemberben és decemberben), felléptünk Spanyolországban, nemrég tértünk haza Németországból, május 2-a és 24-e között pedig vár még az együttesre egy húsz koncertet átfogó angliai vendégszereplés is. Mindez talán tükrözi, hogy mekkora a nemzetközi érdeklődés a Rádiózenekar iránt.

– Milyen visszhangja volt a legutóbbi német turnénak?

Kiváló koncertbírálókat kaptunk, óriási volt a siker, szinte minden koncer-

tünk végén állva tapsolt az egyébként eléggé kritikus német közönség. Számos nagyvárosban, többek között Kölnben, Münchenben, Achenban, Mannheimben, Hamburgban, Düsseldorfban adtunk koncertet március 4-től 17-ig. Igényes, nehéz műsorokat mutattunk be, hét este szerepelt a programunkban Csajkovszkij Manfred szimfóniája. Rangos szólistagárdával léptünk színpadra, az Eroica trión kívül Fazil Say zongoraművész és a fiatal, de máris nagyszerű Alina Pogoskina hegedűművész volt közreműködője a koncertjeinknek.

– S ez alatt a tizenegy esztendő alatt hogyan hatott ön az együttesre? Mennyiben alakította át, változtatta meg a zenekar hangzását?

Úgy vélem, jelentősen. Érdekes, ha más együttesrel vendégkarmesterként dolgozom, ha nem is ismerem a vezető dirigensüket, abból, ahogy zenekara játszik, hamar megállapíthatom, milyen erényei és hibái vannak. Azok a karmesterek, akik a Rádiózenekarral dolgoznak, elsősorban azt emelik ki, hogy mennyire muzikális az együttes. Nagy hangsúlyt helyezek ugyanis arra, hogy a zenekar frázisokban gondolkodjon, s az egyes dallamoknak legyen meg a sajátos dinamikájuk. Lényeges a hangképzés, s erre a muzikusok már automatikusan ügyelnek. Fontos, hogy értsék a hangjegyek, a zene mögött rejlő mondani valót, s arra törekedjenek, hogy ezt hangszereikkel eljuttassák, akár egy színész a szerepét. A zene lényegét igyekszünk min-

den egyes próbán és koncerten megkeresni, s megmutatni a közönségnek. Ebben látom a legnagyobb változást az utóbbi években. Persze, fontos a precizitás, kidolgozottság, s a jövőben is nagy gondot kell fordítanunk erre, mégis igazán büszke arra vagyok, amit Frankl Péter mondott, hogy „ragályos zeneszeretettel” megferőtözöm muzsikáló partnereimet – így zenekaromat is –, s talán ezért is van az, hogy az utóbbi évek egyre nyomasztóbb anyagi gondjai ellenére a muzikusok kitartanak a zenekar mellett, sőt, jobban fizető helyről is jöttek át hozzánk. Ez igazán felemelő, mert azt jelenti számomra, hogy a zene lényegét illetően a muzikusok továbbra is ugyanúgy gondolkodnak.

– A zenekar legutóbbi sajtótájékoztatóján azt mondta, ha nem sikerül többlettámogatást szerezni a Rádiózenekar számára, akkor a jubileumi hangversenyen ismét a közönséghez fordul segítségért. A nyilvánosság előtti segélykiáltás azonban elmaradt. Megváltozott volna az együttes helyzete?

Döntően még nem, de vannak biztató jelek. Görgey Gábor kulturális minisztertől kaptam egy gratuláló levelet az ünnepi koncertre, s ebben tájékoztat arról is, hogy a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának sikerült még 30 millió forint többlettámogatást adnia az együttesnek. Emellett elhatároztam, hogy létrehozok egy, a Rádiózenekart segítő alapítványt is. Így a jövőben bárki támogathatja az együttesünket. Az alapítványt a napokban jegyzik be, április elejétől már működik, s a kuratórium tagjai négyen leszünk: Tokody Ilona, Héthy Apor zenekari ügyvezető, ifj. Petrik Ferenc ügyvéd és én. Ezt az elképzelésemet a Magyar Rádió vezetésével is egyeztettem, örülnek neki. Így közvetlenül, egyszerűen lehet támogatni a zenekart, s magam is egymillió forintot utalok át az alapítvány számlájára. Erről rádióműsorokban már beszéltem és fogok is még beszélni, most elmondom ebben a cikkben is, s szerintem ez hatásosabb, mint megszólalni egy koncerten.

– Mennyi időre vállalta el a Rádiózenekar vezetését?

Ismét három évre szóló szerződést fogok aláírni, amely a következő koncertszezontól, azaz szeptembertől kezdődik. Egy szerződést már szignáltam, de a végleges megállapodás, amely pontosan rögzíti a feladatokat, elvárásokat, júliusban születik meg.

– Változik valami az előző évekhez képest?

Lényegileg nincs eltérés, én ugyanazt fogom tenni, mint eddig. Változás egyébként csak tavaly volt, amikor nem több évre, hanem csupán egy esztendőre szóló szerződés kötött az együtteshez, s ez alaposan megnehezítette a tervezést. A mostani megállapodás valószínűleg olyasmire lesz, mint az előzőek.

– Milyen célokat tűz az együttes és saját maga elé a következő három esztendőre?

Az első és legfontosabb az, hogy a zenekar radikálisan nagyobb jövedelmet kapjon, hiszen ez segít abban is, hogy még jobb művészi produkciók szülessenek. A muzsikuskok biztosabb egzisztenciával jobban, elmélyültebben tudnak játszani. Remélem, el tudom érni, hogy zenészeink ne csak 20-22 százalékkal, hanem lényegileg magasabb fizetést kapjanak, s így majd kitűnő, fiatal muzsikuskok számára is nagyobb vonzerővel bírjunk. Számomra egyébként az is nagyon megvárható, hogy sokan vannak, akik az alacsony fizetés ellenére is ezt az együttest

választották, mert olyan jónak és vonzóknak tartják a nálunk folyó munkát. A művészi célkitűzéseim pedig ugyanazok, mint eddig. Ezen az úton szeretnék továbbmenni. A repertoárt tekintve pedig ismét Beethoven ciklust akarok indítani, a sorozatban szimfóniák, versenyművek hangzanak majd fel, s a koncertek zongoraszólistája én magam leszek. Szeptembertől különleges négyes bérletet is vásárolhatnak az érdeklődők, s a programokban magyar, orosz, skandináv és francia műsor szerepel.

R. Zs.

A Rádiózenekar németországi útjáról

Ha lehet turnékat egyáltalán rangsorolni, a „német kapcsolatot” bizonyonnyal az élen áll sok zenekar kedveltségi listáján, s ennek számára, jó oka van.

A legelső „örténelmi” talán: a német piac a maga stabilitásával, precizitásával, nagy, zeneszerető közönségével, rengeteg, kiváló hangversenytermével, s nem utolsósorban a jó német márkával évtizedekig volt a kívánatos turné-helyszín netovábbja, s ha egy magyar művész, vagy együttes még azt is el tudta érni, hogy rendszeresen hívják meg Németországba, akkor igazán nyeregben érezhette magát, s némi fölényrel és biztonságérzettel tekinthetett szét a zenei világban.

Most, amikor jelenlegi impresszáriónk aki 1996 óta foglalkozik a Rádiózenekarral, 3 nagy és 3 rövidebb koncert-körút után ismét turnéra szólított bennünket, megláthattuk, hogy a német zenei piac – a kötelező panaszkodások ellenére – még mindig óriási, a kö-

zönség pedig comme il faut – ahogyan ezt megszokhattuk.

A változás abban van talán, hogy más országok is előre törtek, s nagy befogadó piacá váltak – olaszok, spanyolok, franciák, s ekképpen a német hegemonia valóban már nem olyan egyértelmű, mint korábban.

Ügynökünk a hagyományos, volt nyugat-német területeken ápol jó kapcsolatokat a helyi szervezőkkel, így utunk „bevált” városokba vezetett, Aachen, Düsseldorf, Mannheim, Erlangen, Wiesbaden, Köln, Würzburg, München és Regensburg voltak koncertjeink helyszínei, volt olyan terem, ahol pár éven belül negyedszer jártunk.

A turnéről- turnéra változó szólisták rangos táboraiba ezúttal az amerikai Eroica-trió három, egyénenként is kiváló hölgytagja, (Beethoven: Hármasszerenye), Fazil Say zongoraművész (Csajkovszkij b-moll zongoraszerenye) és a ragyogóan tehetséges fiatal

Alina Pogotskina hegedűművésznő (Csajkovszkij Hegedűverseny) iratkozott fel, a Zenekar pedig Schumann Manfréd-nyitányával, Csajkovszkij Manfréd-szimfóniájával, Liszt Mephisto-keringőjével, Beethoven V. szimfóniájával, valamint Bartók Concertójával, persze a megfelelő és bőségesen adagolt ráadásokkal „gondoskodott” arról, hogy Vásáry Tamás főzeneigazgatónk vezetésével a 2005–6-os szezonban ismét útra kelhessünk Németország felé – egy újabb turnéra.

A közönség, amely éppúgy „visszajár” koncertjeinkre, mint mi Németországba, nem múlt szeretettel és elismeréssel, álló ovációval, vastapssal adta jelét elégedettségének minden helyszínen, köszönhetően az egyenletesen, nagyon jó színvonalon muzsikáló Zenekarnak, s a nagy formák mesterének, Vásáry Tamásnak, aki, mint itthoni koncertjein is, felülmúlhatatlan módon találtatta egymásra a műveket és a hallgatóságot.

KRITIKÁK

Aachen Nachrichten,
2003. márc. 8. (Éva Manz)

Mélyesgés kín és szférák zenéje

Csajkovszkij senki máshoz sem hasonlíthatóan értett ahhoz, hogy a legmélyebb lelki kínokat hangokban fejezze ki anélkül, hogy a harmónia utáni vágyat megértse. A Budapesti Szimfonikusok a 7. Mesterkoncerten majdnem ideális módon adták ezt vissza.

Vásáry Tamás vezetése alatt a Manfréd-szimfóniát az emberi lélek legextrémabb

érzelmi hullámvásárlásában formálta meg, és nagy feszültségi ívvel olyan egységes alkotott, amelyet a szétszaggatott ember egészségében megtestesít.

A legnagyobb odaadás

A lehető legmesszebbmenőkig jelen volt a drámaiság a legmagasabb szintű hangzáskultúra mellett, mindenekelőtt a rézfúvósoknál, valamint abszolút tökéletesség uralkodott a megosztott első hegedűknél a tündéri szférák hangjainál – mindez a keretét képezte annak, aminek során a teljes hangszín-spektrum kifejeződött.

Vásáry energikus vezetőnek mutatkozott, hajtóerőnek, aki a száztagú zenekart minimális gesztusokkal a legmagasabb fokú odaadáshoz vezette. A többi vendégkarmestertől eltérően itt az alapos munka túlértékelhetetlen értéket hozott létre.

Expresszivitásban és intenzitásban Schumann Manfréd-nyitánya – amelyet a komponista Byron azonos nevű melodramájára írt –, nem veheti fel a versenyt Csajkovszkij szimfóniájával. Ám a magyarok neki is teljes kifejezőerőt kölcsönöztek, anélkül, hogy elmerülne a szentimentalizmusban.

Egy évtized pokoljárással és csodákkal

Különleges programokkal ünnepli jubileumát a Budafoki Dohnányi Ernő

Szimfonikus Zenekar

Jubileumi esztendő tünnepelhet idén a Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar, hiszen épp egy évtizede, hogy hivatásos együttesé vált. A gyökerek azonban több mint három évtizeddel korábbra nyúlnak vissza, hiszen az együttes elődjét, a Budafoki Ifjúsági Zenekart még 1970-ben alapította a helyi zeneiskola igazgatója, Nemes László. Az amatőrként szép sikereket arató csapat tagjai a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola hallgatói, illetve fiatal művészek, zenetanárok lettek. A zenekar 1989 óta viseli a világhírű magyar zeneszerző, Dohnányi Ernő nevét, s ezáltal is elkötelezte magát a szerző életművének őrzése, terjesztése mellett. Ekkor került a társulat élére Hollerung Gábor, s az ő irányítása alatt, valamint a Budafoki Önkormányzat támogatásával és fenntartásával 1993-ban minősült az együttes hivatásos szimfonikus zenekarrá. Bár a jubileumi évben számos érdekes programmal várják a közönséget, az ünneplés korántsem felhőtlen, hiszen az együttesnek még mindig nincs állandó otthona, s már most látszik az is, hogy idei költségvetésük sem tart ki az esztendő végéig. A tíz év sikerei, kudarcai mellett áttörhetetlen falakról és megcsontosodott előítéletekről is mesél Hollerung Gábor, aki tizenégy esztendeje irányítja az együttes életét.

– *Egy ilyen jubileum számvetésre, összegzésre készíti az embert. Hogyan látja a hivatásos együttesként töltött tíz esztendőt?*

Pokoljárással és csodák sorával volt teli ez az évtized. A csodák közé tartozik, hogy a zenekar életben maradt, fejlődni tudott és megkerülhetetlen részévé vált a magyar zeneéletnek. A pokoljárás pedig annak a tetszhalott-létnek „köszönhető”, hogy ahhoz mindig túl sok támogatást kaptunk, hogy az együttes megszűnjön, ahhoz viszont túl keveset, hogy igazán élni tudjon. A folyamatos küzdelem pedig kissé felőrölt engem és sokakat a zenekarból. Másfél évvel ezelőtt például eljutottunk a feloszlás határára közel

voltam ahhoz, hogy feladjam. Ráadásul ezt az évtizedet – legalábbis a szakmai megítélés szerint – többnyire az „oldalvonalon” játszottuk végig. A magyar zenei élet ugyanis rettentő nehezen fogad be valami újat.

– *Akkor is, ha egy olyan zenekarról van szó, amely több évtizedes történelmet tudhat maga mögött?*

De ez amatőr, ifjúsági zenekari múlt. A hivatásos együttesek között mi vagyunk a legfiatalabbak. Polgárjogot nyerni a magyar zenei életben és azokon a fórumokon, ahol a támogatásokról döntenek, nem könnyű feladat. A Dohnányi Zenekar tagjai sokszor döbbenet ámulnak a különböző véleményeken, mert nagyon mást hallottak kívülről, mint amit a közös muzsikálás során megéltek. Az első évekre mindez persze jelentősen rányomta a bélyegét, nem követelhettem meg ugyanis ugyanazt a munkamorált, mint a rendes együtteseknél, hiszen a béreink csak a töredékei voltak annak, mint amit a többi zenekar tagjai kerestek. Elmondani is szörnyű, de másfél évvel ezelőtt bruttó 18 000 Ft és 30 000 Ft közötti fizetést vehettek fel havonta a muzsikusaink. Igaz, ezért 15 szolgálatot kellett teljesíteniük, de a megélhetésre elegendő pénzt ilyen körülmények között sem volt könnyű előteremteniük. Sokan máshová szerződtek, de csodák csodájára, számos kiváló zenész mégis az együttes tagja maradt. Próbáltuk elfogadtatni magunkat, de sajnos, a magyar zenei szakmára az jellemző, hogyha feltűnik egy új zenekar, sokakban felmerül az a kérdés, mit vesz ez el a közös tortából. Mindenki azt gondolja, a jövevény elveszi előlük a központi támogatást, a koncertlehetőségeket. Szerintem pedig éppen az ellenkezője igaz. Ha szolidárisak vagyunk egymással, akkor együtt sokkal többet érhetünk el. Úgy látom egyébként, hogy napjainkban a magyar zenei élet válságban van, s ideje lenne végre már felismerni az egymásrautaltságunkat, s azt, nem az a fontos, hogy ki, hanem az,

hogy mit produkál. A sok negatívum mellett azért szerencsére jó példák is akadnak. A Zenekari Szövetség összefogása számos eredményt tudhat magáénak, s végső soron mi is – nem kis mértékben – a támogatásának köszönhetjük a létünket.

– *Ön szerint miért hallani a zenekarról sok felemás véleményt?*

Az együttes nem túl kedvező megítélése a személyemnek is köszönhető. Engem sosem fogadott be igazán a magyar zenei élet. S azért, azt is el kell mondanom, hogy a Dohnányi Zenekar rossz hírének a kezdeti időszakban valóban volt némi alapja. Ha közös koncertre kértünk fel egy neves vendégművészt, alaposan meggondolta, hogy igent mondjon-e, mert kissé átjáróház-jelleggel működött az együttes. A kilencvenes évek közepéig valóban nem tudtam garantálni, hogy minden próbán minden muzsikus részt vegyen. Sokszor azonban aközött kellett döntenem, hogy szigorú fegyelmet tartok és akkor búcsút mond nekünk két zenész, vagy nagyobb toleranciával, több tehetséges fiatalt tudok megtartani. Mára azonban szerencsére már könnyebb a helyzetem, hiszen a viszonylag normális fizetésekért (bruttó 100 000 – 150 000 Ft.) már valóban követelhetek. Ezért 24 szolgálatot kell teljesíteniük a zenészeknek, a szólamvezetőknek pedig még ennél is kevesebbet. Az évek során rátaláltam arra az útra, amelyre szerintem, nagy szükség van a magyar zeneéletben, s ez pedig a zenekaron belül folytatott pedagógiai munka. Sok fiatal ugyanis nem elég felvértezten kerül ki a Zeneakadémiáról, bár kitűnő szólisták, az együttes muzsikálásról azonban kevés használható elközelítésük van.

– *Ennek okai a főiskolai képzésben is keresendők, hiszen az oktatás szólistacentrikus.*

Nekem abban a szerencsében volt részem, hogy másfél éven át *Simon Albert*

asszisztense lehettem a főiskolán. Most a mindennapi munkám során egyre gyakrabban veszem hasznát mindannak, amit tőle tanultam. Számomra az adja a legnagyobb örömet, hogy zenekart nevelhetek, alakíthatom a muzsikusokat, megtaníthatom őket a közös muzsikálásra. Mindez az én saját életemre is visszahat, s ennek köszönhetően más zenekarokkal is könnyebben tudok dolgozni. A muzsikusok élményre éhesek, állandóan újdonságokat kell nyújtani nekik értelmi és érzelmi szinten is, s ha ez sikerül, akkor élvezik a próbákat, és a legjobb teljesítményt tudják nyújtani a koncerteken.

– *Mennyire vonzó mindez a friss diplomásoknak? Sokan jelentkeznek a Dohnányi Zenekarba?*

Állandó az utánpótlásunk, mindig sokan vannak a próbajátékainkon. Ma már nem vagyunk átjáróház, de azért rendszeresen szolgálunk ugródeszkaként a fiatal zenészeknek, hiszen a nálunk töltött néhány hónap után már jelentős eséllyel indulnak a különböző meghallgatásokon. Kicsit szomorú vagyok amiatt, hogy hamar elhagynak bennünket, de azért jó érzés látnom azt is, hogy a mi egykori tagjaink kerülnek be a legrangosabb hazai együttesekbe. Sokan pedig már akkor sem távoznak tőlünk, ha máshol 30 000 vagy 50 000 Ft-tal többet kereshetnének. Összetartó zenekar a miénk, ahol nagyon jó a hangulat. S bár akad már olyan, akit elüldöztek innen a zenészek, de azt, aki be tud illeszkedni, óriási szeretettel fogadják. Több muzsikuskunk is van, aki az amatőr korszak óta tagja az együttesnek, s olyat is találni, aki más együttesből tért vissza hozzánk. A Dohnányi-létnek akad egy speciális tartalma: a „csak azért is megmutatjuk”, s ez erősen hat a tagokra. Számos SMS-t őrzök, amelyet egykori tagoktól kaptam. Ezeknek a művészeknek a többsége kiváló együttesekben játszik, de a mai napig nosztalgijával idézik fel a Dohnányis próbák, koncertek hangulatát, élményét. Részben ennek köszönhetően én vagyok az egyik legboldogabb magyar karmester. Sohasincs ugyanis kétségem afelől, hogy az együttesem szeret-e vagy sem. Nincs jobb, mint türelmes, elfogadó, szereteteli légkörben dolgozni, s szerintem így lehet csak eredményeket elérni.

– *Azonban ez a nem túl magas fizetés sem biztos. Miért állnak ismét ilyen rosszul anyagilag?*

Fenntartónktól, a Budafoki Önkormányzattól 60 millió forintot kapunk, 67 millió a központi költségvetésből származik, s van 20 milliós bevételünk is. De ez még mindig kevés, hiányzik 40 millió ahhoz, hogy ez az évad rendben működjön. Egyelőre fogalmam sincs, hogy mi lesz. Tavaly ősszel, amikor a béremeléshez szükséges pénzt megkaptuk, mindenki nagyon boldog volt, sajnos, azonban már akkor látszott, hogy ez a következő évben már nem fog működni.

– *Hogyan sikerült elérniük tavaly, hogy ilyen mértékben emelni tudják a fizetéseket?*

Mi is KHT vagyunk, és a Szakszervezettel közös lobbizás elég jól sikerült tavaly. Akkor Budafoktól 56 millió forintot kaptunk, ahhoz, hogy az idén minden rendben legyen, 110 millióra lenne szükségünk, ehhez képest tőlük csak 60-at kapunk. De nem lehetünk telhetetlenek, hiszen az önkormányzat az évek során szinte a tízszeresére emelte a támogatási összegünket, 1993-ban ugyanis 6,7 millióval kezdtünk. Más együtteseknél is vannak ilyen problémák. Nem tudom, hogyan tovább, s egyelőre a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma sem tud semmi biztatót mondani. Mindenesetre reménykedünk... Sajnos azt is el kell mondanom, hogy a híremmel ellentétben nem vagyok jó lobbista. Nincs időm, sem energiám ezekre a dolgokra.

– *Érdekes jubileum lenne, ha az ünnepi év anyagi csóddal végződne... Bízva abban, hogy a finanszírozási gondok megoldódnak, mi az, ami még mindig, ennyi év elteltével is problémát jelent az együttes életében?*

Továbbra is kicsit parkoló pályán vagyunk, s áttörhetetlen falak jócskán akadnak körülöttünk. Nehéz változtatni beidegződéseken, és sokan még mindig úgy mondanak rólunk véleményt, hogy egyetlen koncertünket sem hallgatták meg. De azt hiszem, mi már megtanultunk együttélni mindezzel. Azt az utat sem kívánjuk követni, hogy 1-2 hónapos operett-turnékra induljunk, komoly vendégszereplési lehetőségből pedig nem-

csak nekünk jut kevés. A közönség szerencsére füttyül a szakmán belül hallható előítéletekre, a hét koncertből álló, zeneakadémiai bérlleteink elkelnek, és sokszor játszhatunk telt házak előtt. Nagy az érdeklődés a Vox Humana- és a Megérthető zene-sorozatunk iránt is. Rengetegen látogatják a budafoki hangversenyeket is. Nem csoda, hiszen ehhez a régióhoz számos zenészünknek van személyes kötődése. Az együttesünk a budafoki zeneiskolás fiatalokból született, s ennek a mai napig érződik a hatása. Nagyon fontosnak tartom ezt a törzsközönseget. Ráadásul a mai napig mi vagyunk a legolcsóbbak, így annak a fiatalokból, szegény kispénzű értelmiségiekből álló rétegnek is rendszeres koncertélményt biztosítunk, amelynek egyébként megfizethetetlennek lennének a hangversenyek. A hazai zeneéletnek érzékelnie kellene, hogy nem lehet mindig ugyanazt a 4-5 ezer emberből álló, sznob publikumot megszólítani. Ez a közönség ugyanis öregedni és évről-évre csökkeni fog. Csak azok az együttesek maradnak majd fenn, akik képesek megújuló publikumot, igazán ragaszkodó koncerthallgatóságot magukénak mondani. Néhány éve egy értekezleten azt mondták, arra nem adunk pénzt, hogy a mamák, papák műélvezhessenek a gyerekeik koncertjén. Pedig ezt a kötődést nem szabad lebecsülni. Igenis, a kisvárosi embereket is meg kell tudni szólítani, s örülni annak, hogy a hentes vagy a közértiladó a személyes kapcsolatnak köszönhetően beül a koncertre. Persze, külön öröm az is, hogy most már a főiskolások is beülnek hangversenyreinkre a Zeneakadémián, s meglepődve fedezik fel, mennyit fejlődött az együttesünk.

– *Öt éves születésnapjukat egy saját CD megjelentetésével köszöntötték. Így lesz ez most is?*

Igen, s szeretném ezt a továbbiakban hagyományá tenni. Öt esztendeje olyan jól sikerült Bartók Concertójának az előadása, hogy megjelentettük lemezen is, s bízom abban, hogy ez a március 9-i koncert esetében is így lesz. A jubileumi hangverseny műsorában *Smetana* Az eladott menyasszony című operájának nyitánya, *Haydn* B-dúr szimfóniája, *Sztravinszkij* A tavaszi áldozat című műve valamint *Bernstein* Divertimentója szerepelt, s ebben a darabban

velünk együtt játszottak az egykori Dohnányi-tagok is. Remélem, az estével sikerült bizonyítani a zenekar nagykorúságát, s a koncert lemezfelvételen is élményt nyújt a hallgatóknak. Arra egyébként büszke vagyok, hogy az évek során már nyolc lemezt jelentethetünk meg saját kiadásban.

– *A Dohnányi-életmű népszerűsítéséért is sokat tettek...*

Igen, hiszen miután mi lemezre vettük a Szimfonikus percek című kompozíciót, utána szinte minden zenekar felfedezte, s repertoárjára vette ezt a Dohnányi-darabot. De ugyanez történt zongora- és hegedűversenye esetében is. Mindez sok erőt ad, hiszen gyakran pejoratívan nyilatkoznak rólunk, de mégis nagyon odafigyelnek arra, hogy mit csinálunk. Így sokszor a magyar zenei élet számára is mi fedezünk fel egy-egy szólistát, hiszen attól kezdve, hogy valaki nálunk

fellép, meghívást kap a többi együtteshez is.

– *Kik lesznek az ünnepi év vendégei, meglepetései?*

Leon Botstein a világhírű karmester, szimbolikus tiszteletdíjért örömmel vállalta, hogy fellép az együttesrel. Jurij Szimonov, aki még nem dolgozott velünk, szintén vezényli majd az együttest, s a zenekar kezdeményezésére meghívtuk Matsunuma, japán dirigens is, aki megnyerte a legutóbbi karmesterversenyt. A hazai művészek közül Kovács János és Gál Tamás lesz majd a vendégünk, s olyan szólistákkal is tárgyalunk, mint Baráti Kristóf, Boldóczy Gábor, Ránki Dezső.

– *Hogyan tovább, mi a következő célkitűzés?*

Szeretném elérni, hogy az együttesünknek legyen végre saját otthona. Jelenleg

ugyanis a Rottenbiller utcai épületben próbálunk, ami egyáltalán nem ideális helyszín. Budafokon most épül egy új művelődési ház, de ott nincs pénz arra, hogy külön próba- és koncerttermet is készítsenek számunkra. S örülnék, ha már elérném azt, hogy márciusban, amikor a következő szezont programját állítom össze, ne az legyen a legnagyobb kérdés, miből fogom egész évben kifizetni a béreket, honnan teremjük elő a hiányzó összegeket. Öregsziük ugyanis, én is, és a muzsikusok is; már belefáradtunk ebbe az állandó élet-halál harcba. Remélem, eljön egyszer az idő, amikor rájövünk, hogy nemcsak egyfajta érték létezik, s nem az emberek egy szűk csoportja fogja meghatározni, ki teremt értéket, mit érdemes támogatni. Az Európához való csatlakozás, remélem, abban is segít, hogy az állam felismeri a regionális kötődésű kultúra fontosságát, és megtalálja az ehhez szükséges támogatás mechanizmusát.

R. Zs

Örömmel és hetente kétszer

Új karmestert választott a Műegyetemi Zenekar

Hivatásos zenekarok folyóiratában ritkán szólunk műkedvelő együttesekről, a Műegyetemi Zenekar azonban mégis kivétel. Az 1896-ban alapított zenekar ugyanis nagyon fontos szerepet tölt be a zenei életben. Mérnökök, egyetemi hallgatók mellett nagyon sokan szereztek itt első zenekari tapasztalataikat a későbbi hivatásos zenészek közül, és számtalan híres karmester érezte megtisztelő feladatának a Műegyetemi Zenekar dirigálását. Mi sem bizonyítja ezt jobban, minthogy az együttes által meghirdetett karmesteri pályázatra tizenötön jelentkezték. (szerk.)

Komoly megmérettetés várt arra a dirigensre, aki részt vett a Műegyetemi Zenekar pályázatán, hiszen egy teljes próbán vezényelhette az együttest, s teljesítményét a zenekari tagok rendhagyó pontozólapokon értékelték. Ezen a karmester zenei stílusát, technikáját, egyéniségét, sőt még a kommunikációját is minősítették. A tizenöt aspiráns közül a legjobbnak Köteles Géza bizonyult. A karmesterválasztásról és a Műegyetemi Zenekarról Pechan Rudolf villamosmérnök beszélt, aki három évtizede az együttes koncertmestere.

A Műegyetemi Zenekart 1896-ban, 107 évvel ezelőtt az akkori hallgatók és oktatók alapították, s azóta megszakítás nélkül működik. A műkedvelő társulat jelenlegi tagjai elsősorban végzett mérnökök, műegyetemi hallgatók, de az együttesben megtalálni más felsőoktatási intézmények növendékeit, s a számos egyéb foglalkozású tag mellett a zenekarban két zenetanár is játszik. Hetente két próbát tartunk, s általában szemeszterenként két koncertprogramot mutatunk be. Az elmúlt évtizedekben mindig hivatásos karmester állt az együttes élén, dolgozott velünk Oberfrank Géza, Kovács

János, Dénes István, Török Géza, Tihanyi László, Dőry Dénes és Cser Miklós is. Az utóbbi hét évben Bartal László irányította a zenekart, ő azonban tavaly novemberben megszaporodott feladatai miatt kénytelen volt búcsút venni tőlünk. Ekkor fogalmaztam meg a rövid pályázati felhívásunkat, amelyet kifüggesztettünk a Zeneakadémián és az Operaházban, honlapunkra irányítva az érdeklődőket. A megjelenést követő másnapon már akadt jelentkező, s a december 31-i határidő végéig tíz, azt követően további öt dirigens küldte el élettrajzát. Akadt közöttük világhírű kamarazenesz, félprofi

együttes vezető karmestere, ismert dirigens, frissen végzett karmester és több főiskolás is. Minden jelentkező egy teljes zenekari próbát kapott. Ez számunkra természetes, mert véleményem szerint a karmesteri tevékenység zeneileg és emberileg egyaránt olyan kihívást jelent, amelynek komplex megítélése nem lehetséges néhány perc alatt. Azért is szükség volt erre, mivel amatőr zenekarunk negyven tagja – és csakis ők –, kellett hogy minősítse, véleményezze és pontozza a jelölteket. A próbán először Beethoven VI. szimfóniájának 3. tételét, egy szabadon választott másik tételével együtt kellett próbálnia a jelöltnek, majd előadásszerűen elvezényelnie. A második „félidőben” pedig különlegesen izgalmas feladatot kaptak a pályázók: Britten *Soirées Musicales* című remekét kellett próbálniuk az együttesel. Ez a szinte ismeretlen mű egy sok évvel ezelőtt rendezett, hasonló karmester-válogatás programjában is szerepelt, s akkor is vízváltósnak bizonyult. A dirigenseknek ugyanis a Rossini-témákra komponált műben fel kellett ismerniük – és megszólaltatniuk! – a humort, a szaporakázóan szellemes zenei burleszket.

A jelöltek egyébként egy héttel a fellépésük előtt értesültek arról, mit kell dirigálniuk, mi az elvárás a próba során, és akkor vehették át a Britten-mű partitúrájának egy példányát is.

A zenekar számára pedig kidolgoztam egy pontozólapot, amelyet szétszórtam a muzsikusközött. A fejlécen az aktuális jelölt rövid életrajzi adatairól és pályázati elképzeléseiről olvashattak, alatta pedig a megfigyelési szempontok szerepeltek hét kategóriára (technika, halláslátás, próba, előadás, zenei stílus, egyéniség, kommunikáció) osztva. Tudom, ezek önkényes szempontok, de mind fontosak egy amatőr zenekar számára, ráadásul nálunk mindez más súllyal esik latba, mint a hivatásos zenekaroknál. A zenekari tagok a próbák végén töltötték ki a pontozólapokat. Kategóriánként feljegyezték a véleményüket, észrevételeiket és pontszámokkal is értékelték a jelölt teljesítményét. Ezen pontszámok súlyozatlan összesítése adta ki a helyezési sorrendet.

A sorozat elején azt kértem a zenekartól, hogy mindenki igyekezzen úgy játszani, ahogy az aznapi próba-dirigens mondja-mutatja. Érdekes „szétmenéseket” is megéltünk így, de egyúttal meg-

könnyítettük a magunk dolgát is a pontozásnál... Az együttes hatalmas lelkesedéssel, odaadó figyelemmel játszott, s a karmesterek részéről is nagyszerű teljesítményekről számolhatok be, hiszen pergő ritmusú, tartalmas próbákat tartottak, s egyéni látásmódjuknak köszönhetően időnként teljesen ismeretlen, rejtett értékeket is megszólaltattak a zenekarral. A verseny igen magas színvonalú volt, s a nyertes, *Köteles Géza* pedig tulajdonképpen az első volt az elsők között.

Köteles Géza huszonöt éves, 2001-ben végzett karmesterként a Zeneakadémián, Lukács Ervin és Gál Tamás növendékeként, jelenleg zeneszerzés szakos hallgató, diplomahangversenye 2003. szeptember 27-én lesz a Zeneakadémia Nagytermében. Korrepetitorként dolgozik az Operaházban, a Győri Zeneművészeti Szakközépiskolában többek között zeneszerzést, partitúraolvasást, zeneelméletet tanít, és 1998-tól 2001-ig vezette az ottani zenekart. Emellett más együttesekkel is dolgozott már, hiszen vezényelte a MATÁV, a BM Duna, a MÁV Zenekart, a Győri Filharmonikusokat illetve a Miskolci Szimfonikusokat. Zongoristaként saját átírtait is játssza koncerteken (pl: Stravinsky: A tűzmadár, R. Strauss: Also sprach Zarathustra).

– *Mit szolt a Műegyetemi Zenekar újszerű pontozási rendszeréhez?*

Nem is tudtam róla, hogy mi alapján választanak, csak miután eldőlt a verseny, akkor kaptam meg a pontozó lapjaimat. Érdekes, tanulságos és szórakoztató volt végigolvasni a feljegyzéseket. Ilyen szempontok alapján még sosem vizsgáltam a teljesítményemet. Egyébként az Operaházban láttam a felhívásukat, s az interneten azonnal utánanéztam a Műegyetemi Zenekarnak. Átnéztem a honlapjukat, majd rögtön elküldtem a pályázatomat. Arról sem tudtam, hogy rajtam kívül kik és hányan jelentkeztek. A közös próbát roppantul élveztem, s nagyon kellemesen csalódtam a zenekar tudásában. Igazán kiválóan muzsikáltak. Ráadásul hihetetlen lelkesek voltak, s valóban mindent eljátszottak, amit kértem. Nagy öröm számomra, hogy most egy

ilyen együttesel dolgozhatom, hiszen egy karmester számára mi sem adhat nagyobb tapasztalatot, mintha egy saját zenekarral gyakorolhat, koncertezhet hosszabb időn át. Most határozatlan időre kötöttünk szerződést, s bízom abban, hogy több éven át muzsikálunk majd együtt. Az pedig külön öröm számomra, hogy semmilyen adminisztratív feladat nem terhel, csak a zenéléssel kell foglalkoznom.

– *Ön minek tulajdonítja a sikerét?*

Talán annak köszönhető, hogy már korábban is dolgoztam félprofi együttesekkel, s így nagyobb tapasztalatom, gyakorlatom van abban, hogy milyen instrukciókat kell adni egy ilyen zenekarnak. Sok különbség nincs, de talán kicsit didaktikusabban, aprólékosabban kell mindent elmagyarázni. A kezemmel kell mindent kifejezmem, s állandóan vezetni kell őket. Azzal is számolni kell, hogy több időbe telik egy-egy új darab megtanulása, hiszen mindenki a polgári foglalkozása mellett zenél, s keveseknek van idejük naponta gyakorolni. Viszont a muzsikusoknak óriási a lelkesedésük, s a próbák igazi örömmel telnek. Most egyébként nagy munkában vagyunk, Mendelssohn Olasz szimfóniáján dolgozunk, s az első közös koncertünket április 6-án, a BME Dísztermében tartjuk. A hangversenyen Dohnányi Csellóversenye hangzik még fel, a szólista Pechan Dávid, s a befejezés Britten *Soirées Musicales* című műve. Az együttes repertoárjáról egyébként a zenekar dönt, azokat a darabokat tanuljuk meg, tűzzük műsorra, melyeket a muzsikusok választanak.

– *A pályázatában elképzelései között olvasható az a mondat, mely szerint: „Fontos a jó hangulat, de a haladás követelménye, a dolgok megkövetelése is lényeges”. Milyen célkitűzései vannak még?*

Szeretném, ha a zenekar még cizelláltabban muzsikálna, de persze azt is tudom, hogy mindezt csak apró, finom lépésekkel lehet elérni, így ez mindenképpen egy hosszabb távú cél. Február vége óta irányítom az együttest, úgyhogy egyelőre még a tapogatózás időszakában vagyunk, s igyekszünk felmérni egymást a társulattal.

R. Zs.

Koncertkritika

Vannak hangversenyek, amelyek túl az élményen, lehetőséget kínálnak általánosabb észrevételekre, elgondolkodnivalóra is. Időről-időre rácsodálkozhatunk jelenségekre, amelyekkel egyébként is rendszeresen találkozunk – de ott és akkor más megvilágításba kerülnek. Ilyen például a zenekar kísérő szerepe.

Zenekari esteken gyakran szerepelnek versenyművek (a kommersz műsor-váz: nyitány – versenymű, majd szünet után szimfónia), s ilyenkor az adott mű idejére a zenekarra többlet-feladat is hárul. A kíséret talán nem jobban, de semmiképp sem kevésbé felelősségteljes munka, hiszen ilyenkor a szólamok játszanivalóján túl a szólistához való alkalmazkodás jelent további feladatot. Általában mindezt természetesnek vesszük, főleg zökkenőmentes előadás esetén – ám ha egy koncert műsorán három zongoraverseny szerepel (három szólistával), megkülönböztetett rangot nyer ez a tevékenység.

Három zongoraversenyt ígért a február 18-i program, amikoris a MÁV Szimfonikus Zenekar kísért, Gál Tamás vezényletével, három huszonéves szólistát. Csillagh Katalin szólójával kezdődött, a műsor (Beethoven: C-dúr zongoraverseny), majd a megbetegedett Takahiro Hoshino helyett György Ádám lépett fel, Liszt: Esz-dúr zongoraversenyével. Az est második részében Konstantinou Georgios játszotta Schumann: a-moll zongoraversenyét. A szólisták életrajzában közös, hogy mindegyikük volt – egy ideig – Nádor György növendéke; mégis, ezúttal nem az azonosság, hanem a különbözősége mozzanataira figyeltünk fel inkább.

Csillagh Katalin (aki jelenleg két éves ösztöndíjjal a Glenn Gould Akadémia hallgatója Torontóban) fiatal korát meghazudtolóan pódiumérett. Nem jelent számára gondot a zenekarral való szereplés. Játéka megbízhatóan pontos, nem kel aggódunk, hogy bírja-e a technikailag igényes helyeket, hogy a zenekarral egyidőben ér-e futam végén a záróhangra. Pontossága már-már készsége, mintha külön gondot fordítana arra, hogy ne nehezítse a zenekar életét. Vagy éppen azért „még” oly pontos a játéka, mert semmifé-

le szabadságot nem mer engedélyezni magának? Ilyesfajta zongorázást érzünk „biztonsági” előadásnak, amikor koncertfelvétel készül (NB., most is készült), s a szólista nem mer/akar kockáztatni. Hasonló koncert-produkciók valóban megérdemlik a „live”-felvételt, akkor is, ha a szólista saját zongorista-egyéniségéről viszonylag keveset árul el.

Másfajta alkat az est második szólistája, György Ádám. Még ha időnként hallhatóan meg is kellett dolgoznia a hangzásért, a közönséget kárpótolta az a rajongó lelkesedés, amellyel megszólaltatta a művet (kérdés, mennyi jön át ebből a felvételen). Annyira „ott volt” a pódiumon, olyannyira örült a zenekarral való együtt-muzsikálás lehetőségének, hogy ez az érzés átragadt a hallgatóságra. Viszont éppen ebből az őszinte hozzáállásból adódóan, feltűnőek voltak játéka korlátai.

Az volt az érzésünk, hogy Csillagh Katalint jobban megtanították zongorázni, szerepelni (már ami ebből a csodálatos „szakmából” egyáltalán megtanítható), míg Ádám György azzal éri el a hatást, hogy kifejezésre tudja juttatni, mennyire lételeme a zene. Minden hangjából a mű tisztelete és szeretete csendült ki.

Nehéz elhinni, hogy csak 3-4 évvel idősebb náluk a pódiumra lépő harmadik szólista. A görög művész, aki tavaly diplomázott a zeneakadémián, s most koncert-tevékenysége mellett a doktori fokozat megszerzésére készül, kiforrott egyéniség. Természetes közege a pódium, a zenekarral való kapcsolata partneri.

Az egész partitúra tudásának birtokosa; amikor nincs játszanivalója, akkor is aktív jelen van a zenekari folyamatokban. Ez nemcsak oldott viselkedéséből derül ki, hanem abból az érzékeny reagálókészségből, amit sem megtanulni, sem kigyakorolni nem lehet. Játéka mindig a pillanatnyi zenekari hangzással harmonizál, s választott műsorszámában jól érvényesült a kamaramuzsikusi érzékenység. Zongorázása (motívum-formálása) rendkívül énekszerű; a nagy hangközléseket olyan figyelemmel játssza, mintha távoli hangokból kellene énekhanggal dallamot formálnia. A folyamatokat olyannyira végigvitte, a zenei gondolatokat úgy sorjáz-

tatta, hogy lenyűgözve vártuk a folytatást. Tehát korábbi műismeret birtokában sem csupán „újrhallgattuk” a művet. Jutalmunk nem maradt el: ritkán hallható szépségeket jelenít meg, plasztikusan.

Ilyen szituációban, amikor egy koncert során három különböző szólista játékához kell három különböző műben alkalmazkodni, csak elismerés illetheti a zenekart. Akkor is, ha játéka időnként kívánnivalót hagyott maga után. Az egymást követő feladatokra nehéz egyenletesen figyelni, s néha nem-tudásból, máskor (éppen ellenkezőleg) rutinszerű lazításból eredhettek a jogosan kifogásolható helyek. Kevésnek tűnt az első részben az átállásra jutó idő – a játékosok egy része inkább csak sodródott az árral. (A hallgatónak leginkább a zenekari szokásban tűnnek fel a kevésbé kielégítő hangzások – azonban ezek kára a gyakorlatban elenyészően kisebb, mint ha a szólista belépéseit veszélyeztető pillanatokban lett volna bizonytalankodás a kísérő-együttesben.)

Erre a hangversenyre a belépés díjtalan volt. Igaz, aki jegy nélkül jött, könnyen pórul járhatott, merthogy helyreszóló ingyenjegyekkel lehetett belépni a koncertterembe. Hogy ezt honnan lehetett (volna) tudni? Rejtély. De tény, hogy sokan feltalálták magukat, mert telt házat vonzott a nem mindennapi produkció. (Létrehozásához szándék, akarat, s bizonyára sok áldozat kellett – ám az eredmény önmagáért beszél: megvalósult a koncert, összefogásból, hivatalos koncert-rendező szerv/cég nélkül).

Megint kiderült az idő relativitása: konkrét idejét tekintve, hosszú volt a műsor. Mégis úgy éreztük: elrepült az idő, s nem fáradtunk bele a zenehallgatásba. Sokan jöttünk ki pihentebben, élénk-lelkebben, mint ahogyan beültünk, mintegy két és fél órával korábban...

Külön köszönet a névtelenségbe rejtőzteknek a szervezésért. Koncertéletünknek mindenkor hasznára válnának ilyen rendezvények – olyanok is eljöttek a Zeneakadémiára, akik máskor nem veszik a fáradságot, s értékes zenéhez juthattak, azok is, akik máskor esetleg nem mindig tudják előteremteni a belépőjegyek árát.

Gyönyörűen példázza ez az est, hogy olcsó húsnak – nem mindig híg a leve!

Alig néhány nap elteltével, február 23-án, másfajta szerepben hallhattuk a MÁV Szimfonikus Zenekart. A Pesti Vigadóban, a Vox Humana bérlet 3. koncertjén Händel: Júdás Makkabeus című oratóriumát szólaltatta meg, a Budapesti Akadémiai Kórustársasággal, Hollerung Gábor vezényletével. Szólistaként Csereklyei Andrea, Megyesi Schwartz Lúcia, Drucker Péter és Kovács István működött közre.

Händel-oratóriumhoz keresve se találni országoszte ideálisabb karmestert Hollerung Gábornál! A karmester, aki karnagyként hasonlóképp eredményes, remekül bánik a monumentális együttesekkel. Mindig megbízható műismerete, és az előadókra, az adott-születő hangzásra való aktív figyelme eleve jó produkció záloga. Vizuális alkat, s ezt a képességét átsugározza muzsikus-társaira is. Megunhatatlanul leli kedvét a kontrasztok-konfliktusok kidolgozásában, amelyek végül megoldáshoz vezetnek, s a kiküzdött győzelem érzése: megunhatatlan örömforrás – előadóknak csakúgy, mint a hallgatóságoknak.

Mindazonáltal, a Júdás Makkabeus igencsak nagy falat! Az ideális megszólaltatáshoz nem elég az esztétikai-tartalmi átgondoltság, felépítettség. Ráadásul, ezúttal nem beszélhetünk önmagában a kotta megszólaltatásáról, mert az írott hangjegyek alapos értelmezésre szorulnak. (Más művek esetében is így van – vethetné közbe valaki. Valóban, ám a barokk oratórium-játszás korántsem rutin-feladat a számos műfajban, különböző korok zenéjében, a napi zenei élet feladatait teljesítő együttesek számára.)

Stilárisan dicséretes, hogy kis vonós-karral lépett pódiumra a zenekar; más kérdés, hogy ilyenkor az egy vonósra jutó felelősség megsokszorozódik, s minden olyan apró „maszat”, ami egy nagylétszámú szólam jótékonyan eltakar, most „kirakatban”, felfokozottan keltett zavaró hatást. Sajnos, ilyenkor nyilvánvalóan kiderül, hogy a rendszeres-módszeres gyakorlás nem erőssége a zenekari játékosoknak – ők mindennapi szólamuk kidolgozására fordítják energiájukat, tehát, miközben a megtanult szólamokból jó összhatás alakulhat ki, a vonósok (elsősorban a hegedűsöknél feltűnő) kapcsolata hangszerükkel nem javul az idők folyamán. (Gorombán szólva, nincsen kézben a hangszer!) A kívánnivalók leginkább a halk szakaszokban voltak a legszembevetőbbek – egy bizonyos dinamikai szint felett, amikor tutti-érzettel magabiztosabbá váltak az előadók, hirtelen ugrás-szerűen javult a minőség.

Ugyanakkor nem tagadhatjuk, hogy igyekezetben nem volt hiány – a vendégkarmesterrel jó kontaktust tudtak kialakítani. Ami végzetesen nem sikerült, az a recitatívók kísérete. Hogy mindig „együtt legyenek” a szólistával, arra nemigen volt példa. A basso continuo kíséretet Vashegyi György látta el – s szomorú, hogy hozzá sem tudott rendeződni a szólócsellista és főként a – bőgős. Ilyesfajta kíséretre ritkán kerül sor a MÁV Szimfonikus Zenekar életében – tehát a stílus –, illetve műfaj-ismeret hiányára vezethető vissza a gyakori zavaró bizonytalankodás.

A recitatívókban a kíséret bizonytalankodása nem könnyítette meg a szólisták dolgát, akik amúgyis a megoldhatóság-megoldás határán érezhették magukat. Szögezzük le: rendkívül nehéz feladato-

kat bízott a szólistákra Händel! És ez csak fokozódik az áriákban, amikor technikai felkészültségből, virtuozitásból is vizsgáznuk kellett. És megintcsak nem elég a szándék, a hangi adottság és a technikai felkészültség szükséges, de nem elégséges alapfeltétel csupán. Valamennyi szólistánál úgy éreztük, jobban tudják, hogy mit szeretnének megvalósítani, mint amennyire ez realizálódott. Drucker Péter Júdása és Kovács István Simonja plasztikus portrét jelenített meg, kiegyenlítetlenül. Alig hangzott el egy érzékeny-szép recitativo accompagnato, máris rontott a hatáson valami technikai probléma, más-kor indokolatlan-érthetetlen disztonálások szomorították a vajtűfűlű hallgatót. És egy idő után azon vettük észre magunkat, hogy aggódunk a szólistákért, hogy bírják végig hanggal-energiával szerepüket.

Vitathatatlan, hogy az előadáson a pálmát Balassa Ildikó kórusa vihette el. A nagy létszámú együttes mindent tud: megrendítően hatásosak a piano tömbjei, imitációs szerkezetekben a fokozások szinte a végtelen érzetét keltik, s amikor homofón tömbként szólalnak meg, azonos érzés-gondolat birtokosaiként és hirdetőiként – az egyszerűen lebilincselő.

Vegyes érzéseket keltett tehát az előadás – és minden bizonnyal kedvezőbbnek tűnne ugyanez az interpretáció is, ha a közönség kézhez kaphatta volna az oratórium szövegének magyar fordítását. Nyilvánvaló: nem kell szóról-szóra érteni a szöveget – az is tény, hogy a markánsan megjelenített hangulatok-karakterek jóvoltából így is biztonságosan tudtuk „tájékozódni”; de a vizuális segítség jótékonyan elterelte volna a figyelem egy részét a kifogásolnivalókról.

Fittler Katalin

Jubilál a Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar

Felnőnek a gyerekek – az egykori Budafoki Ifjúsági Zenekar immár évtizede használja jelenlegi nevét. Hosszú ez a név, mégis, indokolt minden szava. A XXII. kerületi „telephely” felemlítése rendkívül fontos, hiszen a kultúra értékei iránt kevésbé nyitott vezetés mellett aligha szökkenhetett volna szárba (s indulha-

tott volna virágzásnak) a Nemes László egykori álmának realizálásából született együttes.

Öröm (volt, van, lesz) a névválasztás, hiszen a több évtizedes adósság törlesztésének több szintje-módja-lehetősége van; s a színvonalas produkciókkal megtanítva „nevüket”, a közönség mind szélesebb ré-

tegéi emlegetik azt a korszakos jelentőségű muzsikust, akinek szimfonikus művei mindmáig leginkább csak hangfelvételekről hallhatóak. (Szerencsére, zongoraműveinek – sőt, az utóbbi időben dalainak is – vannak ihletett propagátorai). A Dohnányi-jubileum (tavaly emlékeztünk meg születése 125. évfordulójáról) alkal-

mából került színre az Operaházban két-felvonásos dalműve, A vajda tornya – és az Erkel Színházban tartott balettműsor (Homage a Dohnányi) is az aktív emlékezést célozta – most már „csak” arra lenne szükség, hogy szimfonikus művei is elfoglalják méltó helyüket a koncerttermekben.

Az elnevezésben szereplő „szimfonikus” nemcsak a létszámra-összetételre utal, hanem meghatározza a repertoár jellegét is. A klasszika egyik reprezentatív műfaja mindmáig „rangot” jelent; bár a századok során mind tágabbá váltak műfaji keretei, a komoly, súlyos-tartalmas mondanivalójú zenekari kompozíciókat ma is többnyire ilyen címmel illetik azok a szerzők, akik – dacolva az előadási lehetőségek minimális reményével – belső késztetésből fakadó mondanivalójukat erre az apparátusra szánják.

Harmadik éve van a Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekarnak saját írásos fóruma, a Dohnányi HÍRmondó. Az idei első szám indokoltan, a jubileummal foglalkozik. Elolvasása tanulságos lenne a kulturális menedzsment és a zenei társadalom számára egyaránt!

Az idei év – számukra, s ezáltal nagylétszámú, rendszeres közönségük számára is – az évforduló jegyében telik. A rendszeresen több helyszínen koncertező zenekar zeneakadémiai jubileumi estjére az Universitas bérlet 5. koncertjeként került sor. A nyilatkozatok információin túl, a zenekar hangversenyei is azt sejtetik, hogy jó a kapcsolat a vezető karmester Hollerung Gábor és együttese között. Hollerung, aki az amatőr-időszakban is rendszeresen dolgozott velük, pedagógiai (is) értékes nevelőmunkát folytat. A műsorösszeállításnál (s egyáltalán, a repertoár kialakításánál) több szempontot tart egyidejűleg szem előtt. Olyan műveket szólaltat meg szép számmal, amelyeken felnőve, képzett zenekari játékosá válhat a pályakezdő; nem véletlen, hogy sokan, akik az egykori „Dohnányiban” kezdték zenekari munkájukat, vezető hazai együtteseink megbecsült tagjai lettek. Az egyszer megtanult műveknek többszöri előadásáról gondoskodik; a zenekari játékosok ezért az igényes (nehéz) darabok esetében is azt érzik, hogy megéri becsületesen megtanulni a szólamot, s e tudás a továbbiakban az előadások során tovább mélyülhet. Ugyanakkor, állandóan (szá-

mukra) új művekkel gazdagítja repertoárjukat, hogy a régi tagok számára se „szürküljön el” a játszánivaló, a muzsikálás mindenkor élmény tudjon maradni. Az előadókön túl törődik a mindenkori (potenciális) hallgatóság szempontjaival is. Szándékosan nem a közönség „igényeit” említtem – merthogy nem alkalmazkodó „kiszolgálásról” van szó. Szinte észrevétlenül növeli a rendszeres hallgatóság igény-szintjét a sohasem drasztikusan újító, ám mindig valamilyen irányba „nyitó” műsorokkal. Érzi az ellenállás(ok) mértékét, s ezért sohasem kínál olyan szendvics-műsort, amely feszegetné az elvárható tolerancia határértékét.

A március 9-i koncert Smetana: Az eladott menyasszony – nyitányával kezdődött, majd viszonylag ritkán hallható Haydn-szimfónia csendült fel, a 102. számú D-dúr. Szünet után következett az igazi erőpróba, Stravinsky: Le sacre du printemps című kompozíciója – s utána, egészséges „lazításként” Bernstein népszerű Divertimentója. Ez utóbbiban színpadra léptek a zenekar régi tagjai is – és ha ez, szigorúan vett értelemben, nem minden pillanatban vált javára a hangzásnak, az élmény ereje-hatása átsugárzott a pódiumról a nézőtérre is.

Hollerung karmesteri erényeit nem lehet eléggé és elégszer értékelni: mindig van eleve elképzelése a megszólaltatandó művekről, melyeket alaposan ismer. Megmutatkozik ez azokban a mozdulatokban, amelyek az éppen megszólaló hangzást korrigálják (dinamikai finomítás, vagy épp odafordulással intenzívebb játék igénylése) – s mivel „van ideje” a megszülető hangzással törődni, ráadásul arra is, hogy a szépen sikerült szólisztikus megoldásokat azonnal „díjazza”, biztosra vehető, hogy a mindenkori műsort alaposan kidolgozó próbák előzik meg a koncerteket.

Muzsikálni jó – egy zenekarban is játszó hangszeres szólista említette a magyar nyelvnek azt a találó fordulatát, hogy a hangszerrel való foglalatalkodást „játéknak” nevezi. Hangszerjáték, hangszerjátékos – e nyelvi leleményre, e kifejezésekre főként olyankor gondolunk, amikor oldott muzsikálást hallunk. Mert a közönségnek nem az kell, hogy szorongva együttérezzen a technikai nehézségekkel küszködő előadókkal, hanem az, hogy önfeledten

átadhassa magát a születő-felcsendülő muzsikának. És annak megfelelően, a hallgató legyen szomorú vagy vidám, ne pedig az előadó (leginkább afeletti megkönnyebbülésében, hogy túljutott valamely kompozíció számára problematikus helyein...). Természetesen, a előadó se vonja/vonhatja ki magát a zene hatása alól, de neki az a dolga, hogy ő irányítsa azokat a hangokat, amelyek befolyásolják majd a publikum kedélyállapotát.

A jubileumi koncerten jó választásnak tűnt kezdéshez a Smetana-nyitány. Kelőképp ismeretlen ahhoz, hogy odafigyeljünk – ugyanakkor könnyen megadja magát, nem igényel különösebb koncentrációt a „megértése”. A Haydn-szimfónia azért dicséretes vállalkozás, mert a szerző mesterségbeli tudása teljében készült londoni szimfóniák kellő mennyiségű feladattal látják el az előadókat, tehát összeszedett-koncentrált együttest igényel a megszólaltatásuk. Mindeközben készülhettek (lelkileg is) a műsor fénypontjára, a ősbemutatón oly botrányos fogadtatást megért Sacre-ra. Tiszteletreméltó már a vállalkozás is, ráadásul eleve biztosak lehettünk abban, hogy emlékezetes élménnyel fogunk gazdagodni. Hollerung ugyanis jó érzékkel emeli magasra a mércét; nem okoz stresszt a feladat túl-dramatizálásával, sőt, rányitva játékosai fülét a speciális hangzási szépségekre, élményforrásokra, a maximumot hozza ki belőlük. Ez történt most is – és biztosra veszem, hogy senki se bánta meg, hogy életében x-edik alkalommal, most is meg kellett hallgatnia Stravinsky e korszakos remekét. S aki hangfelvételekhez szokott, most ismét ízeltől kapott az élő-zene-hallgatás összehasonlíthatatlan élményéből.

Bernstein Divertimentóját lehet szeretni vagy nem szeretni – a monumentális előadó gárdához viszont csak a legnagyobb elismerés és szeretet érzésével lehetett viszonyulni.

A taps voltaképp nem objektív értékmérő – de van a tetszésnyilvánításnak olyan mértéke, ami egyértelműsít. A Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekart szereti a közönsége a Zeneakadémián – s minden bizonnyal hasonló fogadtatásban részesült az együttes a többi helyszínen is, ahol rendszeresen ad koncerteket. Méltán.

Fittler Katalin

Winfried Schlömer: Négyyszer több bérlettulajdonos, mint korábban

Új marketing-módszerek

Egy német zenekar sikeres példája

a Gelsenkircheni Főiskola kutatásának tükrében

A szerző diplomás üzemgazdász, kulturális vállalatok tanácsadója, Ratingenben él. A Gelsenkircheni Főiskola itt bemutatott kísérletének irányadó résztvevője volt.

Sokan már nem szeretik hallani a zenekarok kríziséről szóló nyilatkozatokat, de az erről szóló publikációk egyértelmű nyelven beszélnek: a koncertlátogatók száma átlagban csökken és a publikum egyre idősebb lesz! A probléma megoldását célzó jó tanácsokban nincs hiány. Közös nevezőre hozva őket, ez így hangzik: a krízisből kivezető utat marketingnek hívják. Vajon a marketing univerzális gyógyszer? Hogy lehet az, hogy már nem elég az ami eddig volt, jó programokat jól játszani, és a közönség magától jön? Jogos kérdések egy fogalommal kapcsolatban, ami kétértelműbb nem is lehetne. Mi az a marketing és honnan származik? A fogalomnak annyiféle meghatározása van, mint amennyi tankönyv szól róla. Csupán egy ősrégi teoretikus magyarázat írja le: perspektíva-váltás. A marketing a gondolkodás az ügyfél fejében. Ez ugyan nem tudományos definíció, de rátalál a lényegre.

A már évtizedek óta a fogyasztási cikkek termelő iparban használatos marketinget először a hatvanas években az Amerikai Egyesült Államokban alkalmazták az ott messzemenően szubvenció nélkül működő és ezáltal erősebben a közönségre támaszkodó kulturális területen. Számottevő eredménnyel: a zenekarok az USA-ban például átlagban költségvetésük 40-50%-át tervezik az eladott belépőjegyek és bérletek bevételéből. Nálunk (Németországban) a finanszírozás legtöbbször 80-90%-ban a közpénzekből történik. Két disszertáció, ami a német szimfonikus zenekarok marketingjével foglalkozik, megvizsgálta az amerikai zenekarok körülményeit és ajánlja azok marketing módszereinek átvételét.

Nem vitatkoztunk már erről korábban? Most megint egyszer Amerikától tanuljunk? A kilencvenes években vélemény-ütköztetés folyt a német sajtóban, melyet Heinz Josef Herborts cikke indított el a *Die Zeit* lapjain „Zöldebb a fű Clevelandban?” címmel, amelyben az amerikai zenekari finanszírozási szisztémát javasolja átvenni, mivel azt a németekénél hatásosabbnak tartja. Sok volt az ellenvélemény, majd a teljes amerikai zenekari terület alapos áttekintése után Gerald Martens e folyóiratban a témát gyakorlatilag leköpörte az asztalról: „Az amerikai zenekarok történeti, társadalmi és jogi alapon nyugvó finanszírozási sajátossága Németországra végül is nem vetíthető át”. (Das Orchester 3/99) Ha csupán e két szerző konfrontációját vesszük jobban szemügyre, arra a végkövetkeztetésre jutunk, hogy – minden, a finanszírozást illető ellentétes vélemény dacára – konszenzus uralkodik afelett, hogy az amerikai „ötletekből, különösen a menedzsment- és marketing-területet illetően (...) éppenséggel a német zenekarok is profitálhatnak”. (Das Orchester 3/99)

Csupán az a kérdés, hogy vajon az amerikai marketing-szisztéma a teljesen más német szituációra adaptálható-e. Ellenvéleményből van elég. Az Amerikából származó „kulturát veszélyeztető kommercializálódás szimpllicitást és nem sokszínűséget eredményez”. (Süddeutsche Zeitung) Leginkább attól lehet tartani, hogy a több bevételt célzó igyekezet nyomása alatt a marketing-menedzserek programja a közkedvelt 19. századi művekre korlátozódik. „Egy tökéletesen konzervatív programban a 20. század zenéje csak alibi-funkciót tölt be”. (Das Orchester 12/97) Erre a gyakran hangoztatott ellenvetésre rácafélt többek között Schmidt-Ott vizsgálata, aki bebizonyította, hogy az USA zenekarok több kortárs zenét játszanak, mint a német szimfonikus zenekarok. Egy nem reprezentatív

pillantás Los Angeles-re megerősíti ezt a vizsgálati eredményt: „Salonen a vad Los Angelesben olyan ritkán játszott művekkel és kortárs zenével mer fellépni, amelyek a legtöbb nagy európai szimfonikus zenekar bérleteseinél megbuknának”. (Zeitmagazin 1998)

Az amerikai zenekarok nagyobb koncert-látogatottsága tehát nem annyira a programtól függ, okát az ott egyébként bevetett marketing eszközökkel lehet magyarázni. Miért mondanak le nálunk erről az eszköztárról? A Gelsenkircheni Főiskolán rendezett értekezleten, ahol az amerikai zenekarok egyes marketing-stratégiájának német szakértők által történt értékelése volt napirenden, az USA-ban különösen sikeres módszerek, mint a direct mail és telemarketing ellen világos fenntartások fogalmazódtak meg. Más részről viszont a szakértők a német zenekaroknál is több sikert vártak el új célcsoportok megszólításától és saját bevételük növelésétől. Együttal többször utaltak arra, hogy a németországi szolgálatok szabályozottsága ennek az igénynek határokat szabnak.

Valóban így van? Sok német zenekar a jelenlegi szolgálati tervek mellett is képes lenne arra, hogy a koncerteket egy további alkalommal megismételje és már ezáltal is számottevően növelje bevételét. Erről a kiegészítő bevétel-forrásról azonban legtöbbször nem a szolgálati tervek, hanem hiányzó kereslet miatt mondanak le. Vajon az amerikaiak jobban lelkesednek a zenéért? Vagy hogy lehet azt megmagyarázni, hogy mifelénk a látogatottság részben drámaian csökken (egyes zenekarok az utóbbi 25 évben közönségük háromnegyedét elvesztették), és ugyanakkor az USA-ban hasonló időszak alatt a koncertlátogatók száma átlagban 140 százalékkal növekedett.

Habár a látogatók számának növekedése a modern „relationship-marketing”-ben csupán egy aspektus, ami a kölcsön-

Pillantás a Los Angelesi Filharmonikusok honlapjára: Esa Pekka Salonen első karnagy merész ritkán játszott műveket és kortárs zenét programba iktatni

nős kapcsolatokra – pl. a politikusokkal és újságírókkal – is vonatkozik, az a jövőben a német zenekari terület számára is kulcsfontosságúnak tűnik. A kérdés, hogy be kell-e vetni a marketinget, az a rendelkezésre álló irodalom szerint felesleges kérdés. Eszerint a zenekarok számára a professzionális marketing túlélési szükséglet. Mióta a szűkös szabadidő eltöltéséhez programot ajánló konkurencia hatásos módszerekkel a kultúra iránt érdeklődőknek is kegyeit keresi, azóta a közpénzek kezelői is kénytelenek az igazságos elosztás látszata kedvéért különböző mérőszámokat és mutatókat bevezetni. Ilyen pl. a létszám hatékonysága, leterheltségi mutatók, egyéni jövedelmek, stb.

Az irodalomban eddig megválaszolatlan maradt az, hogy az amerikai marketing módszerek, amelyek nyilvánvalóan több polgárt változtatnak koncertlátogatókká, átvehető-e. Lehet-e amerikai marketinget importálni anélkül, hogy 6 főből álló erős marketing osztályt létesítsünk, amint az az amerikai zenekaroknál található. Nem túlságosan nagy-e a mentalitásbeli különbség és a tradíció az USA és Németország zenekari között, hogy egy adaptálásra gondolni lehessen?

Nem, nem azok. Egy német zenekar példát mutatott ahhoz, hogy a mi közpénzeink kereteiben és a rendelkezésre álló csekély személyzettel az amerikai marketing stratégia miként vezet jelentős sikerhez. Emellett a publikum minden generációt képvisel. A hangverseny-látogatók 23 százaléka 30 éven aluli.

alatt sikerült nemcsak az elveszett látogatók visszaédesgetése, hanem egy teljesen új publikumréteg megnyerése is. A Gelsenkirchener Főiskola már említett vizsgálata alapos analízis után arra az eredményre jutott, hogy itt mindenek előtt az ügyesen alkalmazott, az amerikai zenekaroknál a mindennapi tevékenységhez tartozó, marketing vezetett az impozáns változáshoz. Hogy néz ki ez a módszer részleteiben, hogyan alkalmazzák Bochumban és miért mellőzik azt más német zenekaroknál? Erre a kérdésre kerestük a választ.

Az amerikai marketing professzor Philip Kotler sok száz aspektusból álló tervezési sémájából kiindulva minden, a professzionális marketing tervezéshez tartozó elemet megvizsgáltuk. Ennek az átfogó tervezőkönyvnek három megközelítését mutassuk be itt példaképpel: a küldetést, a szegmentálódást és a kommunikáció-politika számos eleméből egyet.

A küldetés

„Minden szervezés a küldetés meghatározásával kezdődik”, mondja Kotler. A fogalom „küldetés (misszió)” itt olyan önmeghatározást jelent, amellyel egy intézmény szerepét a sokszínű szabadidő ajánlatok között egyértelműen definiálja. Ehhez irányelveket kell megfogalmazni, amik az irányultságot, legitimitációt és motivációt szolgálnak és amelyek (leegyszerűsítve) legalább három kérdésre adnak választ:

Kit kell megszólítani?

Mit kell elérni?

Hogy elégtűnk ki az igényeket?

Habár a német zenekarok háromnegyede megállapítja, hogy rendelkezik olyasmivel, mint egy írásban rögzített küldetésnyilatkozat, azonban közelebb megvizsgálva bizonyosodott, hogy ez csupán kulturális intézményi megbízás, azaz szubvencionálási-dokumentum. A misszió írásbeli formulálása kevésbé döntő, mint a magátólértelődöttség ami belőle árad és a konzekvencia, amivel élnek.

A Bochumi Szimfonikusok sem rendelkeznek írásban lefektetett misszióval. Persze a sajtó-jelentésekből, amik az 1994-ben szerződötetett főzeneigazgatót, Steven Sloane-t mutatták be, kitűnik, hogy a megjelenésével bevezetett változásnak milyen üzenet az alapja: „A Szimfonikusok a bochumi zenekara. A város polgárainak ezekkel a muzikusokkal kell tudni azonosulniuk.” Ezeket a mondatokat Sloane majdnem minden sajtókonferencián elmondta és ezzel két dolgot tett világossá:

Egy példa új körök bevonásának politikájára. A Bostoni Szimfonikus Zenekar célzatosan szólít meg olyan csoportokat, amelyek nem tartoznak a törzspublikumhoz

Az új marketing stratégia része új hallgatók megnyerésére: kivonulni a megszokott koncert-termekből, bevonulni szokatlan termekbe. A Bochumi Szimfonikusok 1995 júniusában a Zeche Zollern gépcsarnokában

egyrészt, hogy elhatárolódik elődjének programpolitikájától, amely a bérletesek egy részének távozását eredményezte. Cél volt tehát az elveszett látogatók visszatérítése és teljesen új publikum megszólítása. Egy másik ok: nem szabad azokat a hallgatókat sem elijeszteni, akik az előző vezető kísérleteit kedvelték, hiszen a megfogalmazásba „*a város polgárai*” ők is beletartoztak. Mivel magától értetődő, hogy „*a város polgárai*” nem tartoznak mindannyian ugyanahhoz az érdeklődési körhöz, e két mondatból – folytatva a vizsgálatot – le lehet vezetni a szándékot, hogy a nyilvánvalóan különböző rész-célcsoportoknak különböző ajánlatokat kell tenni, így szólítani meg a potenciális publikum számottevőbb részét. A nyilatkozat egyúttal arra a kísérletre is utal, ami minden bochuminál, tehát még azoknál is, akik nem koncertlátogatók, a zenekarukkal nagyobb azonosságot elérni igyekszik. Ez a célkitűzés (explicit vagy implicit) csak kevés német –, de majdnem minden amerikai zenekarnál fellelhető.

Sloane nyilatkozatával magjában már Kotler két misszióra vonatkozó kívánalma valósul meg: világossá válik, hogy kit kell megszólítani és mit kell elérni. Teljesen érthetővé válik a mögötte rejlő nyilvánvalóság, ha Sloane-nak egy, még első koncert szezonja előtt megtartott sajtókonferenciáján elhangzott nyilatkozatát olvassuk. „*A zenekarok csak úgy képesek csúcsművészetet nyújtani, ha telt közönségsorok előtt játszanak.*” „*Annny csoportot szeretnék megközelíteni, ahányat csak lehetséges.*” „*Fiatalokat is meg kell nyernünk.*” „*Mi a publikumot szolgáljuk.*” Még mielőtt az első hangverseny elhangzott volna, ezzel a nyilatkozattal, ami egy küldetés minden tipikus elemét magában foglalta, mérhető volt a hadművelet sikere: „*50 százalékkal több bérletes mint előző évben*” jelenti a *Westdeutsche Allgemeine Zeitung* 1994. augusztus 30-án.

A koncertszezon kezdetén aztán „*grandiózus belépőről*” írtak. Sőt, a második szimfonikus zenekari koncertnél „*az esti kasszájánál majdnem véget nem érő sor-*

banállás”-ról. A lelkesedés egy nagyon igényes és sokoldalú programnak szólt, ami kísérletet tett arra, hogy a közönséget óvatosan magával ragadja egy differenciált és modernizált folyamatba, ami továbbra is sikeresen fut. Hogy ezt a sikert nem egy populáris programpolitikával vették meg, bizonyítja a német zeneműkiadók szövetségének „*a legjobb koncert-program*”-ért adott kitüntetése, amit a bochumiak 1997-ben vehettek át. Az ügyfél fejében – úgy tűnik – a nempopuláris repertoár számára is van hely.

Sloane idézeteiből sugárzó tartás egy olyan beállítottságra utal, amit az amerikai zenekaroknál már évek óta megfigyelhetünk, ahol olyan csoportokat céloznak meg, amelyek Németországban nem tartoznak a törzspublikumhoz. Az „inkluzivitásnak” az itt uralkodó „exkluzivitással” szemben többen között az az előnye, hogy általa a zenekarral való azonosulás széles rétegeknél érhető el. Ez – éppen úgy, mint a közönségszám növekedése – a zenekar politikai helyértékelését is emeli.

Szegmentálás

Az, hogy az ember különösen sikeres lehet, ha a potenciális közönséget nem mint egy homogén masszát tekinti, hanem például pszichografikus sajátosságok szerint szegmentál, és aztán célzottan igyekszik megfelelni minden releváns szegment különleges kívánságainak, a konzumárú-marketingben már régen bizonyított. Miért is ne működne ez a koncertpublikumnál. „*Sok szimfonikus-zenekari menedzser saját közönségét mint egy homogén masszát tekinti*” szögezte le Giller elemzésében. Bár az 1998-as vizsgálatoknál a megkérdezett német zenekarok 88 százaléka állította, hogy közönségét csoportokra osztja, mégis, a nem differenciált szegment-leírások ahhoz a kérdéshez vezetnek, hogy itt vajon nem a törzsközönségben gondolkodó menedzserek elgondolásainak teljes publikumra való kivetítéséről van-e szó. Ez csak egy elképzelt perspektíva-váltás lenne. Ez könnyebb is, mint mások – különösen különböző – emberek fejével gondolkozni.

A konzumárú-marketing szegmentációs módszerén alapuló piackutatási tevékenységet ebben a formában legtöbbször még az amerikai zenekaroknál sem lehet finanszírozni. Az USA-ban mégis beváltak technikák, amik az egyes célcsoportok speciális érdeklődésére vonatkozó visszajelzéseket csekély személyi és anyagi ráfordítással teszik lehetővé. A Bochumi Szimfonikusok különböző közönségrétegeknek a választást több mint egy tucat sorozatból ajánlják, amikből itt ötöt emelünk ki:

1) Klasszikus bérletsorozat, ami a kipróbáltra támaszkodik, az idős- és régi bérleteseknek jelzés értékű, hogy minden újra mint régen, a megszokottak szerint történik. A kísérleteket – legalábbis a kezdeti fázisban – teljesen mellőzték. A sajtó így írt a bevezetésről: *Steven Sloane grandióz belépője Bochumban (...) A bochumi zenebarátok nagy ovációval, állva ünnepelték új „főigazgatójukat”.*

2) Azoknak a hallgatónak, akik az elődök kísérletezéseiben örömeiket lelték és másoknak, a rendkívüli és igényes produkciók iránt nyílt polgároknak megint kellett ajánlani valamit. A „Speciális koncertek” sorozat ezért más termekben, például az egyetem auditorium maximumában biztosított fórumot. Ez egy olyan programsorozat volt, amely például kevéssé ismert ütős kompozíciókat mutatott

be zenekarral és anélkül, egy „*Jan Cocteau és Párizsa*” című átfogó projekt keretében. Itt egy olyan hallgatói kört szólítottak meg, amely – mint az később bebizonyosodott – alkalmas volt a lényeges bővítésre. Rögtön az első alkalommal a sajtó így kommentált: „*évek óta nem látott kép: parkolóhely-problémák, tülekedés az előtérben (hosszú) sor a kasszánál, telt ház!*”

3) A koncert-programokkal kapcsolatos gyakori kritika: ezek főleg klasszikus-romantikus repertoárra szorítkoznak. A régi és új zenét egyaránt értékelő hallgatókat Bochumban a „*Basically Baroque*” sorozattal szólították meg, amelynek súlypontjában a barokk zene helyezkedik el, de kortárs műveket is bemutatott. Ezt az ötletet egyébként azonos cím alatt az amerikai zenekaroknál is megtaláljuk. A „*Basycally Baroque*” miatt ismét új termet kellett keresni, mert a korábbi koncerteknél sokan kiszorultak a helyiségből, minden jegy elkel.

4) Sikeres példát mutat geográfikus szegmentálásra egy külső városrészbe bevezetett koncertsorozat, ami az egykor önálló előváros integrációjához is hozzá akart járulni. „*Ováció Sloane-nak és a Szimfonikusoknak (...): A városi csarnok jegyei az utolsó szálig elfogytak.*” (Westdeutsche Allgemeine Zeitung)

5) Szabadtéri promenád koncertek – ez is régi tradíció az USA-ban – újabb lehetőség Bochum polgársága egy részének a zenekarral való kontaktusra, amely még soha nem találta meg az utat a múzsák egy öröklött templomába: Bochum népének identitása zenekarával megerősítést nyert.

Arculat-Public Relations (PR) és események

A marketing-eszközök között nagy jelentősége van a kommunikációs politikának. Ez azt a célt kell hogy szolgálja, hogy a felvevők szolgáltatókkal szembeni elképzeléseit befolyásolja. Hogy miként lehet egy zenekar arculatát ilyen módszerekkel befolyásolni, azt az USA-ban alaposan megvizsgálták. Giller felismerte, hogy van itt tanulnivalójuk a német zenekaroknak: egy német zenekar nyilvános fellépése „*nagyon gyakran egy merev, tradicionális és elöregedett intézmény képét mutatja*”.

Az ok talán egy bizonyos magatartásban rejlik, ami a műveltséget és kultúrát

mint „*a belső világ jámborságának kivetítését*” (Dietrich Schwanitz) látja. Schwanitz javaslata: „*A kultúrát ki kell ráncigálnunk a piactérre, oda, ahol az emberek vannak. Éppen ez az ami Németországban meg van tiltva és ezt helytelennek tartom.*” Franz Xaver Ohnesorg hasonlóképpen érvel: „*Az ő teljesítmény-politikájuk az, hogy ők a zenekarukat általánosan, illetve az egész intézményt egységesen kezeljék*”

Az arculat-korrekciót végző PR-menedzser eszköztárába bizonyos rendezvények (events) is tartoznak. A marketingtan szerint az event események rendezése, aminek segítségével az információval terhelt fogyasztót érzelmi és pszichikai ösztönzéssel vonzzák a részvételre. A cél az ismeretségi-szint növelése, készség a publikummal való dialógusra.

Úgy látszik, hogy Bochumban Steven Sloane vezetésével megértették, hogy élmeny-rendezvények a zenekar imázsának új pozíciót adnak és emellett olyan célcsoportokat szólítanak meg, akik egyrészt a zenekari muzsikához pozitívan viszonyulnak, de másrészt a klasszikus előadói helyszínektől idegenkednek. Az ilyen események bemutatásához ragadjunk ki azokból néhányat: A Bochumi Szimfonikusok hangversenyt rendeznek a helyi vilamosvállalat szerelőcsarnokában. A kar-mester egy gyorstalpaló tanfolyamon elsajátította az U-Bahn vezetését. A helyi sajtó a következőket hozza: „*... akkor bevezette Steven Sloane az U-Bahnt a nagy-csarnokba. És a vagonban ott voltak vele a beleváló muzikusai*”. A telt házban „*úgy ünnepelte őt a publikum mint egy popsztárt*”. (Westdeutsche Allgemeine Zeitung) De „*Ami event-nek néz ki a showszerű könnyű nyári fogás jellege miatt, az közlebről szemlélve komolyan veendő zenei esemény, amihez olyan program társul, ami nem egyszerűen klasszikus örökzöldekből áll, hanem művekből amik a vasúttal valamilyen kapcsolatban állnak*”.

Ez csak egy példa ahhoz, hogy hogyan befolyásolják a bochumiak az event segítségével a zenekari imázst. Sportegyesületekkel való kooperáció, például közös fellépés az olimpiacsarnok tornásznióval, olyan célcsoport számára kínál élményt, amely a megszokott koncertközönség körén túlmutat, „*szemnek és fülnek rendkívüli élmény*”. (Westdeutsche Allgemeine Zeitung) Éppen az ilyen sport-egyesületekkel való kooperáció (az USA-ban min-

dennapos) sok megkérdezett német szakemberben megütöztetést keltettek.

A főiskolán folytatott vizsgálat arra az eredményre jutott, hogy a Bochumban alkalmazott módszerek, amikből itt csupán egyes mozaik-köveket mutattunk be, más német zenekarokat is nagyobb sikerekhez segíthetnének. Anélkül, hogy Sloane személyes lelkesedését és magasan motivált stábját kisebbiteni akarnánk, a sikereknek olyan technikai képezik alapját, amelyek az USA-ban egy zenekari menedzsment jól bevált eszközhöz tartoznak és szakértő kezelésük mellett az itteni zenekarok körülményeihez is alkalmazhatók lehetnének. Ez a tipikus színházi zenekarok esetében is helytálló. Egyes megkérdezett szakértők éppen ezek számára javasolják a megjelenési kép rendszeres gondozását.

Rizikók

Nem szabad elhallgatni, hogy más német zenekarok megpróbálkoztak egyes amerikai marketing módszerek alkalmazásával, anélkül, hogy hasonló eredményt értek volna el. Egy nagyvárosi zenekar kísérlete, hogy szélesebb közönséghez jusson fiaszkóhoz vezetett, amikor a helyi Bundesliga félidejében játszott. 15 perces füttykoncert gondoskodott egy PR-öngólról.

A szituáció utólagos értékelésére felkért tanácsadó nem a szokásos magyarázasi sémát erősítette meg, hogy „a módszerek nem átvihetők”, hanem megmutatta, hogy lényeges előfeltételek hiányoztak: meggyőző marketing-koncepció a megfelelő forgatókönyvvel, ami világos lépésekben írja le a célt.

A bochumiakra jellemző, magától értetődő könnyedségnek és átélésnek nyoma sem volt fellelhető. Ellenkezőleg: amint az egy vizsgálatból kiderült, a zenekart, mely 100 éve itt működött, a népességnek csupán 29 %-a ismerte. Legalább ezen a ponton azonnal segíteni kellett. Egy egyedülálló event-toborzó akcióval, ami nem terhelte a költségvetést, az ismertségi szint 70 százalékra volt növelhető. Egy ezután folytatott közvélemény-kutatás szerint a népesség 80 százaléka úgy gondolta, hogy egy zenekar fontos a város tekintélye szempontjából. Hogy a bochumhoz hasonló eredményhez jussanak, fontos egy alapos összkoncepció, amit minden érdekelt támogat. Rész-intézkedések nem elegendők.

Bochumban a muzsikuskok részvétele a főzeneigazgató magas motiváltsága és a

gyors eredmény révén biztosítva volt. Elérhető ez a felkészültség más zenekaroknál is? Vagy a rizikótól féltő zenei hivatalnokok vagy pedig maguk a zenészek azok, akik egy változásnak ellenállnak?

Kitekintés

Egy másik nagy szimfonikus zenekar kívülről moderált kreatív műhelye az ellenkezőjének adta tanújelét: a muzsikuskok ötletei csak úgy áradtak. Csatlakozó munkacsoportokban további (különösen fiatalabb) közönségkörökre vonatkozó konkrét koncepciókat fejlesztettek ki. Egy ebből létrehozott forgatókönyvet professzionalitása miatt még a reklám-szakemberek is méltányoltak.

A megkérdezett szakértők közül csak egy javasolta a kreatív muzsikuskokat a megújulási folyamatba ilyen módon bevonni: a Német Zenekarok Szövetségének képviselője. Csak ő volt a megkérdettek közül az, aki ismerte az amerikai módszereket, amelyek átvételét – különösen új közönségkörök megközelítésénél – német zenekaroknak is javasolta.

A két utóbb említett zenekar az új marketing stratégia alkalmazásánál tanácsadóval dolgozott együtt. Az ilyen tanácsadás haszna és előnye: a szakértő know-how záros határidőn belül hosszú időre való elkötelezettség nélkül megszereshető. Szakértő tanácsadók segítenek a koncepciók megvalósításában, ami mindig a közönségbázis szélesítéséhez vezet.

Ez csupán két példa, ami megmutatja, hogy lehet valamit tenni, és felkelteni az érdeklődést arra, ami még lehetséges. A szakfőiskola vizsgálata, amely az amerikai zenekari élet központokon kívül eső területeivel is foglalkozott, az Atlanti óceán másik oldalán még impozánsabb eredményre is jutott: még az olyan amerikai együttesek, amelyek nem tartoznak a mindig említett „Big Five” közé, átlagban (az elérhető népességre átszámítva) négyszer-nyolcszor annyi bérletessel rendelkeznek mint Németországban. Ennek érdekében a hetvenes években végezték az előmunkálatokat. Külső tanácsadók vezették be a bérletesek megnyerését célzó koncepciót, amivel 29 észak-amerikai zenekarnál a bérletesek számát legalább duplájára emelték. Egy esetben még hozzá tízszeresére.

Magában Bochumban is még több képzelhető el: amint azt az ottani vizsgá-

A Szimfonikusok a bochumiak zenekara. A város polgárainak azonosulniuk kell ezekkel a muzsikuskokkal. Ez volt Steven Sloane üzenete, amivel 1994-ben átvette a főzeneigazgatói posztot.

lat kiderítette, a közönség lényeges demográfiai és psychográfikus jellemzői nem sokban különböztek a népesség egyéb részétől. A publikum további bővítésének jelenleg valóban csak a Schauspielhaus teremkapacitása szab határt.

Néhány zenekari menedzsernél Németországban szerencsére másutt is újfajta gondolkodás tapasztalható. Így a Müncheni Filharmonikusok megmutatták, hogy a reklámmal megcélzott fiatal publikum miként vonható be új bérletsorozatokba. Provokatív plakátokkal és rádióhirdetésekkkel rövid idő alatt 3800 ment el az újonnan kibocsátott 4000 bérletből. Emellett a drága klaszszikus reklám csupán egy út az új látogatók megnyerésére. Az USA-ban a zenekarok előnyben részesítik a nemklasszikus megszólítási formákat, amelyek amellettt kevésbé költségesek. Nálunk az ilyen reklám-módszerek csupán néhány kulturális intézménynél találhatók.

Még ezek a módszerek is csupán egy elemét képezhetik annak a változási folyamatnak, amelyet Bochumban átéltek és más zenekaroknak modellt mutatnak a jövőbe. Ezen túl ott még valamit elértek, azt, ami az amerikai zenekaroknál a marketingorientáltságnál döntő: a szponzorálási és adományozási bevétel Bochumban ötször több mind a német zenekarok átlagánál. Ki beszélhet itt akkor még krízisről?

(A cikket a Das Orchester 3/02 számából vettük át. Köszönjük a közlés jogát.)

Rézangyal

A rézangyalt leggyakrabban fűzfán füttyülve emlegetjük, pedig neki más szerepe is van. Mindig megjelenik ott, ahol jó dolgok történnek, vagy éppenséggel rosszak. Kiterjesztett szárnyai alá öröm és bánat egyaránt befér. Szereti az ünnepeket, a csillogást, de a hétköznapok egyhangúságát is. Hírt hoz, hírt visz, fogadja a születő és holt lelkeket, és örökké változik. Szóval éppen olyan, mint az élet. Anyagát tekintve bizonyos fúvós hangszerek legfőbb alkotóeleme, így sok funkciójából most a rézfúvósok társadalmának eseményei kerülnek előtérbe.

Legutóbb a tengeren túlról hozott hírt. Amerikában a Nemzetközi Tuba Szövetség életmű díjat adományozott – szakmájuk szerint – négy „óriásnak”, akik saját területükön megtettek mindent, ami egy élet alkotó folyamatába belefér. Van közöttük tubaművész ugyanúgy, mint hangszerkészítő mester. A művészt mi is ismerjük, ő az a Roger Bobo, aki 25 évig volt Los Angeles-i Szimfonikus Zenekar tubása, és aki többször járt hazánkban, ahol meggyőződése szerint a legtöbb tubás tehetség található egy országon belül. Neki elhisszük!

A tubának és a harsonának nálunk is van szakmai szövetsége. Sajnos pusztán anyagi okokból képtelen életmű, vagy egyéb díjak adományozására, pedig itt is lennének arra érdemesek. Mást nem tehetünk, díjak helyett emlékezzünk munkájukra.

2002-ben egy nagy generáció távozott az aktív zenélés, tanítás képletes színpadáról. Nyugdíjba vonult Steiner Ferenc harsonaművész, aki tehetsége és szorgalma révén a vidéki bányász zenekarból és az esztergapat mellől került a Magyar Állami Operaház zenekarába, később a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem docensi székébe.

Megszállottja volt hangszerének, később a zenepedagógiának. Módszertani iskolái az egész világon ismertek és elismertek, igen nagy szerepe van abban, hogy a fiatal harsonaművészek nemcsak hazánkban, de külföldön is keresettek. Szuggesztív egyéniségével képes volt arra, hogy kezében a matt bronzból csillogó arany növendékeket csiszoljon. Bízunk benne, hogy a megérdemelt pihenés mellett marad ereje újabb elméleti munkákra.

39 évi aktív harsonázás és 37 évi tanítás után ment nyugdíjba a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Jazz Tanszékének tanára Selényi Dezső, a mindenki által Dudinak ismert

harsonaművész. Gyönyörű tenorharsona hangja, ösztönös, majd később tudatos dallamformálása, jazz-es vénája még hosszú ideig példa marad. Improvizációival kiemelte a harsonát az úgynevezett tutti zenélésből, szólistává téve azt. Jellemző, hogy volt tanítványai és tisztelői alapítványt hoztak létre, mely komoly anyagi támogatást jelent nyugdíjas éveire.

Reinisch Jenő harsonaművész is nyugdíjas korba ért. „Jenőke” nem dicsekedhet pedagógusi múlttal, ő „csak” harsonázott. A „csak”-ot nagy nagy idézőjelbe kell tenni, mert egy szimfonikus zenekarban elsőt fújni nem kis teljesítmény. 46 év a Magyar Rádióban, ebből 6 év a Tánczenekarban, 40 év a szimfonikusoknál, rekorderré tette őt. Hangszerének rabja, szenvedélyesen kutatta azt a módszert, amittől az amerikaiak olyan jók, lelkesedése oly mértékű, hogy még manapság is beül a zenekari szolgálatba, ha a kollégák kérik. Jó pihenést, egészséget a hobbikhoz.

A rézangyálnak ilyenkor egyik szeme sír, a másik nevet.

De a nevető szem is síróra változott, amikor a következő gyászír tudomására jutott: 2001 végén 82 éves korában elhunyt Dr. Ujfalusi László, a Zeneművészeti Egyetem harsona-tuba professzora. Elment a NAGY TANÁR, a mindig elegáns művész, a modern harsona és tubaoktatás magyarországi megteremtője. A ligeti zenepavilonok körül ögylgő fiatalemberekből erélyes szülői tiltás ellenére cserkész-zenész, majd zeneakadémista, és játsszi könnyedséggel operaházi művész lett. Hangszerét a tubát főlnyes biztonsággal és muzikalitással kezelte. Megszállottként figyelte a csellisták nagy íveket átfogó dallamformálását, és az énekesek légzéstechnikáját. Megfejtette a titkot. Ebből született meg a tuba, mint szólóhangszer.

1948-tól 1991-ig volt a Zeneakadémia harsona-tuba tanára. Ő volt az előbb említett három művész tanára és az enyém is, így első kézből tudom, hogy az akkori német iskolát lejártnak, ósdiinak tartotta. Inkább a könnyed francia stílus, másrészt a magyar kortárs zene felé fordult. Egyik sem volt könnyű út. A határok átjárhatatlansága elég nehézzé tette a külföldi, főleg a nyugatról származó informálódást. Ő mégis hozzájutott a francia zeneművekhez és a harsona-tuba tanszak kottatárát feltöltötte a legfrissebbekkel. Ezzel egyidőben felkereste a kor magyar zeneszerzőit, kérve

őket, hogy komponáljanak harsonára és tubára. Új művek születtek tehát és lett új alap a tanításhoz. Sikerei voltak. Növendékei itthon és szerte a világban első osztályú zenekarokban találták meg a boldogulást. Mint mindenki, aki maradandót alkotott, sohasem megy el örökre, a jövő tovább élteni.

Remélem a rézangyalok kara külön kegyei-be fogadja őt.

Jó hírnek is örvendhettünk 2002-ben. Hőna Gusztáv Liszt-díjas harsonaművész a Rádiózenekar tagja, a budapesti Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem fúvóstanészének vezetője lett. A bíráló bizottság az ő pályázatát értékelte a legjobbnak, így esett meg, hogy a nagymúltú és nagyhírű intézet fennállása óta először alkalmaz rézfúvóst, ezen belül is mélyrézfúvós tanárt erre a posztra. Tanítás, tanszékvezetés, szólózás, zenekari munka, kamarazenélés, gyereknevelés?! – mi fér még bele egy ember életébe? Az övébe ez mind! A felelősséget, melyet a vállára vett nem irigyeljük, de szívből gratulálunk és sok sikert kívánunk, a rézangyal teljes egyetértésével.

Mint ahogy a nóta mondja: „Nem élhetek kritikaszo nélkül!” – jöjjön záróként egy kis „jus murmurandi”, ami valójában inkább kérés. A rézangyal, azzal együtt, hogy egész évben jelen van, különösen két évszakban válik idény-munkássá, nyáron és karácsonykor. Júniustól szeptemberig, amikor kinyitnak a szabadtéri színpadok, és kezdetüket veszik a várfesztiválok, a „rezek” élük világukat. Még nálunk is.

Karácsony és újév táján viszont nálunk nincs pezsgés. Pedig ez a két ünnep és környéke szinte áhítja az angyali, mondhatnám rézangyali csillogást. Csak külföldi példákat tudok mondani arra, hogy egy-egy rézfúvós együttes kórossal, netán kórusokkal kiegészülve egész estét betöltő hálaadó, vagy más hasonló tartalmú koncerttel köszönti a békés családi ünnepet, illetve az új évet. Nem szerénytelenség, ha azt mondom, hogy a három legfontosabb összetevő kis hazánkban is együtt van. Vannak minden igényt kielégítő együttesek, van odaillo műsor, és van közönség igény. De nincs koncert rendező, aki kacérkodna a rézangyallal vagy szerkesztő, aki le merne térni a kitaposott útról. Kérjük őket, tegyék meg egyszer, hisszük, hogy az ő és a mi sikerünk nem marad el.

Szabó Vilmos
Rádiózenekar

Soha ne gondold, hogy egy bevándorlóból hű amerikai állampolgár lesz, kivéve, hogyha megőrzi szülőföldje iránti szeretetét.

Abraham Lincoln

Mesél a Strad...

Magyar vonósok Amerikában

Ajtay Viktor (szül. Budapest, 1923. ápr. 14.)

Reiner Frigyes és Solti György zenekarának koncertmestere

Ha fellapozzuk a Kossuth Alapítvány által, 1966-ban, New Yorkban kiadott „Hungarians in America” című könyvet (kiadója Szy Tibor), Ajtay Viktor hegedűművészről azt olvashatjuk, hogy éppen 80 évvel ezelőtt, 1923. április 14-én született Budapesten, Adler Zsigmond és Fazekas Irma gyermekeként, és 1946. november 17-én vette feleségül Kellner Évát, akitől egy gyermeke született.

Fekete Márton kiadványa, a „Prominent Hungarians Home and Abroad” (VI. kiadás, London, 2000) közli életének fontosabb állomásait is, de sajnos elég sok pontatlanságot tartalmaz az általa közölt ismertetés.

Ajtay Viktor

Lássuk először is Ajtay életének fontosabb eseményeit:

1939 Diplomát szerez a budapesti zenekadémián

1946-48 Pittsburgh Symphony Orchestra

1948-54 Metropolitan Opera, New York

1954-87 Chicago Symphony Orchestra
(Itt jegyezzük meg, hogy Reiner Pittsburgh-

ben 1938-48-ig, a Metropolitanban 1948-53-ig, a Chicago Symphony-nál 1953-63-ig, haláláig működött.)

A DePaul University (Chicago) professzora

Jelenlegi címe: 800 Deerfield Road, Highland Park, IL 60035 (Chicagótól északra található)

Az angol nyelvű tájékoztatókban Dr. Aitay (Ajtay) Victor néven szerepel, de a budapesti zeneakadémia évkönyveiben még Adler Viktor néven találhatunk róla adatokat.

Az 1934/35-ös tanévben az első akadémiai osztály növendéke Zsolt Nándornál, tanára 1936-ban hunyt el. A következő tanévben Koncz Jánoshoz jár hegedűre, ő 1937-ben halt meg.

Az 1936/37-es tanévben Gábrriel Ferencnél végzi a harmadik, majd a rákövetkező évben a negyedik osztályt.

Az 1938/39-es évkönyv tanúsága szerint (128. lap) a szintén Gábrriel-növendék Varga Tiborral és a Waldbauer-tanítvány Havas Katóval egyidőben kap „állami művészi oklevelet”.

1939. április 20-án Sibelius hegedűversenyét adja elő a zeneakadémián, május 22-én pedig ugyanitt, a fiatalon elhunyt Kodály-tanítvány, Weiner László hegedűbrácsa duóját adja elő Lukács Pállal, de a korábbi években is rendszeresen találkozhatunk nevével az akadémiai nyilvános hangversenyek műsorán. 1941 március 4-én, a Zeneakadémián a Budapesti Hangversenyzenekar kíséretével (vez. Komor Vilmos) Glazunov a-moll hegedűversenyét adta elő. (Ajtayról lásd még Berlász Melinda Weiner Leóról szóló könyvének két kiadását.

A The Strad folyóirat 1988 szeptemberi számában Dennis Rooney közölt interjút abból az alkalomból, hogy nyugalomba vonult Ajtay Viktor, a Chicago Symphony Orchestra koncertmestere. Az írást, amely

„Chicago vesztesége” címmel jelent meg, az alábbiakban adjuk közre, remélve, hogy hasznos forrásanyagként szolgál majd a magyar hegedűjáték története iránt érdeklődők számára.

*

Az elmúlt év augusztusában, egy forró délutánon Chicagóban tett látogatásom alkalmával a Chicago Symphony Orchestra volt koncertmesterével, Ajtay Viktorral, és a zenekar új szólócellistájával, John Sharppal (aki akkor fejezte be az első hangverseny-évadot ezen a poszton) beszélgettem egy próba után, a zenekar nyári otthonában, a Ravinia Parkban, az északchicagói Highland Park nevű külvárosban. Egyikük Budapesten születet, a másik Texasból, Waco-ból érkezett, és mindketten az egyik legjelentősebb amerikai zenekar világpolgáris jellegét példázzák, amit Theodore Thomas alapított 1891-ben, és jelenleg az ünnepelt Solti György vezetésével működik.

*

Ajtay Viktor 1954-ben, Reiner Frigyes meghívására csatlakozott a Chicago Symphony-hoz. Ő volt az a karmester, aki először szerzett igazán nemzetközi hírnevet a zenekarnak, ami még tovább növekedett és erősödött Solti, a zenekar második magyar zeneigazgatójának zászlaja alatt. Ajtay nem tud felfedezni sok változást a két korszakot összehasonlítva, a zenekar vonós-hangzását illetően. „Amikor Reiner felvételeit hallgatom, fantasztikusnak találom őket. Teljes tetteket játszottunk lemezre minimális vágással, vagy vágás nélkül. A maga módján Reiner éppen olyan sokat követelő karmester volt, mint Solti. Egészen másképpen, más technikával közeledett a művekhez, de a végeredmény a zenekari játék szempontjából ugyanaz volt.

A zenei légkör, amit mind Reiner, mind pedig Solti fenntartott, egyben Ajtay hátrahagyott öröksége is. „Magyarország földrajzi helyzete, és a háború előtti társadalmi háttér nagyon kedvező volt ahhoz, hogy kiemelkedő tanárok nőjenek fel. A tradicionális felfogás igen erősen érvényesült.”

Ajтай Waldbauer Imrénél tanult hegedülni, aki egy másik, Rados nevű tanárral együtt oly mértékben elemzte ki a hegedűjátékot, hogy ők csaknem minden mozdulatot meg tudtak magyarázni. „A legtöbb tanár bemutatja, de nem tudja elmagyarázni, miért úgy működik valami; de ők ketten képesek voltak a technikai megoldás gyökeréig hatolni, és aztán erre az alapra építkeztek oly módon, hogy minden növendék megérthette, hogy mit, és miért csinál.” Waldbauer mellett Ajтай szeretettel emlékszik vissza a Liszt Ferenc Zeneakadémia másik professzorára, Weiner Leóra, akihez kamarazénére járt. Weiner óráin szinte bűvös erő hatása alatt álltak a növendékek. „Lelkesedése, tudása és türelme csodálatos volt. Egyetlen célja volt, hogy az emberből muzsikust faragjon. Nem volt különösebben jó zongorista, de amikor duó szonátát játszott, olyan nagyszerűen tudott megformálni egy nyolc ütemes szakaszt, hogy az ember visszafojtott lélegzettel hallgatta. Külön azért is el szoktunk menni hozzá, hogy meghallgassuk, amikor másokkal játszik, hogy megfigyeljük, hogyan tanít másokat. Így a heti szokásos órán kívül, minden délután 5 és 7 óra között szoktunk elmenni hozzá, habár hetente csak egyszer vagy kétszer játszhattunk. Amikor valamivel később lett egy vonósnégyesem, a lakásán korrepetált bennünket. Hogy nem kell fizetni, magától értetődő volt; szíveségből tette. Délelőtt tízkor kezdtünk, heti 3-4 alkalommal. Aztán hirtelen azt vettük észre, hogy már 1 óra van.”

Ajтай, barátjával, Starker Jánossal együtt hagyta el Magyarországot, 1946-ban. A két fiatalember először Bécsbe ment „és együtt éhezett”. Aztán az Egyesült Államokba utaztak. Ajтай próbát játszott Reiner Frigyesnek (akkoriban a Pittsburgh Symphony karmesterének), és szerződtek. Itt kezdődött barátságuk Reinerrel, és ennek csak a karmester 1963-ban bekövetkezett halála vetett véget. „Hírből ismertem már korábban is Reinert, de nem találkoztam vele.” Ajтай úgy véli, hogy Reinernek a társadalmi kapcsolattartás terén mutatkozó járatlanságának köszönhető, hogy nem tudott kellő elismerésre szert tenni választott hazájában. Neveléses volt az ő esetében, hogy az

1930-as években a Curtis Intézetben tanított. Olyan zenekar élén kellett volna állnia, mint a Boston Symphony.”

Reiner nem volt társasági ember, és ez hátrányára vált egy olyan időszakban, amikor az amerikai zenekarok vezetőitől elvárták, hogy a közösség vezető társadalmi elitjéhez tartozzanak. „Nagyon magának való ember volt. Vele játszottam 1946-tól, egészen haláláig, és meg szoktam látogatni családommal connecticuti otthonában, de nem ismertem olyan embert, aki igazán közel került volna hozzá, bár lehet, hogy ehhez akkoriban túl fiatal voltam.”

A pittsburghi és a chicagói zenekar közötti időszakban Ajтай hét éven át volt a Metropolitan Opera Orchestra koncertmestere New Yorkban. Ezekben az években „alkalmazkodott a körülményekhez, ismerkedett az országgal, fejlesztette angol tudását” és igen sok hangfelvételen vett részt. „Az RCA (megj.: Record Corporation of America) igen serényen dolgozott hangfelvételek kiadásán, de főleg akkor, amikor a mikrobarázds lemez megjelent.

Az RCA Victor Symphony Orchestra felvételei közül sok éjszaka készült, és jól emlékszik rá, hogy „éjjel-nappal” csinálták a felvételeket. „Legalább 30 mikrolemezt csináltam Stokowskival.” Leopold Stokowski gondosan kiválogatott zenekarában tagnak lenni nagy elismerést jelentett, de nagyot is lehetett bukni vele. „Egy felvételen a társam az órájára nézett, és Stokowski észrevette. Nem szólt, de tudtam, hogy valami történni fog. Ezt az embert nem hívták soha többé. Stokowski nem akart dolgozni olyanokkal, akik nem teljes odaadással játszanak.”

Az 1950-es évek eleje olyan időszak volt, amikor a pódium nagy egyéniségei még külföldön éltek, és olyan diktatórikus hatalmat tudtak gyakorolni, ami egyszerűen elképzelhetetlen manapság. Reiner az egyik legfélelmetesebb volt közülük. Híres volt arról, hogy képes a szemével kontaktust tartani a muzsikusokkal – mondja Ajтай – „hogy képes a szemöldökével vezényelni. Igen energikusan tudott ránézni az emberre. Ha az illető nem volt eléggé magabiztos, nem rendelkezett állóképességgel, jobban tette, ha nem maradt a zenekarnál. Ha Reiner nem bízott valakiben, annak nagyon meg tudta keseríteni az életét, főleg, ha az illető szólísta volt. Próbának szokta alávetni őket, de ha állták a sarat, utána már nem törődött velük, mert bizalommal volt irántuk.”

Eltérően a másik híres magyar karmestertől, Széll Györgytől – aki Ajтай sze-

rint „mindent agyonpróbált” – Reiner utált megismételni valamit, „ha az összeállt. Szerette frissen tartani a művet az előadásra.” Minthogy alkalma volt kora legtöbb karmesterének stílusát megismerni (a két nevezetes kivétel Toscanini és Mitropoulos), Ajтай szerint csak a végeredmény számít. „Hogy egy karmester milyen mozdulatokat használ, vagy nem használ, ez érdektelen, ha képes átvenni akaratát a zenészekre.” A legjobb előadók gyakran a kevésbé jó technikai adottságokkal rendelkezők közül kerültek ki, „de előadói szándékukat a zenekar megértette. És éppen ez a dolog lényege. Ennek a benső tudásnak és bűvös erőnek kell közvetítenie a muzsikát.

„Hosszú éveken keresztül játszottam a Casals Festival zenekarában. Casals mutatott olyan dolgokat, hogy ha valaki pontosan aszerint játszott volna, nevetségesen hangzott volna, de számunkra teljesen hitelesnek tűnt, mert hitt benne. Casalsnak meggyőződéses hite volt a legfontosabb karmesteri tőkéje. Ha ki kellett volna elemezni, hogy – amikor még messze volt az előadás – mit csinált, aligha lehetett volna egyetérteni sok mindennel. Mégis, azon különleges alkalomra minden rendben lett.” „Stokowski frázisokat és dallamokat jelzett – nem ütött 1-2-3-4-et – és az ember gyakran már a második hangnál nem tudta, hol tart, de éppen így érte el a kívánt eredményt. Szabaddá tudta tenni magát a kötöttségektől, amire egy kevésbé nagy egyéniség képtelen lett volna. Ez éppen olyan, mintha valaki utánozni akarná Heifetzet – ez lehetetlen.”

Ajтай felidézi, mennyire kedvelte Stokowski a nem egységesen alkalmazott vonásokat. Szerette azt a hangkeveréket, ami ezáltal létrejött, annak ellenére, hogy így tulajdonképpen lehetetlen megvalósítani a tökéletes zenekari játékot. Olyan karmesterek, mint Reiner és Solti – akiknek egészen más volt a zenei koncepciójuk – nem túrték az ilyesmit.

A vonások említésére sok olyan eset jut eszébe, amikor a karmester megmondta a koncertmesternek, hogy milyen vonást kér a muzsikusoktól, jöllehet a koncertmester tudatában volt, hogy a vonás rossz, vagy pedig nem elég hatékony. „A karmesterek már kivonásozott, bejelölt kottával érkeznek, amelyek nem mindig a legszerencsésebbek, különösen akkor, ha a karmester nem vonóshangszeres, ami elég gyakran előfordul. A legtöbb karmester zongorista. Van, aki megtanul diplomatikus lenni és alternatívákat javasol. Némelyik karmester, mint Solti, alig foglalkozik a vonással, ha jól

megy minden. Ha tetszik neki a hang és a formálás, boldog.”

Leköszönve a koncertmesteri posztról, Ajtay visszaemlékszik néhány, a zenekartól búcsút vett kollégára, elsősorban Milton Preves-re, aki szólóbrácsásként ment nyugdíjba ötven évi zenekari szolgálat után (tevékenysége átölelte a Frederick Stocktól Soltiig terjedő éveket), és a néhai Frank Millerre, aki hosszú ideig volt szólócellista (akinek helyét 1986-ban John Sharp foglalta el). Mindannyian együtt játszottak 23 éven keresztül a Chicago Symphony String Quartet-ben. „Amikor elkezdtük, a Fine Arts volt itt az egyetlen vonósnégyes. Néha, de elég ritkán jött egy vendégszereplő kvartett. Millert „Gibraltár sziklája”-ként jellemzi. Micsoda csellista volt! Olyan, akiből csak egy terem egy évszázadban. Bár nem volt koncertező szólólista, de talán lehetett volna. Azonban szólócellistaként és kamaramuzsikusként felülmúlhatatlan volt. Ajtay csipkelődve említi olyan kamara-együtteseket, akik „egy héti játszanak együtt és aztán már vonósnégyesként működnek. Nem lehet megtanulni, összehozni egy műsort egyetlen hét alatt, és olyan kvartettek tekintélyével játszadoxni, mint a Guarneri, a Juilliard, a Cleveland, vagy természetesen – a Budapest. Megtanulni együtt lélegezni, tisztában lenni a másik hangképzésével és frazírozásával, ezek nem hamar elérhető dolgok.”

Ajtay 25 évig játszott a „Báró van der Leyden” Stradivárin, amely egyike annak a kettőnek, amelyek a Chicago Symphony tulajdonában vannak. Saját hangszerei között van egy Guadagnini és egy Vuillaume. A közép-nyugati országrészben, egy augusztusi délutánon a tikkasztó hőség és a magas páratartalmú levegő nagyon megnehezítette a hangszereken való játékot. Ajtay megjegyzi: „Nem elég, hogy a Stradivári ellened van, de még a hőséggel is meg kell küzdened. Amikor először jártam Puerto Ricóban, meglepődtem, hogyan tud valaki ilyen hőségben játszani, de nem lett semmi gond, mindössze egy nagybőgőnél okozott problémát a magas páratartalom.”

Ajtay – akinek vannak fiatal magántanítványai és oktat a DePaul University-n is – úgy látja, nehéz 5-6 évnél tovább megtartania legjobb növendékeit. „Amint ez az idő letelik, mindannyian a Juilliard-ra, a Curtis-re vagy az Indiana-ra akarnak menni.” Arra biztatja a szülőket, hogy gyermekeik a lehető legjobb tanárnál kezdjék meg zenei tanulmányaikat. „Ez a legjobb befektetés,

amit tehetnek. Az első tanár a legfontosabb. Ha az első tanár jó, sok verítéket és nehézséget spórolhatunk meg a továbbiakban. A rossz szokásokat nem lehet korrigálni márról holnapra. Néhány kritikussal ellentétben, ő nem azt tapasztalja a fiatal hegedűsöknél, hogy nincsen egyéniségük. „Perlman és Zukerman játéka nagyon eltér egymástól. És persze Kyung-Wha Chungnak is megvan a saját egyénisége. Akárcsak Nadja Salerno-Sonnenbergnek.” Mindamellelt, ami rendkívüli mértékben megváltoztatta a hangverseny-életet, ez a televízió. „Egy televíziós felvételt végtelenül sokszor lehet lejátszani. Egyetlen alkalommal többen nézik, mint ahányan Huberman játékát egész pályafutása során hallották. Még a ma este, itt Raviniában sorra kerülő koncertet is –amelyről felvétel készül – több mint 200 rádió-állomás közvetíti az USA-ban. Ez egyszerűen összehasonlíthatatlan azzal, amilyen körülmények között Kreisler és Elman koncertezett.”

Az utóbbi 19 évben Ajtay karmesterként is működik, a Chicago nyugati részén fekvő Lake Forest nevű település zenekarának zenéigazgatójaként.

Ennek az embernek a számára – aki állítja, hogy egy karmester értékét egyetlen auktort alapján meg tudja ítélni („az mindent elárul” – mondja) – minden karmesternek kell, hogy legyen valami mondanivalója. „A pálcá-lengetés nem jelent semmit. Ha csak ütemezünk, a zene hatástalanul hever a pódiumon. Le kell onnan segítenünk a közönséghez!”

„Te mindig az én fiam leszel, és mindig magyar maradsz. De menj Amerikába, a te életed ott van.”

Scholz János

(szül. Sopron,

1903. dec. 20. – megh. 1993)

Scholz János nevét hiába keressük zenei lexikonjainkban. A Magyar Muzsika Könyvből (Bp., 1936. 478. l.) megtudjuk, hogy 1903-ban született Sopronban. A Budapesti Szimfonikus Zenekar és a Városi Színház (ma Erkel Színház) zenekarának tagja volt. Négy éven át játszott a Melles-vonósnégyesben, majd 1932-ben a Róthkvartett tagja lett, mely együttesel 1935-ben már harmadszor volt amerikai turnén. Szólólistaként is gyakran szerepelt hangversenyeken és különböző rádiókban.

Scholz János

Csuka Béla: Arcképek a gordonkajáték történetéből című tanulmányában (Bp., 1944) Schiffer Adolf tanítványai között tesz róla említést, megjegyezve, hogy Róth Ferenc vonósnégyesének tagja, és Amerikában él.

Tíz esztendővel ezelőtt, 1993-ban, kilencvenedik életévében hunyt el az Egyesült Államokban. Az alábbi írás a The Strad 1988 novemberi számában jelent meg, röviddel 85. születésnapja előtt.

*

Csellista és műértő

David Blum beszélget pályájáról és érdeklődési köréről a magyar csellistával, Scholz Jánossal.

Specializálódott korunkban ritkán találni olyan embert, mint Scholz János, akinek tudása és tehetsége inkább összeegyeztethető a reneszánsz eszményekkel, mint a napjainkban követett mintákkal. Nyilvánvalóan megvan a kockázata, ha valakinek a tevékenységi köre széles skálán mozog, hogy nem tud maradéktalanul megfelelni egy bizonyos terület elvárásainak, de ez Scholz János esetében nem így van.

Cselló- és viola da gamba-játékosként gazdagította mind Amerika, mind pedig Európa zenei életét, és műértőként, gyűjtőként és tanárként végzett tevékenységével ugyanilyen hírnevet szerzett.

Rendkívüli képzettsége ellenére nincs semmi professzoros Scholz János viselkedésében. Mindenféle kérdéstől mentes, nemes lelkű magatartásától, megnyerő humorától rögtön feloldódik az ember. Jövő hónapban ünnepli 85. születésnapját, vendégszerető, közvetlen házigazda.

Scholz János Sopronban, ebben a magyarországi városban született, amelynek története a római időkig nyúlik vissza, és amely a határ mentén, Bécs közelében fekszik. Egyáltalán nem meglepő, hogy édesapja sokoldalú tehetséggel rendelkezett. Ami foglalkozását illeti, az osztrák-magyar hadsereg vezérkari tisztje volt, azonkívül képzett muzsikos, zeneszerző, író, mérnök és feltaláló. Tragikus körülmény, hogy akkor halt meg, amikor János öt éves volt. Jánost édesanyja családja révén még erősebb zenei hatás érte. „Ötödik generációs csellista voltam. Dédanyám Bécsben született; családja rendkívül gazdag zenei könyvtárt gyűjtött össze. 1813-ban hatezer darabbal járultak hozzá a Gesellschaft der Musikfreunde alapításához. Schubert Ständchen című (D 920), kontraaltra, férfikarra és zongorára szerzett művét dédnagynéném születésnapjára írta. Az ő házában adták elő először, Bécsben. A történet szerint Schubert részt akart venni az előadáson, de túl sokáig időzött a kocsmában (Megjegyzés: A Schubert-műjegyzékben D 920 számon található, Ständchen című mű keletkezéséről a következőket olvashatjuk: „Schubert a kórust Anna Fröhlich közvetítése útján tanítványának, Louise Cosmar-nak írta. Egy zártkörű összejövetelen, Louise Cosmar születésnapján, 1827. augusztus 11-én adták elő először, Josef von Lang házában kertjében, Döblingben, Bécs mellett. A két változat keletkezésének körülményeiről Gerhard von Breuning számol be Anna Fröhlich elmondása alapján: A megrendelést követő harmadik napon Schubert a kórust »elkészítette nekem, bár még mezzoszopránra (mégpedig a leánytestvér, Pepi (Josefine) számára) és négy férfihangra. Akkor ezt mondtam neki »»Nem, Schubert, ezt így nem tudom felhasználni, mert csak Cosmar barátnőinek kell szólnia az ünneplésnek. Önnek női kórusra kell azt nekem elkészítenie«... Aztán hamarosan elhozta nekem, Pepi és a női kar számára írva, ahogyan az ma ismert.«.)

Liszt és Goldmark a család baráti köréhez tartozott. Közvetlen családtagjaim valamennyien muzsikosok voltak – jó, régivágású polgáremberek, földbirtokosok és borkereskedők – öt műkedvelő muzsikos. Zenei könyvtárunk Beethoven idejére megy

vissza. Haydn kvartettjeit az első kiadásból játszottuk. Szomorú, hogy az I. világháború idején az anyag javarészt megsemmisült, a II. világháború pedig teljesen elbánt vele.”

Scholz hét évesen kezdett csellózni. „Egy Nikolaus Zupanič nevű, horvát muzsikos – aki városunkban lakott – tanította az összes vonós hangszert. Első cselló-órám napján ezt írta be tanítványai nevét tartalmazó könyvébe: „A régi családja ága újabb virágot hozott és remélem, nagyszerű csellistává fejlődik.” Csodálatos volt a Zupanič-csal együtt töltött időszak. Minden vasárnap, mise után kamarazenélni mentünk hozzá, játszottuk a teljes bécsi repertoárt: Haydn, Mozart, Beethoven műveit és az olasz mesterek concerto grossoit. Amikor később a budapesti zeneakadémián Weiner Leónál, a magyar kamarazenélés nagy öregjénél tanultam, el volt képedve, amikor megtudta, hogy mind a 83 Haydn-kvartettet ismerem; tény, hogy valamennyit eljátszottam az egyik nyáron, 14 vagy 15 éves koromban. Zupanič nemcsak egyszerűen Haydn műveinek tudósa, de nagy barátja is volt Haydn muzsikájának.

Minden nagypénteken összehívta barátait és tanítványait Eisenstadtban, ahol Haydnt eltemették, és az így összeállt vonószekarral előadta a „Meváltónk hét utolsó szava a kereszten” című mű kvartett-változatát. (Megj.: Haydn műve kis zenekarra 1785-ben, a kvartett-változat 1787-ben, az oratórium pedig 1795-96-ban készült.)

„Zupanič unszolt, hogy legyek hivatásos muzsikos, de anyám ellenezte ezt; nem akarta, hogy »cigány« legyem a családban. Úgy gondoltam, jezsuita szerzetes leszek, de összezördültem a pappal, és ez véget vetett a szerzetesi pályával kapcsolatos elképzeléseimnek. Mindig nagyon érdekelt a régészet. Végül is az a döntés született, hogy mezőgazdaság-tudományt kell tanulnom. Tanulmányaim során egy évet egy vidéki cukorfinomítóban kellett eltöltenem. Ennek kötelességtudóan eleget tettem, de közben tovább folytattam a csellózást. Az egyetemi szimfonikus zenekart is vezényeltem három éven keresztül. Egy napon találtam néhány rézfűvós hangszert egy templomban és rájöttem, hogy jó ansatz-adottságaim vannak. Kürtölni és harsonázni tanultam. Végül, 1931-ben diplomát kaptam a magyar Agrártudományi Egyetemen. A következő szavak kíséretében adtam át anyámnak: „Itt a diplomája. Tessék, ezt akarta. De én muzsikos leszek.” Biztatott, tanuljak borászatot, így gondját viselhetem a családi szőlőbirtoknak. De ehelyett a budapesti Zeneakadé-

miára mentem, ahol Schiffer Adolfnál tanultam csellózni. Schiffer jelentős csellista és kitűnő tanár volt. Emlékszem rá, amikor megkért, hogy hallgassam meg „utolsó növendékét”, egy kis 13 esztendősi fiút, aki csodálatosan játszott Kodály szólócsellóra írt szonátáját. Starker Jánosnak hívták. Amikor egy rendkívüli tehetségű „utolsó növendékét” tanítottam, utána én is úgy gondoltam, abba kellene hagynom a tanítást. Évekkel később, amikor New Yorkban éltem, barátom, Arthur Grumiaux elküldte hozzám a hét esztendősi Yo-yo Ma-t. Két és fél évig tanult nálam. Valóra váltotta legszebb reményeimet, és azóta nem tanítottam senkit.

Az 1930-as évek elején mint szólócsellista játszottam a budapesti operában. Csodálatos idők voltak; olyan muzsikosokkal kerültem kapcsolatba, mint Bartók, Dohnányi és Szigeti. A Róth-kvartettben is játszani keztem. Ez az együttes, amelynek tagjai Róth Feri, Antal Jenő és a brácsás Molnár Ferenc voltak, Párizsban alakult. A kvartett kiállt a kortárs zenéért, sok ilyen művet mutatott be, és – többek között – nagy csodálójuk volt Ravel. Amikor a vonósnégyes Amerikába költözött, nagyrészt Elizabeth Sprague Coolidge baráti támogatásának köszönhetően működött. 1931-re a kvartett állandó tagja lettem, és az maradtam 1945-ig.”

Amikor megkérdeztem Jánost, miért van annyi, magyar muzsikusból álló, kitűnő vonósnégyes, hányaveti büszkeséggel vonta meg vállát, és így szólt: „Úgy tűnik, a magyaroknak ösztönös tehetségük van a vonóshangszer-játékhoz, és a kvartett-muzsikáláshoz.”

Közben viharfelhők gyülekeztek Európa egén. „1932-ben, amikor Szigetivel léptem fel Budapesten, meglepett, milyen komolyan igyekezett rábeszélni, költözzem Amerikába. Két évre rá lehetőségem nyílt erre, a Róth kvartettel. Anyámtól kértem tanácsot. „Nem tudjuk, mi fog itt történni” – válaszolta. „Te mindig az én fiam leszel, és mindig magyar maradsz. De menj Amerikába; a te életed ott van.” Megfogadtam tanácsát, és 1935-ben amerikai állampolgár lettem, az USA kormánya meghívására, a Róth-kvartettel tett amerikai turnéim elismeréseként. Néhány év múlva, amikor egy napon Budapestre látogattam, Dohnányi Ernő és felesége győzködött ebéd után: fogadjam el a budapesti zeneakadémia csellótanári állását. Ezt követően egy hölgy, aki a közelemben ült, és velem jött a villamoshoz, kiváló angolsággal így szólt hozzám: „Fiatalember, ön tessék nekem. Hallottam, amint Ernő mondta, szeretné, ha ön visszatérne Budapestre. Ne

tegye. Az maga a pokol, ami itt lesz. Maradjon Amerikában.” A hölgy Myra Hess volt. (Megj.: 1890-ben született, kiváló angol zongoraművésznő, 1917 után sokszor lépett fel a nála 3 évvel fiatalabb Arányi Jellyvel, és nagyon jó barátnők lettek. 1927 decemberében ők adták elő először Amerikában, New Yorkban Ravel Szonátáját, megelőzve ezzel Ravelt és Szigetit, akik januárban játszották, lásd: Musical America, 1928. jan. 14.) Biztosítottam, hogy tényleg Amerikában maradok. Elmentem meghallgatni a háború utáni első koncertjét New Yorkban, és amint meglátott a pódium mögött, felkiáltott: »Ismerem magát – de honnan?« Emlékeztettem, és nagyon örült.”

Miután Scholz megvált a Róth-kvartettől, szólistaként és különféle kamarazenekarokkal turnézott tovább. Volt három évig szólócsellista is a New York City Operánál, szoros kapcsolatban Leopold Stokowskival és Leonard Bernsteinnel. Egy napon azzal képezte el a zenekar első kürtösét, hogy minden különösebb előkészület nélkül felvette hangszerét, és eljátszotta Strauss Till Eulenspiegel-jének kürtszólóját.

Ebben az időszakban kezdett Scholz rendszeresen játszani viola da gambán. „1931-ben, Budapesten gambáztam először, és ez hamarosan felkeltette érdeklődésemet a hangszer iránt. 1938-ban vettem első alkalommal lemezre viola da gambán (a Columbia Records-nál) Bach három szonátáját. Ernst Victor Wolff csembalózott. Róth Feri és én játszottuk az »Archduke« (magyarul: főherceg) triót Bruno Walterrel, amikor első ízben lépett fel zongoristaként New Yorkban. Röviddel ezt követően Walter elhatározta, hogy előadja a teljes Máté Passiót a New Yorki Filharmonikusokkal, és megkért, gambázzak a Komm, süßes Kreuz c. áriában.” Scholz tíz alkalommal működött közre a mű előadásában. Elmagyarázza, miért írta Bach ezt az obligát szólamot viola da gambára, és nem csellóra. „A szövegben arról van szó, hogy Cirenei Simon átveszi Jézustól a kereszt cipelésének terhet. A dallamvonal ugrásai és pontozott ritmusai szinte képszerűen ábrázolják Simon erőfeszítését, lihegését, amint vállára veszi a nehéz terhet. Bach azért írta, hogy viola da gambára írta ezt a muzsikát, elősegíti, hogy ezek a jellegzetes ugrások, szökkenések jobban érvényesüljenek. Minthogy hat vagy hét húr áll rendelkezésre, a játékosnak nem kell állandóan felmenni magasabb fekvésbe és vissza, ami cselló esetében szükségszerű. Olyan vonótartással játszom gambán, mint

ahogy a modern csellóvonóval szokás, nem alulról fogom, amint a historikus játékmód előírja. Viszont a hiteles vonózást alkalmazom, úgy, hogy a főhangsúlyoknál inkább felfelé húzom a vonót. Így például a szóban forgó áriában, a pontozott hangokat felfelé indítom, a harminckettedeket pedig lefelé.

Nem szabad megfeledkezni arról, hogy a cselló és a viola da gamba két teljesen különböző hangszer. Ráadásul a vonóvezetés irányából adódó különbség miatt ügyelnünk kell, nehogy túlzásba vigyük a jobbkar-súly adagolását a gamba-játéknál. Minthogy a gamba-láb íve lapos, fennáll a veszélye, hogy egyszerre több húr is megszólal. Miután előadtam a Bach-szonátákat gambán, egyszerűen nem tudom eljátszani őket csellón. Már a megközelítés is ellenkezik a filozófiámmal. Először is, a csellistának gyakran kell magas fekvésben játszania, ami esetlen és természetellenes. Ugyanennyire fontos, hogy a gambának megvan a maga különleges hangja. Kellemesen csengő, nazális hang? lágy, finom, meleg, szép, ami ideális módon társul a csembalóhoz. Ezek a szonáták fenségesen hangzanak, ha azon a hangszeren játsszák őket, amire íródtak. Sokszor játszottam Bach János passziójának continuo-szólamát csellón, úgy, hogy oda volt készítve a gamba a szólóhoz. Csodálatos élményt jelentett az is, amikor Sonja Monasoff hegedűs vette lemezre Biber szonátáit, és én continuoztam hozzá. Ezek csodálatos művek, viszont rendkívül bonyolult hangolást kell alkalmazni a hegedűnél.”

„A continuo-játék” – mondja Scholz –, „minden hangszerjátékos számára komoly erőpróbát jelent. A continuo-játékosnak tökéletes muzsikusként kell lennie. Bizonyos értelemben karmesterré kell válnia, bizonyos mértékig zeneszerzővé. Tisztában kell lennie a basszus dallamvezetésének jelentőségével, hogy ne boruljon fel a harmónia, hogy a melodikus vonalak közti kapcsolat ne szenvedjen törést. Kell ismernie a számozott basszust; gyakran előfordul, hogy szükség van egy kvint, egy kis-, vagy nagy terc hozzájátszására. Stílusismerete kell legyen, és alapos tudással kell rendelkeznie a díszítéseket illetően. És mindezen felül, nem szabad hogy egyhangú legyen a játéka. A hajlíthatatlanság, az unalmas előadás, a „favágás” – ezek a legnagyobb hibák, amelyek egy continuo-játékosnál előfordulhatnak! Minden continuo-játékosnak ajánlom elolvasni Jean Louis Duport cselló-metódika könyvét. Számomra a continuo-játék

A 11 éves Scholz János (jobbról a második) két nővérével, édesanyjával és nagyjával Sopronban

mindig az egyik legélvezetesebb zeneélési módot jelentette.”

Scholz a New York Violoncello Society nyugalmazott elnöke. Az évszázad utolsó negyedében amerikai és európai nemzetközi zenei versenyek zsűritagjaként, tanácsadójaként látta el feladatát, örömet, ösztönzést nyerve a kollégákkal való együttműködésből, a fiatal tehetségekhez fűződő kapcsolatból. Amikor nem csellón, vagy viola da gambán játszott, energiáit második nagy szerelmének: a művészetnek és műgyűjtésnek szentelte, annak az alapítványnak, melynek alapjait igen korán lerakta. „Családom olyan szerencsés volt, hogy több mint 200 éven keresztül ugyanabban a városban, ugyanabban a házban élt. Anyám és a francia nevelőnő megtanítottak a művészi készítmények, a porcelán és a többi szép, régi dolog megbecsülésére. A történelem is lebilincselően hatott rám. Hét éves koromban római kori pénzérmék után kutattam, amelyek Sopron térségében meglehetősen gyakoriak voltak.

Ebben a korban kezdtem a könyvgyűjtést is. Ettől kezdve mindmáig folyamatosan gyűjtöm a könyveket: vásárolok, kicsalok vagy elcsenem őket. Új könyvek tiszteletpéldányait küldik meg számomra, és a könyvek nemcsak műtermem falait borítják, de kupacokban állnak a padlón is. Ha utána akarok nézni valaminek, ez csaknem mindig sikerül ebben az egyetlen szobában.”

János úgy nőtt fel, hogy magyarul, franciául és németül beszélt; későbbi görög-héber- és latin-tanulmányai segítségére voltak a kutatómunkában. A Scholz-gyűjteményben található festmények, középkori és barokk tárgyak bronzból, kerámiából, szőnyegritkaságok, nyomatok, színpadtervek, művészi irodalom, régi fényképek. A leghíresebb közülük az 1500 itáliai rajz, amelyek az 1350 és 1800 közötti időszakból valók, s amelyeket a szakadatlan tanulmányozásnak, valamint gyors ítézőképességének, leleményesség-

Scholz János dolgozószobájában

gének és kitartásának köszönhetően gyűjtött össze egy több mint 35 éves időszak során. „Koncert-turnéim ritka lehetőséget nyújtottak számomra, hogy felkutassam őket.” Scholz már több mint 150 kiállításnak kölcsönzött ebből a gyűjteményből, amelyben találhatóak rajzok Leonardo da Vincitől, Raphaeltól és Tiziano-tól. Gondos mérlegelést követően a new yorki Pierpont Morgan Library-t választotta gyűjteménye megőrzési helyéül, ezáltal gondoskodva egy jelentősebb központról az Egyesült Államokban, ahol az itáliai rajzművészet történetét tanulmányozni lehet. Scholz húsz éven át volt művészettörténet-professzor a Columbia Universityn. Egyetemi szemináriumokat tartott a múzeumi műértői tevékenységről stúdiójában, és meglepéssel láthatta, hogy milyen sok hallgatóját nevezték ki felelős posztokra, amerikai múzeumokban.

A zene sem szorul háttérbe Scholz gyűjteményében. Kiterjedt anyaga van korai kiadványokból, köztük olyan ritkaságokból, mint a Beethoven hegedűverseny cselló-átíratának első kiadása. „Az átíratot Beethoven tanítványa, Bockmuehl készítette. Játsszható, de pokolian nehéz. Nem tudjuk, Beethoven jóváhagyásával jelent-e meg, de legalábbis tudott annak létezéséről.” A zenei könyvtárt a Greensboro-ban működő University of North Carolina egyetemnek szánja, az intézmény kiemelkedően gazdag csellóirodalom-gyűjteménye kiegészítéseként.

Scholz több mint 200 csellóvonót gyűjtött össze, amelyek segítségével módszeresen

követhető végig a vonókészítés művészete a XVIII. század elejétől a XIX. század végéig. Végül majd valamennyi vonó a Smithsonian Institute-hoz kerül, ahol legkitűnőbb Tourte- és Dominique Peccate-példányai már most kiállításon szerepelnek. Scholz 1944-től egy nagyméretű, pompás Montagnana csellón játszott. 1966 óta egy másik, rendkívüli csellón játszik, aminek hátlapját Stradivari készítette 1731-ben, többi része pedig az angol John Lott mestermunkája a XIX. század elejéről. Három, szép viola da gamba volt tulajdonában, az első egy Jakob Stainer által készített példány 1669-ből, a másodikat Matthias Hummel készítette 1696-ban, amit a genfi konzervatóriumnak adott. Az utolsó egy angol hangszer 1600-ból, melynek készítője John Rose, s amit tervei szerint a Metropolitan Museum of Art kap ajándékba.

Scholz János a teleket New York City-ben lévő lakásában, a nyarakat Svájcban tölti. Gyakran tettem látogatást nála, idilli otthonában, ahonnan a genfi tóra nyílik kilátás, s amelyhez havasi legelők csodálatos együttese biztosít kellemes háttérrel. Itt talál időt a kikapcsolódásra, amikor nem dolgozik megállás nélkül valamilyen témán, vagy pedig nem egész világra kiterjedő, öt nyelven folytatott levelezését intézi. Gyakorolja inycmesteri tehetségét, csellózik és kamarazenél. Néhány évvel ezelőtt, egy este Nathan Milstein, Arthur Grumiaux és William Primrose jött kvartettezni Scholzhoz. „Ezek a muzsikusok produkálták a legsebbs kvartett-hangzást, amit csak el tud

képzelné az ember. Játékuk mentes volt mindenfajta túlzástól, karcos, mellékörejekkel járó hangtól; maga volt a hamisítatlan, gyönyörű muzsikálás.” Scholz és Grumiaux tizenkét éven keresztül működött együtt a staveloti nyári fesztivál koncertjein, az Ardenneknben, mely fesztivál lelkes közönséget vonz egész Belgiumból, és a környező országokból. „Rendkívül tiszteltem Grumiaux-t és művészetét. Igazi muzsikus volt. Nem kellett vele megbeszélni ilyesmit, hogy túl lassú, túl gyors, túl magas, túl alacsony. Egyszerűen csak játszott az ember. Korai halála tragédia volt, a zenei világ nagy vesztesége.”

Nem nehéz felfedezni Scholz János meglepő fiatalosságának titkát. A zene, a művészet, a történelem iránti szenvedély, amely életre szóló kíváncsiságot ébresztett benne, szüntelenül megújítja nála a rácsodálkozást ezekre a dolgokra, és hatalmas tudása ellenére is megtartja az elengedhetetlen szerénységet. Műveltsége megtanította rá, hogyan maradjon – a szó legalkotóbb értelmében véve – tanítvány.

Scholz János példájából sokat tanulhatunk. Nem is annyira elért eredményeire utalok, – kevesen rendelkezünk ilyen sokoldalú tehetséggel –, hanem az általa megtett életútra. A sokirányú érdeklődésre, a szellemi nyitottságra, a lehetséges megvalósítására. Mindezek olyan ellenszerei az egyoldalúságnak, amelyek a lélek táplálékát jelentik.

*

Íme két írás – két portré a Strad folyóiratból.

Az egyik Ajtay Viktoré, aki Reiner Friggyessel és Solti Györggyel együtt a Chicago Symphony Orchestra-t, annak szellemiségét, zenei légkörét hagyta örökül a világnak. A másik Scholz Jánosé, aki a legnemesebb közép-európai hagyományokat folytató kulturális nyitottságot, sokoldalúságot, igényességet hozta magával szülővárosából, hogy teljesítményével később méltán vívja ki az Új Világ elismerését.

Rendkívüli személyisége messze túlmutat egy zenetörténeti írás keretein. Szellemi öröksége példaként állhat fiatal tehetségeink előtt: csak kulturális hagyományaink megőrzése, folytatása jelentheti számunkra az igazi felemelkedés útját, azt a biztos irányítót, ami segíthet eligazodni a jövő göröngyös útjain.

Rakos Miklós

Nikolaus Ell

A kéz is öregszik

A zenész kéz életkortól függő változásai és azok kezelése
(első rész)

Dr. Nikolaus Ell a Baden-Baden-i DRK-Klinika kézsebészeti osztályának vezető főorvosa. Tizenkét éve foglalkozik hangsúlyosan a „zenészkéz” témával. Számos publikációja és előadása mellett ezen speciális terület iránti érdeklődéséhez saját muzsikálása is hozzátartozik. Egy saját együttes vezetőjeként is hosszú évekig tartó zongora, gitár és harmonika tanulmányai hasznára váltak.

A testrészek öregedése fiziológiai folyamat, ami a jelenleg ismert orvosi eszközökkel nem tartóztatható fel. Az elmúlt években jelentékenyen javult kezelési lehetőségek folytán azonban az öregedési folyamat következményei adott esetben kiküszöbölhetők vagy legalábbis elviselhetővé tehetők. A kéz esetében egy sor lehetséges öregedési jelenség létezik, ami azonban nem feltétlenül jelentkezik minden embernél élete folyamán. Azt feltételezik, hogy létezik genetikai hajlam, ami a kéz bizonyos öregedési jelenségéért felelős. Éppen úgy genetikai örökségnek tűnik fellépésének időpontja, mint ahogy az is, hogy mely testrészt érint. Ennek az öregedési folyamatnak a kéz esetében is mindig újból feltűnően hasonló eloszlási mintái találhatók, különösen ami a hosszú újjak artrózisát és az inak elváltozásait illeti.

Ezen hajlamot modulálja a kezek foglalkozásból vagy intenzíven űzött hobbi-ból eredő speciális terhelése, valamint az ember szokásaiból eredő magatartása (pl. drog, dohányzás) és sporttevékenysége. Az, hogy a kéz szerveinek öregedését környezeti hatások is befolyásolják, nem eléggé ismert.

Ebben a cikkben a kéz öregedési elváltozásairól és ezeknek a muzsikusokra tett hatásáról lesz szó. Bemutatjuk a fellépő szimptomákat és korlátozottságokat, valamint a lehetséges kezelési módszereket.

A kéz milyen szervei öregednek?

Az öregedési jelenségek a legtöbb embernél a bőrön jelentkeznek. Az veszt rugalmasságából, az izzadságmirigyek száma csökken; a bőr vékonyodása, a bőr feszeségének csökkenése és foltok megjelenése követi.

A kéz *csontozatában* öregedéskor mérszervesítés állapítható meg (különösen a nőknél a menopauza jelentkezése után). Ezáltal megnövekszik a csonttörés veszélye.

A kéz *izületeiben* kopásjelenségek léphetnek fel, amik a mozgáshoz elengedhetetlen ízületi porc elvékonyodásához, sőt helyenként teljes elvesztéséhez vezetnek. A test regenerációs kísérletei folytán gyakran kiterjedt csontfelépítési zónák keletkeznek az ízületek közelében. (Exostozis.) Az ízületi porcok megfogyatkozása, illetve elvesztése, az ízületek mozgásának korlátozottságához, valamint terheléstől függő fájdalmihoz vezetnek.

A kéz *erei* is öregedhetnek, az odavezető véredények (artériák) falán meszesedések léphetnek fel, miáltal a vércsatornák volumene megváltozik, az erek elvesztik rugalmasságukat és merevek lesznek. A vénák (elvezető csatornák) sebezhetővé és törékennyé válhatnak és visszércsomókat alkothatnak.

Ha az *inak* öregsznek, maguk is néhány helyen megvastagodnak, a különben átlátszó ínhüvely számottevően megdagad és tejszerűen átlátszatlaná válik. A kéznek azokon a pontjain, amelyekben az inak merev tartó alagutakban futnak, az inak szabad csúszkálása akadályoztatva lehet.

A kéz perifériális *idegeinek* öregedése egyrészt az idegek ingerületvezetési sebességének csökkenésében fejeződik ki, másrészt pedig egy sérülés utáni regeneráció lassulásában, valamint a becsípődést megszüntető beavatkozások után.

A csuklófej és a kéztő között található egy *porchoz hasonló korong*, a discus in-

terarticularis: ez is mutathat öregedési tüneteket és kiválthat a csukló oldali kézizületben panaszokat, melyek túlnyomórészt terheléskor lépnek fel.

Végül meg kell említenünk, hogy a kézben az öregedésnek még indirekt következményét is tapasztalhatjuk: ez például a Karpal-alagút szindróma, azaz a kéz középső idegének becsípődése (l. alább), valamint a sulcus ulnaris szindróma, könyök artrózis esetén. Ezekon kívül a váll ízület-, könyök artrózisnál, valamint a gerinc oszlop öregedéstől függő megváltozásánál hibás testtartással találkozhatunk, pl. egy hangszer kezelésekor, ez pedig azután bizonyos izomcsoportok túlterheléséhez vezethet a felkar, az alkar és a kéz bizonyos pontjain.

A hangszeres játékot befolyásoló, öregedéstől függő behatások

Nem minden említett öregedési jelenség befolyásolja a hangszeres játékot. Így a bőr öregedése, a csontok mérszósóinak csökkenése és a véredények változása nem játszik nagy szerepet a játék-képességeket illetően. Az összes hivatásos muzsikus között, akiket az elmúlt 20 évben kezeltünk, nem találtunk egyetlen olyan esetet sem, ahol a discus interarticularis sérülése a játék-képességet csökkentette volna. A hivatásos muzsikusoknál az öregedésből származó akadályoztatást illetően első helyen az ízületi változások, az inak öregedésének következményei és az idegkompressziós szindrómák állnak. Ebben a fejezetben a változások következményeit a szimptomákat, panaszokat, valamint a lehetséges kezelési módokat szeretnénk bemutatni.

Gyakran az ízületek korrall járó megváltozása az inak elváltozásaival, valamint idegkompressziós szisztémákkal együtt kombináltan jelentkezik. Néha csupán egyes, máskor viszont számos ízület vagy ín érintett egyidejűleg.

1. illusztráció: „Öreg kéz” bőrelváltozásokkal; a hosszú ujjak közép- és végizületének dagadása és deformációja

Izületi kopás („artrózis”)

Ebben túlnyomórészt a hosszú ujjak végizületei és középső izületei, valamint a hüvelyk ujj nyereg izülete érintettek. Ritkábban mutat öregedési jeleket a kéz ill. kéztő izület. A panaszok természete alapján megkülönböztetünk „látens” és „aktív” artrózisokat. Látens artrózisok az ízületek jelentős deformációit mutatják, kevésbé fájdalmas mozgási korlátozottsággal. Az aktív artrózisoknál az ízületek olyan ingerelt állapota áll elő, amelyben az ízületi folyadék megnövekedett kiválasztása mellett számottevő duzzanatok és pirosodások, valamint mozgáskor fájdalmak jelentkeznek. A zenész ebből elsősorban mozgásának gyengülését, a hangszertartással járó ízületi fájdalmakat és kitartásának csökkenését észleli. Az, hogy az említett tünetek milyen mértékben jelentkeznek, a játszott hangszer fajtájától is függ. A hosszú ujjak végizületeinek kopása egy-egy ízületben jelentkeznek, néha azonban több más ízület, köztük középső ízületek is csatlakozhatnak a játék-mechanizmus akadályozásához. (1. ábra)

Míg a hosszú ujjak középső és végizületeinek kopása a hajlító és nyújtóképességet nehezítik, a hüvelykujj nyeregizületének esete komplikáltabb. Ennek ugyanis három dimenziós mozgástere van. A fájdalom, duzzanaton és deformáción kívül szubluxáció (részleges zsugor) jelentkezhet az ízületben, ami az 1. középső kézcsontnak a tenyér felé görbüléséhez és a hüvelyk-alapizület túlzott megnyúlásához vezethet. A hüvelyk-nyereg alapizület jelentős kopása majd minden hangszernél játék-képtelenséget okoz (2. ábra).

A gyógykezelés az érintett terület károsodottságától függ, de függ a játszott hangszertől is. Így pl. más lehet a jobb és más a bal kéz esetén. A terápiát illetően tekintünk először a „konzervatív”, azaz a nem operációs módszereket, amelyek tisztán szimptomatikus alapon a gyulladásokat és fájdalmakat csökkentik. Az ilyen módszerek közé tartozik a jegelő párna használata vagy másféle hűtés, ami napközben lehetséges; gyulladáscsökkentő kenőcsök alkalmazása éjszaka is. Ráadásul duzzanat-csökkentő és fájdalomcsillapító szerek mellett, stabilizáló műanyag támaszok is alkalmazhatók.

Az operatív kezelési lehetőségekhez tartozik az „idegtelenítés”, azaz a fájdalmat vezető idegrostok elvágása. Ez elsősorban a kéz- illetve hüvelyk-nyeregnél alkalmazható. Ezen felül új ízület kialakítása is szóba jöhet, akár saját testszövetből, akár egy protézis segítségével. E módszerek mind a hüvelyk-nyeregben, mind a középső ízületekben is alkalmazhatók.

Egy új ízület saját testszövetből történő kialakítása különösen a hüvelyk-nyereg ízületben alkalmazható és ilyen tekintetben nagy tapasztalataink vannak. Ilyen operatív intézkedéssel a mozgékony-

ság jelentősen javul, a fájdalom csökken, az ujjvégek fogáserőssége növekszik. Tönkrement ízületek protetikusan helyettesítése technikailag még nincs teljesen kiérlelve, az eredményességi kilátások messze nem olyanok, mint a csípő, vagy térd protézisek esetében. Minden ma ismert protézisminta alkalmazása számottevő mozgékonyágcsökkenéssel és fájdalom-hajlammal jár.

A harmadik lehetőség az ízületnek a legkedvezőbb funkcionális állásában történő kimerevítése. Ez az egyetlen olyan operatív lehetőség az ujjvégeken, ami csekély funkcionális károsodást hagy maga után, viszont teljesen megszabadít a fájdalomtól. A középső ízületek kimerevítése jóval nagyobb funkcionális károsodással jár.

Ha nem is mutatkoznak hangszertől függő okok, és az ízületi kopások nincsenek előrehaladott stádiumban, az ilyen esetekben mindenképp a konzervatív, azaz nem az operációs kezelést ajánljuk. Az előbbi kezelési módról lemondunk, ha az artrózis előrehaladott stádiumban van, ha a torzulások számottevőek, ha a hangszertől függően a játék képessége többé nem adott és a páciens kérésének megfelelően gyorsan helyre kell állítani. A kimerevítő műtétet megelőzően alaposan át kell gondolni, hogy milyen szögben és milyen

2. illusztráció: A hüvelyk nyeregizületének artrózisa az 1. a kéz középső csontjainak elhajlása a tenyér irányába, valamint a hüvelyk alapizületének megnyúlása

3. illusztráció: Tipikus műanyag-sín a hüvelyk nyeregizületének artrózisa esetén; a hangszertől függően egyedi beállítást igényel

elcsavarással kell a megerősítést elvégezni ahhoz, hogy a páciensnek a szilárdítás után is játék-lehetőséget biztosítsunk. Intézetünkben ezért a műtétet megelőzően megjátsszadjuk a hangszerén, miközben az érintett izületet megfigyeljük. Ezután az izületre műanyagból készült próba-síneket illesztünk (esetleg többféle szögben) vagy záródó gipszet teszünk, amelyben a páciensnek néhány hétig játszani kell. Csak ezután döntünk a merevítési szögben. A 4. ábrában egy olyan sínecskét láthatunk, amelynek vég-izületi kopás esetén az ujjbegyeket a jobb játék érdekében szabadon hagyják.

Az inak

A hangszeres muzsikálást jelentősen befolyásolják az inak öregedési jelenségei, ha ezek kifejezetté válnak és panaszokat okoznak.

Az ín maga egy olyan nyálkahártya burokkal van körülvéve, amely normál körülmények között vékony és átlátszó. Előregedett inaknál az ín maga is megvastagszik, ami gyakran egy vagy több csomó kialakulásában jelentkezik (5. ábra). Ráadásul az ínhüvely is megduzzad és tejszerűen elho-

mályosodik. Az, hogy ezek az elváltozások magának a szervezetnek olyan regenerációs kísérleteiből fakadnak, amelyeket az évek során elszenvedett mikrotraumák ellensúlyozására végzett, avagy az ok egyszerűen tartós túlterhelésben keresendő –

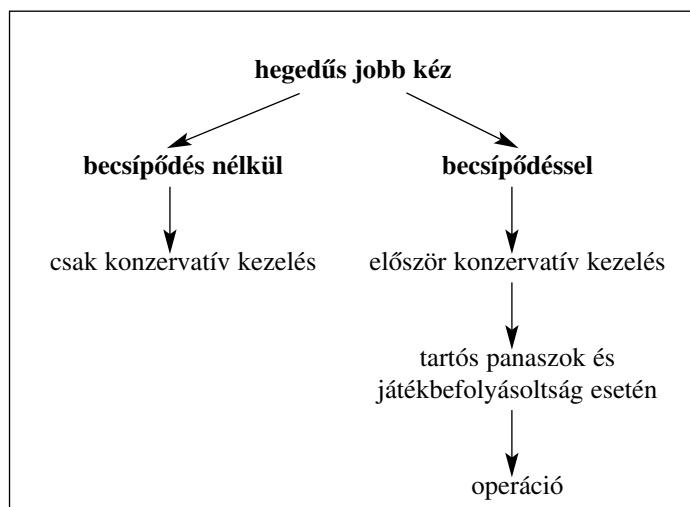
4. illusztráció: Műanyag sínecske szabadon hagyott ujjbeggyel egy végizület kimerevítésének szimulálására. Különböző szögbeállítású sínekkel a műtét előtt játék közben megfigyelhető, hogy melyik lesz az optimális beállítás

ma még nem világos. Az inak a tenyérben és az ujjakban merev kötőszöveti, alig rugalmas tartó-csatornákon futnak keresztül. Ezeknek az a feladata, hogy az ízületek bármilyen állásánál az inakat eredeti helyükön tartsák, hogy az ízületekre ható izomerő teljes egészében érvényesülhessen.

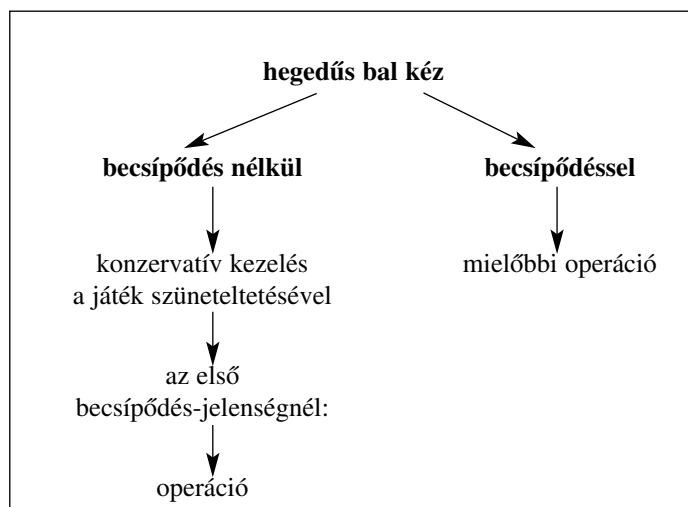
A megvastagodott és megduzzadt inak először a mozgás meglassulásához, nyomásérzékenységhez vezetnek vagy az ökölbeszorulást akadályozhatják. Ha a megvastagodott inak nem csúszkálhatnak szabadon tartó-csatornáikban, előállhat vagy az ujjak begömbülése (sztenózis), mely esetben az inak nem képesek vezető-csatornáikba visszacsúszni, és így az ujjak nem nyújtható ki. Az ellenkező eset az, amikor az inak a rajtuk kialakult csomók miatt nem tudnak a tenyéri tartó kötegek közé behúzódní, így az ujjak teljesen ki nem egyenesíthetők.

Mindezen elváltozásoknak számottevő hatása van a zenészre: mind a mozgás-lelassulás (ez különösen a húros hangszerek balkezében okoz nehézségeket), mind a hangszernek a tenyér megvastagodott, csomós és megdagadt inaira gyakorolt nyomása okozta fájdalom. Szükületi nehézségek és elzáródások a hangszeres játékot teljesen meg is akadályozhatják.

A becsípődési jelenségek hirtelen, átmenet nélkül léphetnek fel. Gyakran ezeket csak a másik kéz segítségével mulaszthatjuk el. A vonósok balkezében e jelenség például hirtelen egy koncert kellős közepén bekövetkezhet. Muzsikusaink közül többen

1. táblázat: Döntési fa a hegedűs jobb kéz kezelésére a hajlítónak időskori elhasználódási jelenségeinél

2. táblázat: Döntési fa a hegedűs bal kéz kezelésére a hajlítónak időskori elhasználódási jelenségeinél

számoltak be arról, hogy átéltek ilyen eseteket, amelyek pánikszerű félelemérzetet és fokozott lámpalázat is okoztak.

Leginkább érintettek a hüvelyk és a 3. 4. ujj, ritkábban a 2. és 5. ujj hajlító inai. A kinyújtó inaknál legtöbbször csak az ín és az ínhüvely megvastagodása jelentkezik, így különösen a hüvelyk nyereg- és alapizületében. Tulajdonképpen szűkületi és beszorulási jelenségek a nyújtó idegeknél csak ritkán fordulnak elő. A hüvelyk és a hüvelyknyereg nyújtó idegeiben inkább fájdalomra való hajlamot tapasztalhatunk.

Ami a terápiát illeti, itt megint csak a konzervatív (azaz nem operatív) kezelés vagy a műtéti beavatkozás alkalmazható. A konzervatív terápiát a hajlító inaknál akkor alkalmazzuk, ha még nincs szűkület,

vagy elzáródás. Ugyanígy a nyújtó és hüvelykőregezési tüneteinek először a konzervatív terápiát célszerű alkalmaznunk.

Miként az ízületeknél is a konzervatív terápia napközi jegeléstől, gyulladáscsökkentő kenőcsök alkalmazásától és éjszakára vagy rövid ideig napközben is szedett gyulladáscsökkentő gyógyszerek beviteléből áll, valamint – hacsak lehetséges – a hangszeres játékban szünetet kell tartani. A kinyújtó idegek operációja akkor jön szóba, ha a konzervatív módszerek nem használnak. A hajlító inaknál azonban az operációt a hangszertől tesszük függővé. Így egy hegedűs vonós kezét először konzervatív kezelésnek vetjük alá; az operáció terápia ezen a kézen csak akkor javallott, ha a bekapó-jelenségek ismétlőd-

nek és zavarnak. Ha azonban az a kéz érintett, amelynek a hangszeres játék teljes mértékben a hajlító ín funkcióján nyugszik, mint például a vonós hangszereknél a bal kéz, nem szabad a konzervatív kezelést alkalmazni, hanem rögtön az operációt kell javasolni. Nemcsak azért, mert a becsípődés azonnali játék-képtelenséget okozhat, hanem, mert ennek a kéznek a hajlító ina a játék folyamán különösen erősen terhelt, és így a konzervatív kezelésnél kevés remény van a sikerre. A hegedűs bal és jobb kezére példaképpen egy döntési fát mutattunk be az 1. és 2. táblázatban.

Az operációs eljárás a hüvelyk-nyereg és -alapizületék nyújtó inait tartó csatornának kinyitásából áll az orsócsont külső oldalán vagy ennek meghosszabbításában, a megduzzadt ínhüvely egyidejű eltávolításával. Az ínhüvely eltávolítása ellenére megmarad az ín csúszkálási lehetősége, amennyiben a posztoperatív szakaszban a hüvelykujjal mozgási gyakorlatokat kezdünk. A hajlító idegek szűkületi vagy elzáródási tüneteinek egyetlen csomó esetében úgy járunk el, hogy a tartóköteg egy részét szétvágjuk. Ha több csomó mutatkozik a tenyérben és az ujjakban, akkor semmi szín alatt nem szabad a tartókötegeket szétvágunk, hanem az érintett szakaszokat meg kell nyújtani. Nagyon megvastagodott ínhüvely esetén itt is szükséges lehet annak eltávolítása.

Az operáció után gyakran két- vagy háromhetes intenzív gyógytorna szükséges, valamint a sebhely gondozása a majdnem minden műtét után fellépő sebhely-megvastagodás elkerülésére.

(a következő számban folytatjuk)

5. illusztráció: Egy időskori ínváltozás (ín=fehér alakzat) operáció közben: a jobb és bal képszáron normális ínrészletek sima felülettel; közöttük csomós megvastagodás érdes felülettel

HIRDETÉSEK
ISMÉTLÉS
AZ ELŐZŐ SZÁM 39. OLDALÁRÓL

HANGVERSENY NAPTÁR

BM DUNA SZIMFONIKUS ZENEKAR

Április 18. 19.00, Duna Palota

Tavaszi bérlet 5.
Kovács Zoltán művének ősbemutatója
R. Strauss: 2. kürtverseny
Goldmark: 1. szimfónia Op. 26
Km.: Varga Zoltán (kürt)
Vez.: Kovács János

Április 19. 20.00, Duna Palota

Duna Koncert
Deák András

Május 3. 20.00, Duna Palota

Duna Koncert
Deák András

Május 10. 20.00, Duna Palota

Duna Koncert
Deák András

Május 15. 19.00, Duna Palota

Tavaszi bérlet 6.
Polkák, keringők, indulók...
Km.: Galambos Livia (ének)
Vez.: Deák András

Május 17. 20.00, Duna Palota

Duna Koncert
Deák András

Május 24. 20.00, Duna Palota

Duna Koncert
Deák András

Május 31. 20.00, Duna Palota

Duna Koncert
Deák András

Június 7. 20.00, Duna Palota

Duna Koncert
Deák András

Június 14. 20.00, Duna Palota

Duna Koncert
Deák András

Június 21. 20.00, Duna Palota

Duna Koncert
Deák András

Június 28. 20.00, Duna Palota

Duna Koncert
Deák András

BUDAPESTI FILHARMÓNIAI TÁRSASÁG

Április 28.

Dohnányi bérlet IV.
Dukas: A bűvészinás
C. Frank:
Szimfonikus variációk zongorára és zenekarra
Debussy: Egy faun délutánja
Ravel: Daphnis és Cloe II. szvit
Vez.: Rico Sacconi
Km.: Philippe Cassard (zongora)

Április 29.

Mahler bérlet V.
Km.: Philippe Cassard (zongora)
Dukas: A bűvészinás
C. Frank:
Szimfonikus variációk zongorára és zenekarra
Debussy: Egy faun délutánja
Ravel: Daphnis és Cloe II. szvit
Vez.: Rico Sacconi
Km.: Philippe Cassard (zongora)

Június 2.

Kodály bérlet IV.
Wagner: A nürnbergi mesterdalnokok – nyitány
Beethoven: V. zongoraverseny, Esz-dúr, Op. 73.
Muszorgszkij–Ravel:
Egy kiállítás képei
Vez.: Jurij Szimonov
Km.: Mihail Petuhov (zongora)

Június 3.

Mahler bérlet VI.
Wagner: A nürnbergi mesterdalnokok – nyitány
Beethoven: V. zongoraverseny, Esz-dúr, Op. 73.
Muszorgszkij–Ravel:
Egy kiállítás képei
Vez.: Jurij Szimonov
Km.: Mihail Petuhov (zongora)

DEBRECENI FILHARMONIKUS ZENEKAR

Április 17. 19.30, Bartók terem

J. S. Bach:
Christ lag in Todesbanden
Mozart: c-moll mise K 427
Km.: a Debreceni Kodály Kórus,

Kertesi Ingrid, Eperjesi Erika,
Schöck Atala, Kállay Gábor,
Kálmándy Mihály
Vez.: Szabó Sipos Máté

Május 15. 19.30, Bartók terem

Schubert: IV. szimfónia, c-moll „Tragikus”
R. Strauss: Négy utolsó ének
Szkrajbin:
Az extázis költeménye op. 54 (Poème de l'extase)
Km.: Szabóki Tünde (szoprán)
Vez.: Kollár Imre

GYŐRI FILHARMONIKUS ZENEKAR

Április 23. 19.00,

Richter Terem
Richter bérlet
Petrovics: V. kantáta
Rachmaninov:
Variációk egy Paganini témára
Schumann: IV. d-moll szimfónia
Km.: Massányi Viktor (ének)
Vez.: Medveczky Ádám

Április 28. 12.00, Budapest Nemzeti Galéria

Vez.: Medveczky Ádám

Május 8. 19.00, Richter Terem

Liszt bérlet
Mozart: Don Giovanni nyitány
D-dúr (Koronázási)
zongoraverseny
Haydn: D-dúr szimfónia
Km.: Szakcsi Lakatos Béla
Vez.: Medveczky Ádám

Május 12. 19.00, Richter Terem

Richter bérlet
és

Május 13., Zalaegerszeg Zsinagóga

Dvořák: h-moll gordonkaverseny
Brahms: I. szimfónia
Km.: Onczay Csaba
Vez.: Manfred Myrhofer

Június 2. 18.00,

Győri Nemzeti Színház
Ifjú tehetségek gálakonzertje
Vez.: Medveczky Ádám

Június 9. 19.00,

Richter Terem
Pedagógusok ajándékkonzertje
Magyar operaműsor
Vez.: Medveczky Ádám

Június 21. 16.00,

Mosonmagyaróvár
Művelődési Központ
Flesch Verseny Döntő I.
Vez.: Medveczky Ádám

Június 22.,

Mosonmagyaróvár
Művelődési Központ
Flesch Verseny Döntő II.
(10.00)
Gálakonzert (18.00)
Vez.: Medveczky Ádám

Június 27. 20.30, Bazilika

Győri Nyár
Szt László ünnep
Haydn: Teremtés
Km.: a Magyar Állami Operaház magánénekesei
Fesztiválénekkar
Vez.: Horváth Gábor

Július 1. 21.00, Klastrom Szálló udvara

Győri Nyár
Szerenád est
Vez.: Medveczky Ádám

Július 5. 21.00

Széchenyi tér
Győri Nyár
Promenádné
Vez.: Sándor János

MATÁV SZIMFONIKUS ZENEKAR

Április 12. 19.30,

MTA Díszterem
MTA Kamarabérlet
Schubert:
D-dúr nyitány olasz stílusban
Mahler: Gyermekgyászdalok
Beethoven:
4. szimfónia Op. 60
Szólista:
Wiedemann Bernadett
Vez.: Ligeti András

Április 13. 18.00,**MTA Díszterem**

MTA Koraesti bérlet
Schubert:
D-dúr nyitány olasz stílusban
Mahler: Gyermekgyászadalok
Beethoven: 4. szimfónia Op. 60
Szólísta: Wiedemann Bernadett
Vez.: Ligeti András

MÁV SZIMFONIKUS ZENEKAR**Május 3.**

Unokák és nagyszülők
hangversenye – ifjúsági sorozat
A hangszerek királynője,
az orgona
Johann Sebastian Bach,
L. Vierre művei orgonára
G. F. Händel:
F-dúr orgonaverseny
Saint-Saëns:
3. (Orgona) szimfónia – részlet
Km.: Pálur János
Vez.: Gál Tamás

Május 8.

Erdélyi Miklós bérlet
Emlék Aram Hacsaturján
születésének 100. évfordulója
alkalmából
Glinka: Ruszlán és Ludmilla
– nyitány
Hacsaturján: Gordonkaverseny
Bizet-Scsedrin: Carmen-szvit
Km.: Perényi Miklós
Vez.: Gál Tamás

Május 20.

Lukács Miklós bérlet
Mozart: D-dúr (Haffner)
szimfónia K. 425
Schumann:
Versenymű négy kürtre
Beethoven:
VI. szimfónia (Pastorale)
Km.: Adamik Tamás, Kovács
Gergely, Kutas Dávid,
ifj. Tarjáni Ferenc, a MÁV
Szimfonikus Zenekar
kürtművészei
Vez.: Kerry Stratton (Kanada)

Május 29.

Lukács Miklós bérlet
Bennett: Concerto ütőhangszerekre
Ibert: Fuvolaverseny

Haydn: fizs-moll (Búcsú)
szimfónia, Nr.45
Km.: Novotny Tibor
(ütőhangszerek)
Oross Veronika (fuvola)
Vez.: Gál Tamás

MAGYAR RÁDIÓ SZIMFONIKUS ZENEKARA**Április 11. 19.30, Zeneakadémia**

Mozart:
G-dúr zongoraverseny K. 453.
A-dúr zongoraverseny K. 488.
C-dúr zongoraverseny K. 467.
Vezényel és zongorázik:
Vásáry Tamás

Június 1. 19.30,**Olasz Kultúrintézet**

Berlioz:
Benvenuto Cellini – nyitány
Saint-Saëns:
a-moll gordonkaverseny
Berlioz: Fantasztikus szimfónia
Vez.: Jan Schultz

Június 18. 19.30,**Olasz Kultúrintézet**

Muszorgszkij:
Éj a kopár hegyen
A halál dalai és táncai
Rahmanyinov:
Szimfonikus táncok
Km.: Anatolij Fokanov (ének)

NEMZETI**FILHARMONIKUSOK****Április 17., Pesti Vigadó**

Somogyi-bérlet/5
J. S. Bach: János-passió
Közreműködnek:
Nemzeti Énekkar
(karigazgató: Antal Mátyás),
Zádori Mária, Megyesi
Schwartz Lúcia, Timothy
Bentch, Mukk József, Massányi
Viktor, Kovács István (ének)
Vez.: Hamar Zsolt

Április 19. 15.00

Zene és hit ifjúsági bérlet
J. S. Bach: János-passió
Km.: Nemzeti Énekkar
(karigazgató: Antal Mátyás),
Zádori Mária, Megyesi Schwartz

Lúcia, Timothy Bentch, Mukk
József, Massányi Viktor,
Kovács István (ének)
Vez.: Hamar Zsolt
Házigazda: Geszti Péter
Műsorvezető: Batta András

Április 27., Zeneakadémia

Klemperer-bérlet/4
Sztravinszkij: Scherzo à la Russe
Bartók: Négy zenekari darab
Ravel: Seherezádé
Rahmanyinov: 5 études-tableaux
(Ottorino Respighi
hangszerelésében)
Sztravinszkij:
Szimfónia három tételben
Km.: Károlyi Katalin (ének)
Vez.: Kocsis Zoltán

Május 10., Zeneakadémia

Klemperer-bérlet/5
Dvořák: Requiem
Közreműködnek: Nemzeti Ének-
kar (karigazgató: Antal Mátyás),
Sümege Eszter, Halmosi
Katalin, Kiss B. Attila, Rácz
István (ének)
Vez.: Hamar Zsolt

Június 3., Zeneakadémia

Ferencsik-bérlet/6
Ligeti: San Francisco Polyphony
Webern: Passacaglia, Op. 1
Ravel: G-dúr zongoraverseny
Sztravinszkij: Tűzijáték, Op. 4
Sosztakovics: IX. szimfónia
Km.:
Jean-Yves Thibaudet (zongora)
Vez.: Kocsis Zoltán

A MISKOLCI SZIMFONIKUS ZENEKAR PROGRAMJA**2003. április 16.,****Selyemréti templom**

Húsvéti hangverseny
Vezényel: Kovács László

2003. április 28.,**Miskolci Nemzeti Színház**

Szezonbérlet
Miskolci Szimfonikus Zenekar
Híres operanyitányok és áriák
Vez.: Kovács László
Ének: Neli Manuilenko,
Hrid Matic

2003. május 5.,**Miskolci Nemzeti Színház**

Mesterbérlet
Miskolci Szimfonikus Zenekar
Rachmanyinov:
Paganini változatok, op. 43.
Dvořák:
VIII. G-dúr szimfónia, op.88.
Vez.: Kovács János
Szólísta: Prunyi Ilona

2003. június 11.**Miskolci Nemzeti Színház****Szabadtéri Színpada**

Miskolci Nemzetközi
Operafesztivál
Nyitóhangverseny
Mozart: Hegedűverseny Nr. 4.
Mozart:
d-moll zongoraverseny
Bartók: Cantata Profana
Vez.: Mischa Santora
Hegedű: Sergei Dogadin
Zongora: Lusine Hacsaturján
Ének: Alexandru Agache,
Fekete Attila
Km.: Nemzeti Énekkar

2003. június 15.**Miskolci Nemzeti Színház**

Miskolci Nemzetközi
Operafesztivál Tenorgála
Vez.: Joseph Rescigno
Ének: Mikhail Davidoff,
Gegham Grigoryan, Badril
Maisuradze

2003. június 20., Kazincbarcika

Bartók: Cantata Profana
Mozart: C-dúr „Jupiter”
szimfónia No.41.
Vez.: Antal Mátyás
Km.: Nemzeti Énekkar

2003. június 21.,**Miskolci Nemzeti Színház****Szabadtéri Színpada**

Miskolci Nemzetközi
Operafesztivál
Bartók:
A kékszakállú herceg vára
Vez.: Kovács László
Ének: Marton Éva (szoprán),
Robert Hale (basszus)

2003. július 3.,**Miskolci Nemzeti Színház****Szabadtéri Színpada**

Promenádhangverseny

PÉCSI SZIMFONIKUS ZENEKAR

Április 30.

Reger: Vier Tondichtungen
C. Franck:
Szimfonikus variációk
Stravinsky: Petruska
Vez.: Hamar Zsolt
Km.: Király Csaba (zongora)

Május 15.

Attila – ének
Schubert:
5. B-dúr szimfónia, D. 485.
Mahler: Dal a Földről
Vez.: Hamar Zsolt
Km.: Wiedemann Bernadett

Április 2. 19.30,

Pécsi Nemzeti Színház

„C” bérlet,
Weber: Abu Hasszán – nyitány
Fagottverseny
Andante és magyaros rondó
Részletek a Bűvös vadászból
Vez.: Hamar Zsolt
Km.: Jarosláv Murin (brácsa),
Herpay Ágnes (fagott),
énekművészek

Április 25.

Mozart: Ave verum, K. 618.
Kovács Zoltán:
Magna Mater (bemutató)
Mozart: C-dúr (Koronázási)
mise K. 317.
Km.: Pécsi Egyetemi Kórus
(karigazgató: Várdai István),
énekművészek
Vez.: Hamar Zsolt

Május 7. 19.30, Pécsi Bazilika

Oratórium bérlet,
R. Strauss: Capriccio – részlet,
Metamorfózisok,
Az úrhatnám polgár
Vez.: Howard Williams (Anglia)
Km.: Gy. Vass Ágnes (hegedű)

SZEGEDI SZIMFONIKUS ZENEKAR

Április 24. 19.30,

Szt. Rókus templom

B-C kamarabérlet
Rossini: Stabat Mater
Km.: Vajda Júlia, Szonda Éva,

Timothy Bentch, Szvétek
László, Vaszy Viktor Kórus
Vez.: Gyüdi Sándor

Április 30. 19.30,

Szegedi Nemzeti Színház

Vaszy-bérlet/5.
Respighi: Madarak – szvit
Verdi-áriák (Procida, Fiesco,
Fülöp, Zakariás)
Stravinsky: Tűzmadár – szvit
Km.: Polgár László – basszus
Vez.: Fürst János

Május 8. 19.30,

Szegedi Nemzeti Színház

Fricsay-bérlet/6.
Debussy: Egy faun délutánja
Lalo: Gordonkaverseny
Berlioz: Fantasztikus szimfónia
Km.: Onczay Csaba (gordonka)
Vez.: Fürst János

Május 22. 19.30,

Szegedi Nemzeti Színház

Vaszy-bérlet/6.
Liszt: A bölcsőtől a sírig
– szimfonikus költemény
Lendvay Kamilló:
Zongoraverseny
Bartók: Táncszvit
Kodály: Fölszállott a páva
Km.: Baranyay László (zongora)
Vez.: Gyüdi Sándor

Május 25. 11.00,

Szegedi Nemzeti Színház

Matiné-bérlet/3.
Madarász Iván:
Pázmány lovag – bemutató
Vez.: Gyüdi Sándor

SZOMBATHELYI SZIMFONIKUS ZENEKAR

Április 11. 19.30

Rajter bérlet 10.
Verdi: A végzet hatalma
– nyitány
Rózsa Pál: Négy szimfonikus kép
Szántó Piroska képei alapján
(Fekete domb, Tánc,
Rózsaszín hold, Apokalipszis)
Ősbemutató
Prokofjev:
3. C-dúr zongoraverseny op. 26.
Km.: Jeong-Won Kim
(zongora) (Korea)

Vez.: Kovács János
Schönbrunn Music Consulting
támogatásával

Április 22. 19.30

Filharmónia bérlet 8.
Duke Ellington:
Sacred Concert
Km.: Fesztivál Big Band,
Nemzeti Énekkar
Vez.: Antal Mátyás

Május 5., 19.30

Filharmónia bérlet 9.
Schumann:
4. d-moll szimfónia op.120
Brahms:
3. F-dúr szimfónia op.90
Vez.: Rico Saccani
EPCOS Kft. támogatásával

Május 12. 19.30

Rajter bérlet 10+1
Britten: Symple Symphony op.4
Les illuminations op.18
Barber: Adagio
Britten: Szerenád tenor hangra,

kürtre és vonósokra op.31
Km.: James Gilchrist (Anglia)
Katzler András (kürt)
Vez.: Alpaslan Ertünger
British Council és az EPCOS
támogatásával

Május 14. 19.30,

Budapest,

MTA Kongresszusi terem

Britten:
Symple Symphony op.4
Les illuminations op.18
Barber: Adagio
Britten: Szerenád tenor hangra,
kürtre és vonósokra op.31
Km.: Anthony Rolfe Johnson
(Anglia)
Katzler András (kürt)
Vez.: Alpaslan Ertünger
British Council támogatásával
EPCOS támogatásával

Május 19. 19.30

GLOBE muzsikaisai
Filharmónia bérlet 10.
Shakespeare és kora

XILOTON (Balázs Oszkár) **3 oktávós vibrafon VX-1 modell,**
valamint 5 oktávós stúdió marimba szétszedhető **XT-5 modell**
újszerű állapotban nagyon kedvező áron eladó.

Érdeklődni: 06/1-412-0198

**A MAGYAR RÁDIÓ SZIMFONIKUS ZENEKARA
NAGYBŐGÖS TUTTI PRÓBAJÁTÉKOT HIRDET**

Kötelező anyag:

**Dittersdorf: D-dúr koncert I. tétel, kadenciával
és egy szabadon választott versenymű egy tétéle.**

Zenekari anyag átvehető a Magyar Rádió Rt.
Zenekari irodjában.

Írásbeli jelentkezéseket 2003. május 20-ig kérjük
beküldeni az alábbi címre:

**Magyar Rádió Rt.
Bartók Rádió főszerkesztőség**

Zenekari iroda

1800 Budapest, Bródy Sándor utca 5–7.

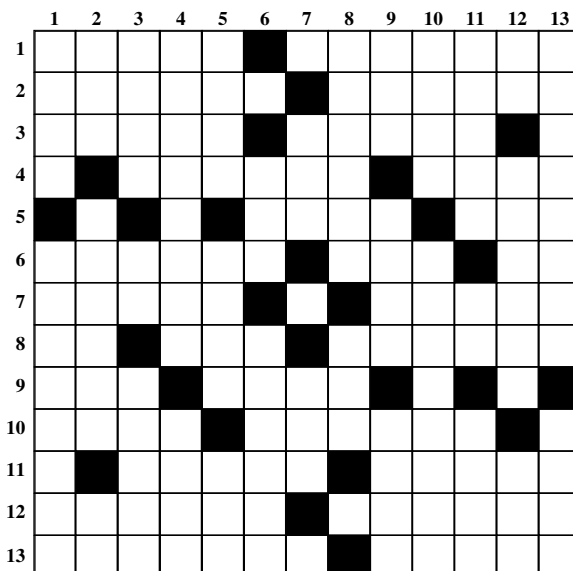
A jelentkezőket a próbajáték időpontjáról levél-
ben értesítjük

Zongorakísérőt a rádió nem biztosít.

*Bővebb felvilágosítást a 328-8326-os telefonon
adunk.*

Betűcsere

A rejtvény tizenhárom vízszintes sorához úgy adunk meghatározást, hogy azokban egy-egy betűt másikra kell kicserélni. Az „új” szavak is értelmesek, ezekhez külön – nem sorrendben – adunk meghatározásokat. A kicserélt betűkből, sorban összeolvasva egy nagymúltú európai zenekar neve alakul ki végső megfejtésként.

VÍZSZINTES: 1. Zsigmond, becézve – Fábrián, olasz változatban. 2. Gyászdal – harcol a macska. 3. Kisfaludy...; 19. századi költő – alak, megjelenés. 4. Súlyt helyez rá – a görög határnál eredő folyó Bulgáriában. 5. Ázsiai állam, Maszkat a fővárosa – és, angolul. 6. Johnny...; skót whisky – sarok, zug – kiütés, röv. (nem a bőrön!). 7. Vad jelzője is lehet – pontyból készült étel zamata. 8. A ruténium vegyjele – ősz, a táviratban – progresszív. 9. Marokkói város a Dra folyó mentén – a tavak városa hazánkban. 10. Brád helység román neve Erdélyben – megmérettetés az egyetemen. 11. Gonosztevő – lombsátor a kertben. 12. Kapos-menti helység Tolna megyében – fiatal szopránunk (Andrea). 13. Kolónia – Stabat ...; egyházzenei műfaj.

FÜGGŐLEGES: 1. Csupán – Majna-parti bajor város. 2. ... venia verbo (bocsánat a kifejezésért) – nagy termetű futómadár – Eplény határai! 3. Hivatalos papír – lökött kezdés! – a Zagyva mellékfolyója a Cserhátban. 4. ... Marzio; olasz filozófus Mátyás király udvarában – ...-hegység;

magaslat Burjátöldön. 5. Mauritánia fővárosa – táplál – Bel Ami páratlan! 6. A szív orvosi neve – francia történelmi terület névváltozata. 7. Tagadó-szó – kamionjelzés. 8. Hordó úrtartalmának megállapítása – a -hoz és -höz ragtár-sa. 9. Szeszital – öltözkék – lassú, angol kottákban. 10. ..., te édes!; amerikai film – fáról lehullott összeszáradt szilva, tájszóval. 11. Keserű anyagok orvosi neve – a lantán vegyjele – achát, másképpen. 12. Bízató szócska – a sumér-akkád Gilgames eposz bölényalakú vadembere – érc, angolul – az érzelemtől teljesen ellágyuló, – fontos tápanyag.

Az „új” szavak meghatározásai: Vizsgáló helyiség – három hanggal feljebb vagy lejjebb szól – ha ház nélküli, meztelennek nevezik – elterjedési terület – halkan mond – londoni képtár – Bellini operája – égéstermékeltávolít – török eredetű férfinév – ha Stolzingi, operaház, ha Bruno, karmester – víz, angolul – erdélyi város a Temes partján – nyelvész, néprajzkutató, utazó (Antal, 1819–1858)

Zábó Gyula

A Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetségének tagjai:

BM Duna Szimfonikus Zenekar
Cím: 1051 Budapest, Zrínyi u. 5.
Telefon: 317-3142
Próbaterem: 1124 Budapest,
Németvölgyi út 41.
Tel./fax: 355-8330;
355-2611/156, 177

Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar Kht.
Cím: 1221 Budapest,
Ady Endre út 25.
Levélcím: 1775 Budapest, Pf. 122
Telefon: 424-8056 Fax: 424-8057
e-mail: dohnanyi@axelero.hu
Próbaterem: 1074 Budapest,
Rottenbiller u. 16–22.
Telefon: 322-1488, 479-0810
Fax: 413-6365

Debreceni Filharmonikus Zenekar
4025 Debrecen, Simonffy u. 11/c.
Tel.: (52) 500-200
Fax: (52) 412-395
e-mail: dfz.axelero.hu

Győri Filharmonikus Zenekar
9021 Győr, Aradi vértanúk u. 16.
Tel.: (96) 312-452
Fax: (96) 319-232

Magyar Nemzeti Filharmonikus Zenekar, Énekkar és Kottatár Kht.
1051 Budapest, Vörösmarty tér 1.
Tel.: 411-6600, 411-6613
Fax: 411-6614
e-mail: info@filharmonikusok.hu
http://www.filharmonikusok.hu
http://www.hunphilharmonic.org.hu

Magyar Állami Operaház Budapesti Filharmoniai Társaság Zenekara
1061 Budapest, Andrássy út 22.
Tel.: 331-2550; fax: 331-9478
http://www.bpo.hu

Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara
1800 Budapest, Bródy S. u. 5–7.
Tel.: 328-8326, fax: 328-8910
http://www.radio.hu/muveszet/

Matáv Szimfonikus Zenekar
1094 Budapest, Páva u. 10–12.
Tel.: 215-5770; fax: 215-5462
e-mail: btg@tza.hu
http://orchestra.victorinet.hu

MÁV Szimfonikus Zenekar
1088 Budapest, Múzeum u. 11.
Tel./fax: 338-4085
e-mail: bcorch.mav@matavnet.hu
http://www.bco-mav.kozep.hu/

Miskolci Szimfonikus Zenekar
3025 Miskolc, Fábrián u. 6/a.
Tel.: (46) 506-695
Fax: (46) 351-497
www.mszo.hu.missyo@elender.hu

Pécsi Szimfonikus Zenekar
7621 Pécs, Király u. 10.
Tel.: (72) 324-350, 242-793
Fax: 324-350/18, 242-793/18
e-mail: peccsymp@externet.hu

Szegedi Szimfonikus Zenekar
6721 Szeged, Festő u. 6.
Tel.: (62) 426-102
e-mail: orch@symph-szeged.hu
www.symph-szeged.hu

Szombathelyi Szimfonikus Zenekar
9700 Szombathely, Thököly u. 14.
Tel.: (94) 314-472
Fax: (94) 316-808
e-mail: savaria.symphony@mail.datanet.hu

ZENEKAR

A MAGYAR SZIMFONIKUS ZENEKAROK SZÖVETSÉGÉNEK, valamint a MAGYAR ZENEMŰVÉSZEK ÉS TÁNCMŰVÉSZEK SZAKSZERVEZETÉNEK közös lapja, a Nemzeti Kulturális Alapprogram és a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma támogatásával.

ALAPÍTOTTA: POPA PÉTER

A szerkesztőség címe:
MAGYAR SZIMFONIKUS ZENEKAROK SZÖVETSÉGE
1068 Budapest, Városligeti fasor 38.
Telefon: 342-8927 – Fax: 322-5446
e-mail: zenekar@mail.datanet.hu
www.hungorchestras.com

Felelős kiadó és szerkesztő: POPA PÉTER

Nyomdai kivitelezés: PUBLICITAS
1021 Budapest, Tárogtató út 26.
Telefon/fax: 200-7330

Felelős vezető: A Kft. ügyvezetője
ISSN: 1218-2702

Az interjúkban elhangzott véleményekkel és kijelentésekkel szerkesztőségünk nem feltétlenül azonosul. Észrevételeknek, helyesbítéseknek készséggel helyt adunk.

Fotó: Molnár József

A handwritten signature in cursive script, reading "Lamberto Gardelli". The signature is written in black ink on a white background.

Magyarországon jártak...

Lamberto Gardelli